

**T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**OKUL TEMELLİ PSİKOLOJİK İHTİYAÇ DOYUMU ÖLÇEĞİNİN
GELİŞTİRİLMESİ**

Aladdin DÜNDAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GAZİANTEP - 2024

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ KABUL VE ONAY FORMU

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Aladdin Dündar tarafından hazırlanan “Okul Temelli Psikolojik İhtiyaç Doyumu Ölçeği” başlıklı tez, **21/10/2024** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

<u>Görevi</u>	<u>Unvanı, Adı ve Soyadı</u>	<u>Kurumu/Üniversitesi</u>	<u>İmzası:</u>
Tez Danışmanı	Dr. Özgür Osman Demir	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	
Jüri Başkanı	Doç. Dr. İbrahim Tanrikulu	Gaziantep Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Dr. Ahmet Ayaz	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmıştır.

Doç Dr. Ufuk AKBAŞ

Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Aladdin DÜNDAR

Tarih: 21.10.2024

HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

OKUL TEMELLİ PSİKOLOJİK İHTİYAÇ DOYUMU ÖLÇEĞİNİN
GELİŞTİRİLMESİ

Aladdin DÜNDAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Özgür Osman DEMİR

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, ilkokul düzeyi öğrencilerin psikolojik ihtiyaç doyumu düzeylerinin ölçülmesine yönelik geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış bir ölçme aracı geliştirmektir. Araştırmanın örneklemini Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bir ilkokulda öğrenim görmekte olan 256'sı kız, 301'i erkek olmak üzere, gönüllü 557 ilkokul 3. ve 4. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmaya dahil edilecek bireyler seçilirken uygun örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma da Kişisel Bilgiler Formu, Okul Temelli Psikolojik İhtiyaç Doymu Ölçeği kullanılarak veri toplanmıştır. Verilerin analizinde, açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi yöntemleri kullanılmıştır. Ölçek geliştirme sürecinde verilerin analize uygunluğu incelenmiş, verilerin normal dağılım gösterdiği görülmüştür. Alt boyutların belirlenebilmesi için açımlayıcı faktör analizi yöntemi kullanılmış ve tek faktörlü yapı belirlenmiştir. Tek faktörlü yapının açıkladığı toplam varyans .31 olarak bulunmuştur. Doğrulayıcı faktör analizi yöntemi ile tek faktörlü yapının doğruluğu test edilmiş ve uyum indeksleri (X^2/df 1.79, CFI .93, TLI .92, CFI .89, AGFI .85, RMSEA .06) yeterli bulunmuştur. Cronbach alpha katsayısı kullanılarak güvenirlik analizi yapılmış, .89 olarak bulunmuştur. Test - tekrar test analizinde korelasyon değeri .82 olarak bulunmuştur. Ardından madde toplam puan korelasyonu belirlenmiştir. Madde toplam korelasyon değerlerinin .44 ile .71 arasında olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgularla Okul Temelli Psikolojik İhtiyaç Doymu Ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma ile öğrencilerin okulda psikolojik ihtiyaç doymunu ölçen bir ölçek okul psikolojik danışmanlarının hizmetine sunulmuştur. Bunun yanı sıra okullarda öğrencilerin ihtiyaç doymunu ve ihtiyaç doymu ile ilişkili olduğu düşünülen değişkenlerle ilişkisini ölçmek üzere araştırmacıların hizmetine sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik İhtiyaçlar, Seçim Teorisi, İhtiyaç doymu, Kalite Dünyası

HASAN KALYONCU UNIVERSITY
GRADUATE EDUCATION INSTITUTE
DEPARTMENT of EDUCATION and SCIENCES

**DEVELOPMENT OF SCHOOL-BASED PSYCHOLOGICAL NEED
SATISFACTION SCALE**

Aladdin Dündar

MASTER THESIS

Advisor

Dr. Öğretim Üyesi Özgür Osman Demir

ABSTRACT

The aim of this study is to develop a measurement tool, the validity and reliability of which have been conducted, for measuring the psychological need satisfaction levels of primary school students. The sample of the study consists of 557 volunteer primary school 3rd and 4th grade students, 256 girls and 301 boys, studying in a primary school in the Southeastern Anatolia Region. The convenience sampling method was preferred when selecting individuals to be included in the study. Data were collected using the Personal Information Form and the School-Based Psychological Need Satisfaction Scale. Exploratory factor analysis and confirmatory factor analysis methods were used in the analysis of the data. In the scale development process, the suitability of the data for analysis was examined and it was seen that the data showed a normal distribution. Exploratory factor analysis method was used to determine the sub-dimensions and a single-factor structure was determined. The total variance explained by the single-factor structure was found to be .31. The accuracy of the single-factor structure was tested with the confirmatory factor analysis method and the fit indices (χ^2/df 1.79, CFI .93, TLI .92, CFI .89, AGFI .85, RMSEA .06) were found to be sufficient. Reliability analysis was performed using the Cronbach alpha coefficient and was found to be .89. The correlation value was found to be .82 in the test-retest analysis. Then, the item total score correlation was determined. It was determined that the item total correlation values were between .44 and .71. With the findings obtained, it was determined that the School-Based Psychological Need Satisfaction Scale is a valid and reliable scale. With this study, a scale measuring students' psychological need satisfaction at school was presented to the service of school psychological counselors. In addition, it was presented to the service of researchers in order to measure students' need satisfaction in schools and the relationship with variables thought to be related to need satisfaction.

Keywords: Psychological Needs, Choice Theory, Need Satisfaction, World of Quality

ÖNSÖZ

Psikolojik ihtiyaçlar; bütün insanlarda ortak olan, karşılanması tıpkı fizyolojik ihtiyaçlar gibi zorunlu olan ve insan davranışlarının motivasyonunu oluşturan birtakım ihtiyaçlardır. İhtiyaçların karşılanması ile birey huzura ve doyuma ulaşır. Karşılanmaması ise bireyde huzursuzluk oluşturur. Ortaya koyduğumuz bu ölçek ile eğitim-öğretimin inşa edildiği okullarda, öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik hizmetlerin geliştirilmesine katkı sunmasını temenni ederim.

Tez çalışmam sırasında destekçim olan, yönlendiren, bilgi ve birikimleriyle bilimsel bir çalışma ortaya koymamı sağlayan değerli hocam, tez danışmanım Sayın Dr. Öğretim Üyesi Özgür Osman DEMİR'e destek ve katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım. Uzman görüşüne başvurduğum ve desteklerini esirgemeyen Sayın Dr. Öğretim Üyesi Sakine HAKKOYMAZ ve Sayın Dr. Öğretim Üyesi Ahmet AYAZ hocalarıma da teşekkürlerimi sunarım. Her daim desteğini esirgemeyen ve kapısını her daim bizlere açık tutan, uzman bilgisine başvurduğum ve bilgilerinden faydalandığım çok değerli hocam Sayın Doç. Dr. Ufuk AKBAŞ'a teşekkürlerimi sunarım. Çok faydalı yönlendirme ve dönütleri ile çalışmamın geliştirilmesine değerli katkılar sunan Sayın Doç. Dr. İbrahim TANRIKULU'na teşekkürlerimi sunarım.

Tüm eğitim ve öğretim hayatım boyunca arkamda duran, küçük yaşlarda köy okula giderken dahi sonsuz vizyonu ile bizlerde gelecek gören ve emek veren, dört çocuğunu öğretmen olarak yetiştiren ilk öğretmenimiz annem Keziban Dünder ve babam Osman Dünder'a desteklerinden dolayı teşekkürlerimi iletirim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca benim ailevi görevlerimi de üstlenerek özveri ile bana destek olan, karşılaştığımız her zorlukta kolları sıvayıp benimle birlikte mücadele edip, çözüm arayan, bu zaman zarfında hep anlayışlı ve güler yüzlü davranan kıymetli eşim Ayşe Dünder'a teşekkürü borç bilirim.

Tez yazımında yardımlarına başvurduğum kardeşim Sibel TAŞDELEN ve başta Süleyman TIĞCI olmak üzere Okul Psikolojik Danışmanı arkadaşlarıma, yüksek lisans yapmamda büyük payı olan, ilk ders gününden itibaren arkamda duran, desteğini esirgemeyen İbrahim KARADAŞ'a teşekkürlerimi sunarım.

Aladdin DÜNDAR

Gaziantep - 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLOLAR LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Çalışmanın Amacı	8
1.3 Çalışmanın Önemi.....	8
1.4. Araştırmanın Varsayımları	9
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	9
1.6. Tanımlar.....	10
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	11
2.1. Psikolojik İhtiyaçların Tarihsel Gelişimi.....	11
2.2. Gerçeklik Terapisi, Seçim Teorisi ve Tarihsel Gelişimi	13
2.3. Gerçeklik Terapisi ve Seçim Teorisi	14
2.4. Seçim Teorisi Temel Varsayımları	15
2.5. Seçim Teorisinin İnsana Bakışı.....	16
2.6. Kalite Dünyası.....	16
2.7. Toplam Davranış	17
2.8. Temel İhtiyaçlar	18
2.8.1. Hayatta kalma ihtiyacı	18
2.8.2. Sevmeye ve ait olma ihtiyacı	18
2.8.3. Güç ihtiyacı	19
2.8.4. Özgürlük ihtiyacı	20
2.8.5. Eğlence ihtiyacı	20
2.9. İlkokul Dönemi ve Okul Sosyal İklimi	21
2.10. İlkokul Döneminde Temel Psikolojik İhtiyaçlar	23
2.11. Temel Psikolojik İhtiyaçların Karşılanması ve Okul İklimi	24
2.12. İlgili Araştırmalar	25
3. YÖNTEM	28
3.1. Araştırmanın Modeli	28
3.2. Evren ve Örneklem.....	28
3.3. Ölçek Geliştirme Süreçleri.....	29
3.3.1. Literatürün taranması.....	29

3.3.2. Açık uçlu sorularla verilerin desteklenmesi.....	30
3.3.3. Sahada çalışan psikolojik danışmanlardan görüş ve öneri alınması.....	31
3.3.4. Madde havuzunun oluşturulması.....	31
3.3.5. Uzman görüşü alınması	32
3.3.6. Ön çalışma uygulaması yapılması	33
3.4. Veri Toplama Araçları.....	33
3.4.1. Kişisel bilgiler formu	33
3.4.2. Okul temelli psikolojik ihtiyaç doyumu ölçeği	33
3.5. Verilerin Toplanması.....	34
3.6. Verilerin Analizi.....	34
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	36
4.1. Betimsel İstatistikler.....	36
4.2. Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)	37
4.3. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA).....	39
4.4. Verilerin Kuramsal Alt Yapıda Test Edilmesi.....	41
4.5. İç Tutarlılık (Cronbach Alpha)	43
4.6. Test Tekrar Test Güvenirlik Analizi	43
4.7. Madde Toplam Test Korelasyonu	44
5. TARTIŞMA.....	46
5.1. Ölçeğin Geçerliğine Yönelik Bulguların Tartışılması.....	47
5.2. Ölçeğin Güvenirliğine Yönelik Bulguların Tartışılması	48
5.3. Ölçeğin Alanyazına Katkılarının Tartışılması	48
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	52
6.1 Sonuçlar	52
6.2 Öneriler	52
6.2.1. Araştırmacılar için öneriler	53
6.2.2. Uygulayıcılar için öneriler	53
KAYNAKÇA.....	55
EKLER.....	72
ÖZGEÇMİŞ	80

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Örneklem Gurubu Demografik Özellikleri

Tablo 2. Ölçek Hazırlama Adımları.

Tablo 3. Madde Havuzu Oluşturulma Süreci.

Tablo 4. Veri Dosyası Betimsel İstatistik Verileri.

Tablo 5. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett Sphericity Testi Sonuçları.

Tablo 6. Ölçeğin Faktörlerine Yönelik Özdeğer ve Varyans Değerleri.

Tablo 7. Ölçek Maddelerine İlişkin Faktör Yük Değerleri (Rotated Componentr Matrix).

Tablo 8. OTPİDÖ'ne dair DFA Uyum İndeks Değerleri.

Tablo 9. OTPİDÖ'ne dair Dört Faktörlü Yapı DFA Uyum İndeks Değerleri.

Tablo 10. Ölçek Güvenirlik (Cronbach's Alpha (α)) Analiz Sonuçları.

Tablo 11. Test Tekrar Test Güvenirlik Analiz Sonuçları.

Tablo 12. Ölçeğe İlişkin Madde-Toplam Korelasyon Katsayıları.

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Scree Plot Sonuçları.

Şekil 2. Doğrulayıcı Faktör Analizi Path Diagramı.

Şekil 3. Dört Faktörlü Doğrulayıcı Faktör Analizi Path Diagramı.

SİMGELER VE KISALTMALAR

OTPIDÖ: Okul Temelli Psikolojik İhtiyaç Doyumu Ölçeği

AFA : Açımlayıcı Faktör Analizi

DFA: Doğrulayıcı Faktör Analizi

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya ait problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, varsayımı, sınırlılıkları ve tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

İnsanın kendi biricikliğini ortaya koyması ve kendini gerçekleştirebilmesi için eğitim vazgeçilmez bir gerekliliktir. Eğitim sayesinde insanın kişisel farkındalığı artacak, dünyayı tanıyacak ve diğer insanlara göre kendi farkını, kişiliğini, ortaya koyacaktır. Eğitimin insan ve toplum yararı için gerekliliğinin fark edilmesi insanlık tarihi ile aynı zamana rastlamaktadır (Aktepe, 2005). Tarih boyunca da bu gereklilik birçok farklı yöntem ile bireylere ve toplumlara kazandırılmaya çalışılmıştır. Eğitimin ilk başladığı yer ailedir. Ancak bu eğitim informal bir eğitimidir. İnfomal eğitim belirli bir plan olmaksızın, ana ve bireye özgü olarak doğaçlama gelişirken (Erbay, 2017) formal eğitim, amaca yönelik hazırlanan ve planlar dahilinde kazandırılmak istenilen kazanımların önceden belli olduğu eğitimidir (Durdukoca, 2023). Ailede başlayan ve doğuştan itibaren kendiliğinden gelişen informal eğitim süreci, bireyin sosyal, ahlaki gelişimi ve toplumun uyumlu bir üyesi olma alanında önemli katkıları olan ilk eğitimidir. Ancak formal eğitim ile birlikte bilim üzerine kurulması planlanan toplumun temelleri atılacak, akademik kazançlar sağlayacak ve kişinin öğrenmeye ihtiyaç duyduğu birçok imkanı sunacaktır. Bunun yanı sıra, ailede başlayan sosyal ve ahlaki eğitimin de devamı olma niteliği taşıyacaktır.

Okullarda verilen eğitim, bireyin topluma uyumunu kolaylaştırmakta ve toplumun ihtiyaçlarını karşılaması yolu ile o toplumun, bilim ve bilgi topluluğu olması yolunda hizmet etmektedir. Okul eğitimi, toplumun ihtiyaçlarını karşılamamanın yanı sıra bireyin ihtiyaçlarına yönelik olarak meslek edinme, kendini yetiştirme ve içinde bulunduğu topluma uyumunu kolaylaştırma imkanlarını da sunar (Yeşilyaprak, 2012). Bireyin karşılanması gereken ihtiyaçları, davranışının temeli ve belirleyicisidir. Bu ihtiyaçlar fizyolojik ihtiyaçlar ve psikolojik ihtiyaçlardan oluşur (N. Glasser ve Glasser, 1989; Maslow, 1970). Birey davranışlarının belirleyicisi olan psikolojik ihtiyaçlar; genel yaşam doyumu (Çivitçi, 2012), öznel iyi oluş (Gündoğdu ve Yavuzer, 2012), dijital oyun bağımlılığı (Dursun ve Çapan, 2018), öz yeterlik ve sürekli kaygı (Sarı vd., 2011), romantik ilişki kalitesi (Eşici, 2014), problemlerli internet kullanımı (Dursun,

2020), motivasyon (Karaarslan, 2011), zorbalık davranışları (Çalık vd., 2009; Eşici, 2007; Ozbay ve Palanci, 2005; Tanrikulu, 2013), kariyere karar verme (Karaçay, 2021), riskli davranışlar (Örgü, 2019), öznel iyi oluş (Türkdoğan, 2010) ve sosyal medya bağımlılığı (Bozkurt ve Bozkurt, 2022) gibi birçok kavramla ilişkilidir.

Psikolojik ihtiyaçların karşılanması; bireylerin iyi oluşu, işlevselliği ve ruhsal sağlığı için önemli (Deci ve Ryan, 2000), evrensel ve doğuştan gelen ihtiyaçlardır (Deci ve Ryan, 2000; Glasser, 1999). Bu ihtiyaçların karşılanamaması veya yeterince karşılanamaması durumlarında ise bireyde birtakım sıkıntılar belirecek, bu sıkıntıların ortaya çıkması bazı davranışsal bozukluklara sebep olabilecektir.

Psikolojik ihtiyaçlar birçok farklı kuramcı tarafından incelenmiş ve farklı şekillerde kategorize edilmiştir. Tarihine baktığımızda psikolojik ihtiyaçlara ilk olarak Alfred Adler tarafından değinilmiştir (Maslow, 1970). Adler psikolojik ihtiyaçlar olarak; güç, yeterlilik, başarı, güven, özgürlük, itibar, saygı, hakimiyet, statü, ün, takdir kavramlarından bahsetmiştir. Henry Murray öğrenilmiş gereksinimler kuramında başarı, bağımsızlık, eğlence, dostluk, kendini sergileme, vb. gibi insanın 20 temel ihtiyacını tanımlamıştır (Murray, 1938). Mc Clelland başarı ihtiyacı teorisinde başarı, güç ve bağlanma ihtiyacından söz etmiştir (McClelland, 1987). Ryan ve Deci öz belirleme kuramı çalışmalarında bu ihtiyaçları ilişki, yetkinlik ve özerklik olarak tanımlamıştır (Ryan ve Deci, 2020). Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisinde; fiziksel ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı, sevgi ve ait olma, değer ihtiyacı ve kendini gerçekleştirme ihtiyacı olarak ele alırken (Walsh, 2011), Glasser seçim teorisinde hayatta kalma, sevmeye ve ait olma, güç, özgürlük ve eğlence olmak üzere beş temel ihtiyacın insan davranışlarının belirleyicisi olduğundan bahsetmiştir (Glasser, 1999). Bu teoriler incelendiğinde aralarında birçok ortak nokta olduğu görülmektedir (Maslow, 1970). Bütün kuramcılar tarafından bu ihtiyaçların insan davranışlarının güdüleyicisi ve belirleyicisi konumunda olduklarından ve doyurulması gerektiğinden, iyi oluş için gerekliliğinden bahsedildiği görülmektedir (Glasser, 1999; McClelland, 1987; Murray, 1938; Ryan ve Deci, 2020; Walsh, 2011).

Psikolojik ihtiyaçları tanımlayan ve kavramsal temellere oturtan bu yaklaşımlar incelendiğinde, William Glasser tarafından geliştirilen seçim teorisinin arkasına bir terapi modeli alması sebebi ile farklılaştığı ve sağlam temellendirildiği görülmektedir (Glasser, 1999). Ayrıca gerçeklik terapisinin öğrencilerle çalışmada en etkili yöntemlerden biri olduğu bilinmektedir (Jones ve Jones, 2015). Seçim teorisinin yapılandırılması ve geliştirilmesi aşamalarında Glasser'ın okullarda bizzat görev yapması ve öğrenciler ile görüşmeleri neticesinde sürece yön vermesi sebebiyle bu

model okullarda kullanıma uygun bir model olarak öne çıkmaktadır (Glasser, 1990). Bilimde bilginin birikimli ilerleme ilkesi göz önüne alındığında da diğer yaklaşımlardan sonra ortaya çıkması ve diğer teorileri inceleme ayrıcalığına sahip olması sebebiyle de temel psikolojik ihtiyaçların kavram haritasında Glasser'ın modelinin öne çıktığı görülmektedir.

Glasser seçim teorisinde insanların; hayatta kalma, özgürlük, ait olma, güç ve eğlence olmak üzere beş temel ihtiyaç tarafından güdülendiğini söylemektedir (Glasser, 1999). Özgürlük, ait olma, güç ve eğlence ihtiyaçları psikolojik ihtiyaçlar iken; hayatta kalma ihtiyacı fizyolojik bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaçlar bütün insanlarda ortaktır ve gerçekleştirilen her bir davranış gereksinim duyulan ihtiyacı en iyi biçimde doyuracak davranıştır (Wubbolding, 2011). Hayatta kalma; yemek yeme, su içme gibi fizyolojik ihtiyaçları (Frey ve Wilhite, 2005), özgürlük; karar verebilmeyi ve seçim yapabilmeyi, ait olma; yakın çevre ile ilişkileri, güç; saygınlık, değerli hissetme ve başarılı olmayı (Türkdoğan, 2010; Yalçın, 2007), eğlence ise hayattan keyif almayı nitelemektedir (Glasser, 1999; Wubbolding, 2011). Bu beş temel ihtiyaç herkes için geçerli ve evrensel ihtiyaçlar olmasına rağmen bütün bireylerde bu ihtiyaçların doyurulma şekilleri ve dereceleri farklılıklar taşıyabilir. Bireylerin yaşadıkları ortak bir olay sonrası doyurdıkları ihtiyaçları farklı olabilir. Örneğin sınıf içerisinde öğretmenin sorduğu bir soruya cevap verme davranışı; bir öğrenci için eğlence, bir başka öğrenci için güç ve bir başkası için de ait olma ihtiyacını doyurabilir (Demir, 2021). Psikolojik olarak güçlü bir birey olmak, ihtiyaçların yeterli doyurulması ile mümkündür (Karaçay, 2021). İhtiyaçların doyurulmaması durumunda ise bireyler engellenmişlik hissi (Glasser, 1990; Örgü, 2019) ve rahatsızlık hissi (Eşici, 2007; Glasser, 1999) duymaktadırlar.

İnsan davranışlarının nedenleri dışsal bir uyaran gibi görülse de asıl sebep, ne istediğimiz neye ihtiyaç duyduğumuzdur. Bireyin yaptığı davranışlar da ihtiyaçlarını en iyi karşılayacağını düşündüğü davranışlardır (Glasser, 1990). Bir bebek karnı acıktığında hissettiği huzursuzluk ile ağlar, ağlayan bebeği annesi doyurur, ihtiyacının karşılandığını gören bebek bundan sonra ağlama davranışını ihtiyacını karşılatmak için kullanacaktır. Yani ağlamanın sebebi içsel kaynaklı, ihtiyaca yöneliktir. Öğrencilerin günlük zamanlarının ciddi bir kısmını geçirdikleri okullarda ise temel ihtiyaçların doyurulması öğrencilerin sağlıklı bir psikolojik yapıya sahip olmalarını, diğerleri ile iyi ilişkiler geliştirmelerini, başarılı olmaları yahut başarı hissini tatmalarını, kendi seçimlerini en iyi biçimde yapabilmelerini ve okulda buldukları süre içerisinde mutlu olmalarını sağlayacaktır. William Glasser'ın kendi uygulamalarında öğrenci sohbetleri

sırasında öğrencilere yönelttiği "Okulun iyi yönü nedir?" sorusuna verilen öğrenci cevapları bütün öğrencilerde ortaktır: "Okul, arkadaşların bulunduğu ortamdır." (Glasser, 1990). Anlaşılacağı üzere öğrencilerin okula atfettiği değer sevme ve ait olma ihtiyacının bir tezahürüdür. Çünkü okullar öğrencilerin, aileleri dışında temel ihtiyaçlarını büyük ölçüde doyurabilecekleri tek yerdir (Glasser, 1990). Okullar bu ihtiyaçların karşılanmasına gereğinden daha az katkıda bulunduğu ise öğrencilerin birçoğu toplum için sorun yaratan davranışlarla bu ihtiyaçlarını karşılama yoluna gidebilecektir. Örneğin, bir öğrenci dersteki başarısı ile bir diğeri ise dersin kurallarına uymayarak güç ihtiyacını karşılama yoluna gidebilir. Burada bahsedildiği üzere öğrenci davranışlarının sebepleri olarak öğrencilerin ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğunda okulda problemler internet kullanımı (Dursun, 2020), zorbalık/siber zorbalık (Tanrıku, 2013; Uygarer, 2019), şiddet (Çalık vd., 2009), sosyal duygusal uyum (Buluş ve Samur, 2017), antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, intihar eğilimi, okul terki (Erbaş ve Kağnıcı, 2017) ve başarıyla ilgili sorunların (Berber Çelik ve Odacı, 2018) birçoğunun daha problem haline gelmeden çözüldüğü görülecektir. Okullarda karşılaşılan çoğu problemlerle ilgili gerçeklik terapisi ve seçim teorisi temelli yaklaşımların etkili olduğu ve yukarıda sayıldığı gibi daha sorun haline gelmeden çözüldüğü görülmektedir. Okulların kendi içinde bu sorunlara çözüm bulamamasının nedeni; önleyici rehberlik hizmetlerinin yetersiz olması, sorun odaklı rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti sunulmasıdır. Gerçeklik terapisi temelli hizmetlerin, okul problemlerinde etkili olmasının sebebi ise öğrencilerin ihtiyaçlarının sağlıklı ve doğru yollardan karşılanmasının sağlanması ve öğretilmesi, önleyici rehberlik hizmeti görmesidir. İhtiyaçlarını doyurabilen öğrencinin hem iyi oluşu yüksek olacak hem de bu ihtiyacını doyurmak için sağlıksız ve problemlerle yollara başvurmayacaktır (Glasser, 1999). Problemlerle yolların tercih edilmemesi ile de okul ikliminde olumlu yönde, önemli ölçüde değişim olacağı öngörülmektedir. Önleyici rehberlik hizmetlerinde gerçeklik terapisini temel alan okullar için de öğrencilerin ihtiyacını ne kadar doyurabildiğini bilmek okul psikolojik danışmanlarının ve okul yönetimlerinin işini kolaylaştıracaktır. Ancak bu bilgi ile okulda düzenlemeye gidilerek emek, iş gücü ve uygulama zamanından tasarruf edilerek sürece hızlıca müdahale edilebileceği öngörülmektedir.

Alanyazındaki psikolojik ihtiyaçların ölçülmesi ile ilgili ölçekler incelendiğinde bu ölçeklerin büyük bir çoğunluğunun üniversite düzeyinde, bir kısmının lise ve çok az bir kısmının da ortaokul düzeyinde çalışıldığı görülmektedir (Ada, 2021; Burns vd., 2006; Bülbül ve Akyol, 2020; Durmaz, 2012; Eşici, 2021; Güneş, 2019; Kardeş ve

Yalçın, 2018; Kesici, 2008; Özen, 2016; Turkay vd., 2019; Türkdoğan, 2010). İlköğretim 3-8. sınıf arası düzeyinde ise 2006 yılında Burns tarafından geliştirilen bir anket olduğu görülmektedir. Yine bu ölçekler incelendiğinde büyük bir kısmında öz belirleme kuramının temel alındığı görülmektedir. Bu çalışmada, Türk kültürüne duyarlı, ilköğretim düzeyinde ve seçim teorisi temel alınan bir ölçek geliştirmek hedeflenmiştir. Bu çalışma ile ilköğretim düzeyinde öğrencilerin okulda psikolojik ihtiyaçlarını doyurma düzeylerinin ölçülebilmesi için Okul Temelli Psikolojik İhtiyaç Doyumu Ölçeği geliştirmek amaçlanmaktadır. Psikolojik ihtiyaç doyumu düzeylerinin ölçülmesi amacıyla geliştirilen bu ölçekte psikolojik ihtiyaçlar bir bütün olarak ele alınacak olup, kuramsal temelde yer alan alt faktörler ölçekte yer almayacaktır. Maddelerin yazımı ve ölçeğin geliştirilmesi sürecinde kuramsal temelden yararlanılmıştır. Glasser'ın temel alınma sebebi psikolojik ihtiyaçların ölçülmesine ilişkin geliştirilecek bir ölçekte psikolojik ihtiyaçların belirlenmesi için bir modele ve literatür temeline ihtiyaç duyulmasıdır. Bunun yanı sıra Glasser'ın bu modeli okullarda çalışarak, öğrenciler üzerinden geliştirmesi ve şekillendirmesidir.

Öğrencinin bir obje yerine konulduğu, eğitimi iyileştirmek için müfredatı yoğunlaştırıldığı, tek tip öğrenci olduğu görüşü yerine öğrenci merkezli yaklaşımlar giderek daha fazla tercih edilmeye başlanmıştır (Yılmaz, 2023). Son yüzyılımızda öğrencilerin içsel dinamiklerine daha fazla inilmeye başlanmış, öğrenme faaliyetinin en önemli basamağının öğrencinin ruhen, zihnen ve fizyolojik olarak hazır bulunuşluğu olduğu anlaşılmıştır (Meb Maarif Modeli, 2024). Eğitim faaliyetinin üyeleri; eğitim kurumu, müfredat, öğretmen, yöntem ve öğrencilerdir. Öğrencilerin bir bilgiyi özümsemesi onun dikkati, odaklanması, motivasyonu ve ilgisi ile ilişkilidir. 21. yy. eğitim hizmetleri ruhuna uygun, öğrenciyi merkeze alan ve öğrenci kişilik hizmetlerinin temel prensip olarak kabul gördüğü bir eğitim öğretim faaliyetinin bir gerekliliği de öğrencinin ihtiyaçlarının okulda doyurulup doyurulmadığını bilmek ve bu ihtiyaçların doyumu için imkanlar sunabilmektir.

İlkokul 6-10 yaş arası öğrencilerin öğretim gördüğü bir dönemdir. Bu kademedeki öğrencileri anlayabilmenin yolu onları tanıyabilmekten geçmektedir. Ülkemiz için ilköğretim dönemi güvenli ev ortamından ayrılış ve konfor alanının ilk defa bu kadar uzun süre terkini ifade eden bir dönemdir (Erkan, 2011). Öğrenci ilk defa bu kadar uzun süre evden uzak kalmış olmanın yanı sıra yine ilk defa bu kadar kalabalık bir ortamda bulunmaktadır. Günlük yaşamın önemli bir kısmını geçireceği bu yer kuralları ve kaideleri olan ciddi bir kurumdur (Oktay ve Unutkan, 2003). Bunun yanı

sıra ilkokul birinci sınıftan itibaren müfredat yetiştirme telaşında olan öğretmenler, başarı isteyen okul idareleri ve çocuğunun herkesten önce okuma yazmaya geçmesi için yarışan anne-babalar arasında kalan öğrenciler küçük yaşlarına rağmen akademik bir yorgunluk yaşayabilmektedirler. Beklentilerin çokluğu, okulun kalabalıklığı ve çok fazla kural olması bu dönemin öğrenciler için zor bir dönem olmasına sebep olmaktadır.

Bu dönemde destek gören öğrenciler, şüphesiz büyük kazançlarla eğitim hayatına adım atacaktadırlar. Okula başlayan çocuklardan bazıları motive bir şekilde öğrenme isteği ile okula gelirken bazıları ise okulda mutlu olmayan, çabucak pes eden veya pes etmeye meyilli öğrencilerdir (Katrancı, 2015). Bu iki tip öğrenci arasındaki fark, okulda aradığı şeyi bulamamasıdır. İlkokulda öğrencinin kendini okula ait hissetmemesi ve okulda mutlu olmaması yalnızca ilkokul çağı sorunları olarak görülmemelidir. İlkokul dönemi her bir öğrenciyi geleceğe hazırladığımız, bir birey olarak değerlendirdiğimiz bir dönemdir. Onları içerisinde buldukları bu dönemde desteklemek, hem bireyi hem de toplumu güçlendirme girişimi olarak görmek gerekir. Çünkü okumaya dair motivasyon edinebilmiş bir öğrenci, bu motivasyonunu sonuna kadar devam ettirebilir (Guthrie, 2004). Bu bağlamda pozitif bir bakış açısıyla ilgili dönemi ele aldığımızda, hem okul ve toplum iklimi hem de ilkokul çağı çocukların deniz yıldızı misali bireysel ilerleyişi büyük değişimler yaratacaktır. Ve bu değişimin anahtarı ilkokul döneminde öğrencilerin psikolojik ihtiyaç doyumu için okullar tarafından desteklenmesi ile karmaşa ve zorlanma döneminden fırsatlar dönemine dönüştürülmesini sağlamaktır. İlkokul dönemi çocuk için fırsatların anahtarı konumunda bir dönemdir. İlkokula uyum gösteren, kendini okulun bir parçası olarak görebilen çocuklar gelecekteki akademik ve sosyal becerilerinin temelini atmış olmaktadır (Entwisle ve Alexander, 1998; Margetts, 2003; Seven, 2011). Öğrencilerin psikolojik ihtiyacının okullarda ne kadar doyurulabildiğinin öğrenilmesi, öğrencilerin hazır bulunuşluklarının bilinmesi bakımından önemlidir. Bu bilgiye sahip okullar okul iklimini ve okul başarısını yordayabilecek, misyon ve vizyonunu buna göre belirleyebilecektir.

Okul temelli bir ölçeğin kullanıma sunulması ile okulların bir başka kurumun müşavirliğine ihtiyaç duymaksızın bu ölçeği kurumlarında uygulayarak, öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılamada zayıf veya yetersiz kaldıklarında bunu hızlıca tespit etmelerinin mümkün olacağı düşünülmektedir. İlkokul için geliştirilen bu ölçek ile sınıf bazında değerlendirildiğinde hangi sınıflarda psikolojik ihtiyacın doyurulamadığı, bu sınıflarda diğer sınıflardan farklı olarak ne olduğu daha kolay tespit edilebilecektir.

Bunun yanı sıra psikolojik ihtiyaç doyumu düzeyleri ile sınıf iklimi ve o sınıfın akademik başarısı kolayca karşılaştırılabilecektir. Psikolojik ihtiyacı karşılanan çocukların yukarıda sayıldığı gibi; iyi oluşları yüksek (Gündoğdu ve Yavuzer, 2012) ve okula dair motivasyonları yüksek olacak (Karaarslan, 2011), okul devamsızlığı ve terki azalacak (Erbaş ve Kağnıcı, 2017), bağımlılık problemleri azalacak (Dursun, 2020; Erbaş ve Kağnıcı, 2017), şiddet (Çalık vd., 2009), istismar, zorbalık, intihar girişimleri azalacak (Erbaş ve Kağnıcı, 2017; Tanrikulu, 2013), sosyal duyuşsal beceriler ve iletişim becerileri yükselecektir (Jones ve Jones, 2015). Bununla birlikte okul ikliminin iyileştirilmesi için önemli bir adım atılmış olacaktır. Öğrenciler okulda mutlu olacak (Türkdoğan, 2010), okuldaki diğer sorunlar bertaraf edildiğinde akademik başarının önü açılacaktır (Türkdoğan, 2015). Okulda temel ihtiyaçları karşılanan öğrenciler sıkı çalışma sergileyecek ve başarılı olacaklardır (Glasser, 2000b). Öğrenci veya sınıf bazlı değil okul genelinde bir tarama yapılması ile başarı artışı sağlanabilecek ve kısacası okullar kalite okulu (Glasser, 1990) olma yoluna gireceklerdir. Bu ölçek sınıf bazlı ve okul bazlı kullanılabileceği gibi bir ilçe koordinesinde birden fazla okulda uygulanması da mümkün olabilecektir.

Yapılan literatür taramasında ilkokul düzeyinde psikolojik ihtiyaçların çok fazla çalışılmadığı, yapılan çalışmalarda Glasser'ın seçim teorisi temelli çalışmanın sınırlı sayıda olduğu, ekseriyetinin öz belirleme kuramını temel aldığı ve genel psikolojik ihtiyaç doyumu yerine egzersiz ve spor alanında psikolojik ihtiyaç doyumu konulu çalışmaların yer aldığı görülmüştür. Bu alandaki eksikliğin nedeninin ilkokul düzeyinde seçim teorisini temel alan psikolojik ihtiyaç doyumunu ölçen bir ölçeğin eksikliği olabileceği düşünölmüştür. Bu çalışma ile ilkokul öğrencilerinin okulda psikolojik ihtiyaç doyum düzeylerinin ölçölebilmesi için Okul Temelli Psikolojik İhtiyaç Doyumu Ölçeğini geliştirmek hedeflenmiştir. Çalışma sonucunda ilkokul düzeyindeki eğitim kurumlarında görev yapan psikolojik danışmanların önleyici rehberlik hizmetleri alanında kullanabilecek bir ölçek alana kazandırılmıştır. Çalışma ile elde edilen ölçek, ilkokul düzeyinde psikolojik ihtiyaç doyumu ve psikolojik ihtiyaç doyumu ile ilişkili olduğunu düşöndükleri değişkenleri çalışmak isteyen araştırmacıların hizmetine sunulmuştur. Bu ölçek ilkokul grubu ve psikolojik ihtiyaç doyumu konusu ile çalışmak isteyen araştırmacılar ve ilkokul grubunda çalışan psikolojik danışmanların kullanımı için alana katkı sunacaktır.

1.2. Çalışmanın Amacı

Bu araştırma ile, ilköğretim düzeyi öğrencilerin okulda temel psikolojik ihtiyaç doyum düzeylerinin belirlenmesine yönelik geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda "Öğrenciler psikolojik ihtiyacını okullarında yeterince karşılayabilmekte midir?" sorusuna cevap arayan ve bu durumu ölçen geçerli/güvenilir bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

1.3 Çalışmanın Önemi

Seçim teorisine göre insan davranışlarının belirleyicilerinden olan ihtiyaçlar kalıtsaldır. Ve bu ihtiyaçlar, bebeklikten itibaren bireyin davranışlarını dürtüleyen güdülerdir (Wubbolding, 2011). Araştırmaya konu olan ilköğretim öğrencileri, eğitim ve öğretim hayatlarının başındadırlar. Bu dönemde öğrendikleri ve alışkanlık haline getirdikleri ihtiyaç karşılama yolları onların geleceğine etki edecek ve bu alışkanlıklarının doğru veya yanlış olması durumuna göre okullarda otorite ile karşı karşıya geleceklerdir. Yine ihtiyaçlarının karşılanabilip karşılanamamasına göre öğretime odaklanabileceklerdir.

Okul ortamı içerisinde ihtiyaçların karşılanmaması durumunda, olumlu öğrenme iklimini bozacak davranışlara sebebiyet verebileceği göz ardı edilmemelidir. Tıpkı susuz veya aç bir öğrencinin öncelikli ihtiyacının bu fizyolojik ihtiyacını gidermek olacağı için tam anlamı ile sınıfta var olamayacağı ve zihnini derslerine yoğunlaştırılamayacağı (Maslow, 1970) gibi psikolojik ihtiyacın doyurulmaması durumunda da benzer süreçler işleyecektir. Bunun yanı sıra öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarını doyuramaması durumlarında bunun sebebiyet vereceği engellenmişlik, yalnızlık, mutsuzluk vb. hislerle bu ihtiyaçlarını yanlış yollardan doyurma yoluna gidebileceği unutulmamalıdır. Okulda psikolojik ihtiyaçların doyurulması olumlu okul iklimi ve destekleyici öğrenme ortamı için oldukça önemlidir (McLachlan ve Hagger, 2010). Ancak alanyazın tarandığında ilköğretim öğrencilerinin psikolojik ihtiyaç doyumunu ile ilgili çalışmaların çok sınırlı olduğu görülmüştür. Psikolojik ihtiyaç doyumunun öğrencilerin davranışları ve akademik ilerlemeleri konusunda ne kadar önemli olduğu problem durumunda anlatılmıştır. Bu alanda eksiklik olması okul psikolojik danışmanlarının faydalanması için yeterince kaynak bulamamasına ve öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının doyurulmasının yeterince okul gündeminde tutulmamasına yol

açmaktadır. İlkokul düzeyinde çalışmaların yetersiz olması, ilkokul düzeyinde psikolojik ihtiyaç doyumu ölçeği eksikliğinden kaynaklanabileceğini düşündürmektedir. Öğrencilerin okullarında psikolojik ihtiyaç doyum düzeylerinin ölçülebilmesi amacıyla böyle bir ölçeğin literatüre kazandırılması ile ilgili eksikliğin giderilmesi amaçlanmıştır. Ölçeğin yaygın kullanımı ile birlikte öğrencilerin ihtiyaçlarını doyurma düzeyleri belirlenecek ve desteklenebilecek, okulda psikolojik ihtiyacını doyuran öğrenciler daha mutlu ve akademik olarak daha verimli bir okul hayatı geçirecek, ihtiyaçların doyumu hayatının geneline yansıtılabilecektir. Aynı zamanda okul psikolojik danışmanlarının kullanımına sunulan önemli bir argüman literatüre kazandırılmış olacaktır. Okulda mutlu olarak ve başarıma hissi ile ilk öğrenimine başlayan öğrenci bu motivasyon ile öğrenim hayatına devam edebilecek, Glasser'ın kalite okulu olarak tanımladığı okul idealine bir adım daha atılmış olacaktır (Glasser, 1999). Bu ölçeğin alandaki bir eksikliği gidermesi, alandaki çalışmalara bilgi sunması ve yol açıcı olması bakımından önemli olacağı öngörülmüştür.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Öğrencilerin soruları yanıtlarken psikolojik ihtiyaçlarını ne kadar doyurduklarını sadece okulu düşünerek (ev, okul dışı arkadaş ortamı vb. hariç) cevapladıkları varsayılmıştır. Psikolojik ihtiyaçlara dönük verilen cevapların uygulayıcılar tarafından cevaplanırken verilen önem değil de gerçek doyurulma durumunu göz önünde bulundurdıkları varsayılmıştır. Katılımcıların bu çalışmayı kendilerini puanlama aracı olarak görmedikleri varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma için birden fazla ilkokuldan veri toplanması öngörülürken zaman sınırlı olduğu için bir okulun öğrencilerinden veri toplanabilmiştir. Veri toplanma sürecinde afa ve dfa için ayrı ayrı veri toplanma süreci gerçekleştirilememiş, tek seferde toplanan veri afa ve dfa için rastgele bölünmüştür. İlkokulda veri toplamanın zorlukları sebebiyle daha fazla kişiden veri toplanması hesaplanırken bu çalışmanın açılımlayıcı faktör analizi Güneydoğu Anadolu bölgesinde öğrenim gören 271 ilkokul öğrencisi ile, doğrulayıcı faktör analizi 186 ilkokul öğrencisi ile sınırlıdır. Katılımcıların okuma yazma oranları ve okuduğunu doğru anlayabilme oranlarının düşük olması sebebiyle 2.

sınıf öğrencilerinden veri toplanamamış yalnızca 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden veri toplanmıştır. Örneklem grubu ilkokulda öğrenim gören bütün öğrencileri kapsamayıp yalnızca sorunsuz okuma yazma bilen öğrencilerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Psikolojik İhtiyaçlar: William Glasser'in geliştirmiş olduğu seçim teorisinin kavramlarından bir tanesi psikolojik ihtiyaçlardır. Psikolojik ihtiyaçlar bütün insanlarda ortaktır, dünyanın herhangi bir yerindeki farklı kültür ve demografik yapılardaki iki bireyin ihtiyaçları da aynıdır (Çalık vd., 2009). Bu ihtiyaçlar, hayatta kalma, sevme ve ait olma, güç, özgürlük ve eğlencedir (Glasser, 1999).

Seçim Teorisi: Gerçeklik terapisinin ideolojik temelini oluşturur. İnsanın davranışlarının kendi seçimleri sonucu oluştuğu, bu nedenle davranışlar üzerinde tek kontrol sahibinin yine insanın kendisi olduğu görüşüne dayanır. Bu teoriye göre bir kimse başkasının davranışlarını kontrol edemez, bir kimsenin başkasına verebileceği tek şey bilgidir (Glasser, 1999).

Psikolojik İhtiyaç Doyumu: İhtiyaçlar fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlar olarak iki kategoriden oluşur. İhtiyaç doyumu bu ihtiyaçların karşılanmasıdır. Psikolojik ihtiyaç doyumu bireyin psikolojik ihtiyacı olarak tanımlanan sevme-ait olma, güç, özgürlük ve eğlence ihtiyaçlarının karşılanması olarak tanımlanır (Glasser, 1999)

Kalite Dünyası: Bireyin ihtiyaçlarının doyunulmasını sağlayan kişiler, sahip olmak istediği nesnelere, yaşamak istediği deneyimler ve inandığı düşüncelerden meydana gelen zihinsel bir resim albümü, arzu, istek ve inanç koleksiyonudur (Glasser ve Wubbolding, 1995; Sharf, 2015). Kalite dünyası doğumla başlayan ve sürekli değişim içerisinde olan mutlu olduğu, karşılanması halinde doyuma ulaştığı ütopyik bir dünyadır (Corey, 2008).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde psikolojik ihtiyaçların tarihsel gelişimi, gerçeklik terapisi ve seçim teorisinin tarihsel gelişimi, gerçeklik terapisi ve seçim teorisi ilişkisi, seçim teorisinin temel varsayımları, seçim teorisinin insana bakışı, kalite dünyası, toplam davranış, temel ihtiyaçlar, ilkökul dönemi ve okul sosyal iklimi, ilkökul döneminde temel psikolojik ihtiyaçlar ve temel psikolojik ihtiyaçların karşılanması ile okul iklimi ilişkisine, bu kavramlarla ilgili kuramsal incelemelere yer verilmiştir.

2.1. Psikolojik İhtiyaçların Tarihsel Gelişimi

Psikolojik ihtiyaçların tarihine baktığımızda birçok kuramcının, düşünürün ve felsefecinin bu konuda düşündüğünü ve yazdığını görürüz (Glasser, 1999; Herzberg, 1966; Maslow, 1970; McClelland, 1987; Murray, 1938; Ryan ve Deci, 2020). İnsan var olduğu andan itibaren ihtiyaçları da var olagelmiştir (Ryan ve Deci, 2017). Günümüzde bu alandaki birçok gelişme sonrasında şunu söyleyebiliyoruz ki fizyolojik ihtiyaçlar kadar psikolojik ihtiyaçlar da önemlidir ve bireyin davranışlarının açıklayıcısı konumundadır (Glasser, 1999). Bu pencereden bakıldığında insanın var olma öyküsü ile birlikte davranışlarını açıklayan hem fizyolojik hem de psikolojik birtakım ihtiyaçlar hep vardı. Bu nedenle ihtiyaçların fark edilmesi ve yazılması da oldukça eskiye dayanır. Ancak bu alanda araştırmalar yapmış ve kuramsallaşmış birtakım teoriler incelendiğinde bilimsel bir bakış açısıyla psikolojik ihtiyaçların önceleri Adler tarafından bahsedildiğini görmek mümkündür (Adler, 2013). Adler psikolojik ihtiyaçlar olarak; güç, yeterlilik, başarı, güven, özgürlük, itibar, saygı, hakimiyet, statü, ün, takdir kavramlarından bahsetmiştir. Bu kavramların karşılanmasının birey için gerekliliğinden ve birey üzerindeki davranışsal etkilerinden bahsetmiştir. Adler dışında psikolojik ihtiyaçlara değinen diğer kuramcılar ise şöyledir:

Henry Murray öğrenilmiş gereksinimler kuramında başarı, bağımsızlık, eğlence, dostluk, kendini sergileme, vb. gibi insanın 20'nin üzerinde temel ihtiyacını tanımlamıştır (Murray, 1938). Bu temel ihtiyaçlar bireyin davranışlarının açıklayıcısıdır ve öğrenilmiş ihtiyaçlardır. Ayrıca bu ihtiyaçlar, herkes için ayrı bir önem derecesine sahiptir (Doruk ve Savaş, 2021). İhtiyaçlar içsel kaynaklı olabilmektedir ancak kaynağı çoğunlukla bireyin temasları sonrası oluşur yani dışsal kaynaklıdır. Ryan ve Deci öz belirleme kuramı çalışmalarında bu ihtiyaçları ilişki, yetkinlik ve özerklik olarak

tanımlamıştır (Ryan ve Deci, 2020). Özerklik; bireyin davranışlarında özgür seçimler yapabilmesini, yetkinlik; bireyi başarıya götüren, ilgi alanlarında yeterli hissetmeyi, ilişkisellik ise bireyin sosyal ilişkilerini ve ait hissetmesini içerir (Ryan ve Deci, 2017). Sağlıklı bir psikoloji için özerklik, yetkinlik ve ilişkisellik ilkelerinin karşılanması gerekmektedir (Deci ve Ryan, 2000; Ryan ve Deci, 2017). Bu üç faktör psikolojik iyi oluş ve gelişimin de anahtarıdır. Bir öğrencinin gelişimi ve iyi oluşu da bu duruma örnek olarak verilebilir. Okula devam ve okul başarısı için öğrencinin psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması şarttır (Tian vd., 2014). Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre bireyi harekete geçiren güç, içten gelen, bireye özgü ihtiyaçlardır. Bireyin davranışları ancak ihtiyaçlarının tatmini ile anlaşılabilir (Aktaş, 2018). Birey ihtiyacını doyumlamak amacıyla bir davranışta bulunurken bu ihtiyaç doyurulduğunda/giderildiğinde harekete geçirici güç etkisini yitirir ve bu kez organizma başka bir ihtiyaçla motive olmaya devam eder. Maslow'a göre bu ihtiyaçlar sırasıyla fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı, sosyal ihtiyaçlar, saygı ve statü ihtiyacı ve kendini gerçekleştirme ihtiyacıdır (Maslow, 1970). Son basamağa ulaşan birey potansiyelini fark etmiş ve doyuma ulaşmış bireydir (Cao vd., 2013). Ancak son basamağa ulaşabilmek için öncelikle alt basamaklardaki ihtiyaçların doyurulması gerekmektedir. Herzberg'e göre ise birey içsel ve dışsal faktörlerin etkisi altındadır. İçsel kaynaklar doyum sağlarken, dışsal kaynaklar doyumsuzluğu önler. İçsel faktörler olarak ele aldığı motivasyon kaynakları başarılı olmak ve sorumluluk üstlenmektir. Dışsal faktörler ise bireyi motive etmez ancak tatminsizlik ve motivasyonsuzluğu ortadan kaldırır (Herzberg, 1966). Herzberg'e göre tatmin tatminsizliğin tersi değildir. Bir öğrencinin okulda tatmin olması için gerekli faktörler içsel faktörler iken, tatminsizliğini engelleyen faktörler dışsal faktörlerdir. McClelland başarı ihtiyacı teorisinde başarı, güç ve bağlanma ihtiyacından söz etmiştir (McClelland, 1987). McClelland bu üç ihtiyacın içsel kaynaklar olduğunu ve ihtiyacın şiddetine göre motivasyonun artacağını belirtir. Birey var olandan daha iyisini yapmak isteyerek motive olur. İlişki içerisinde oldukları kişilerin onayını almak, onları memnun etmek ve eleştirilmekten kaçınmak için her zaman daha iyisini yapma motivasyonu bireyin itici gücüdür. Alderfer ise Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine dayanan ERG kuramında motivasyonun içsel kaynaklardan oluştuğunu söyler ve bunları var olma, ilişki ve gelişme ihtiyacı olarak üç başlık altında toplar. Bu üç ihtiyaç içsel motivasyonun kaynağını oluşturmaktadır. Var olma ihtiyacında; fizyolojik ihtiyaçları, ilişki ihtiyacında; insanın diğer insanlarla ilişkide bulunması ve gelişme ihtiyacı; bireyin üretme, yetenek geliştirme ve yeteneği kullanma durumunu ifade eder. Glasser ise

gerçeklik terapisinde ve onun teorik kaynağını oluşturan seçim teorisinde, insan davranışlarının kaynağı olarak beş temel ihtiyacı görür. Bunlar: fizyolojik ihtiyaçlar, sevme-ait olma, güç, özgürlük ve eğlence ihtiyaçlarıdır (Glasser, 1999). Diğer kuramlara göre daha fazla kitleye ulaşılmış olması onun terapi temeline dayanması ile açıklanabilse de diğer psikoloji ihtiyaçları tanımlamalarının hepsini içeriyor olması ile de kabul edilebilirliğinin arttığı düşünülebilir. Bu çalışmada geliştirilmesi amaçlanan Okul Temelli Psikolojik İhtiyaç Doyumu Ölçeği Glasser'ın ihtiyaçlar kuramına dayanmaktadır.

2.2. Gerçeklik Terapisi, Seçim Teorisi ve Tarihsel Gelişimi

Gerçeklik terapisi, William Glasser tarafından 1965 yılında geliştirilmiştir. Glasser psikanaliz üzerine eğitimler almış ve psikanaliz uygulamış olan bir klinik psikologdur. Psikanaliz deneyimleri sırasında danışanlarının seçimlerinin sorumluluklarından kaçtığını, danışanların semptomlara takılı kaldıklarını ve etkili seçimler yapamadıklarını gözlemlemiştir. Aynı zamanda danışma sürecine dair geçmişe takılı kalma, danışanın kontrolünün dışında olan bilinç dışı süreçlere odaklanmak ve kendine dair içgörü kazandırmaktan çok yaptığı ve yapacağı seçimlerin sorumluluğunu üstlenme, kendini değerlendirme ve geleceği planlamanın etkili olacağını savunmuş bu görüşü ile de psikanalizden ayrı düşmüştür. Glasser eğitimleri ve klinik deneyimleri süresince danışanların dışsal birtakım güçlerin kurbanı olduklarına inandıklarında psikanalitik terapi ile başarı elde etseler dahi bunun uzun süreli olmadığını gözlemlemiştir (Glasser, 1999). Halbuki davranışının sorumluluğu alan danışanlarda önemli ve kalıcı bir değişim mümkün olabilecektir (Altıntaş ve Gültekin, 2005). Glasser'ın, psikanalitik terapide gördüğü eksiklikler ve eleştirileri neticesinde terapinin nasıl olması gerektiğine dair yeni birtakım fikirleri oluşmaya başlamıştır (Özdemir, 2022). William Glasser gerçeklik terapisinin temellerini atarken varoluşçu felsefeyi benimseyen Helmut Kaiser'den etkilenmiştir. Gerçeklik terapisinin birçok ilkesinin de yine varoluşçu felsefeden esinlendiği görülmektedir (Prochaska ve Norcross, 2018). Kuramın benimsediği tekniklerde bilişsel davranışçı terapi ve Adleryan terapinin izlerini görmekte mümkündür (Duru, 2008; LaFond, 1999). Gerçeklik terapisi zamanın terapi çevresince ilk tanındığında kısa ve öz olması ile ve kişiyi merkeze almasıyla dikkat çekmiştir (Clifton, 2011).

William Glasser gerçeklik terapisinin temellerini atarken, kendi klinik deneyimlerinin yanı sıra problemlili öğrencilerin olduğu bir okul olan Ventura Kızlar Okulunda danışmanlık görevini üstlendiği süre içerisinde edindiği deneyimlerden de fazlaca faydalanmıştır. 1965'te yayınladığı ilk ve en çok satan kitabında da burada edindiği deneyimlerle uygulamaya dönük fikirlerini paylaşmıştır. Bu fikirler zamanın danışmanları ve psikiyatrları tarafından büyük ilgi görse de herhangi bir kurama dayanmaması eleştiri kaynağı olmuştur (Wubbolding, 2011). Bu eleştiriler üzerine Glasser bir kuram ihtiyacı üzerine yoğunlaşmış ve fikirlerine kuramsal dayanak olabilecek William Powers'ın kontrol kuramını keşfetmiştir. Bir bilgisayar uzmanı ve psikolog olan Power kontrol kuramında insan beyninin tıpkı bir odanın ısısını belirleyen termostat gibi işlev gördüğünü, nasıl odanın ısısı düştüğünde termostat merkeze sinyal göndererek ısıyı dengeliyorsa, insan beyni de birtakım ihtiyaçların karşılanmaması durumunda bu ihtiyaçların karşılanması için bireyi harekete geçireceğinden bahsetmiştir (Deniz, 2017). Buna göre bireyin bütün davranışları ihtiyacı karşılamaya dönük, amaçlı davranışlardır. Glasser bu fikirden yola çıkarak 1980 yıllarında insanların yalnızca kendi davranışlarını kontrol edebileceği, çevresini de yine kendi davranışlarını kontrol etmekle değiştirebileceği temeline dayanan kontrol kuramını geliştirmiştir (Kaner, 1993; LaFond, 1999). Bu kurama göre bireyin bütün davranışları bir seçimden ibarettir. Bu seçim, bireyin beyni tarafından bireyi davranışta bulunmaya yönlendirir (Glasser, 1999). Bir başka deyişle bireyin davranışları özgür seçimleri sonucu oluşur ve kendi sorumluluğundadır. Glasser bir süre sonra kontrol kuramının isminin insanları kontrol etmek olarak algılanabileceği ve bu yanlış anlaşılmanın kuramın temel felsefesi ile taban tabana zıt olacağı için kuramın adını bireyin tercihlerine de vurgu yapan "seçim" kelimesiyle değiştirecek seçim teorisi olarak yeniden adlandırmıştır (Akpınar, 2013; Glasser, 1996). Seçim teorisi, gerçeklik terapisini hem tamamlamakta hem de ona kuramsal dayanak oluşturmaktadır. Bu nedenle gerçeklik terapisinin hem felsefi özünü oluşturmakta hem de bir tekniği gibi kullanılmaktadır.

2.3. Gerçeklik Terapisi ve Seçim Teorisi

Gerçeklik terapisi seçim kuramını temel alan bir terapi modelidir. Gerçeklik terapisinin temelleri 1965'te atılmış olup bir danışma modeli olarak kullanılmaya başlanmış olsa da kuramsal temellerini oluşturan seçim teorisi Glasser tarafından ancak 1980'li yıllarda ortaya konulmuştur. Gerçeklik terapisinin ismindeki gerçeklik, içinde

yaşadığımız çevre ve bireyin içsel dünyasının bütünüdür. Gerçekçi davranış ise içinde yaşadığımız çevre ve içsel ihtiyaçların ortak güdümünde bireyin sergilediği davranışlardır (Aslan ve Erhan, 2021; Özdemir, 2022). Seçim teorisi de bireyi, dış dünyadaki gerçekliği de dikkate alarak bireyin içsel temel ihtiyaçlarının doyurulmasına yöneltir. Birey davranışlarında dışsal bir kontrol mekanizması tarafından yönetilmez, içsel bir kontrol mekanizması esas yönlendiricidir. Kısacası seçim teorisi, bireyin geçmişini, geçmiş ilişkilerini ve ilişkide olduğu insanları değil direksiyona bizzat bireyin kendisini oturtur. Bir insanın değiştirebileceği tek kişi kendisi olduğu gibi bizim hayatımızda da gerçekliğimizin ve bugünümüzün tek mimarı içsel kontrol mekanizmaları ve seçimlerimizdir (Özmen, 2004).

Glasser, direksiyonda olmanın sorumluluğunu üstlenmeyen, dışsal kontrol sahibi insanlar için yedi ölümcül alışkanlık tanımlar. Bu alışkanlıklar: eleştirmek, suçlamak, sızlanmak, söylenmek, tehdit etmek, cezalandırmak ve kontrol etmek için ödül kullanmaktır (Glasser, 2003b). Bireyler arasındaki iletişimin sağlıklı olmasının ve bireylerin mutlu olmasının önündeki engel de yine bu yedi alışkanlıktır (Aslan ve Erhan, 2021). Glasser'ın bu alışkanlıkları ölümcül olarak adlandırmasını sebebi mutluluk ve iletişim için yıkıcı olmasıdır. Bu yıkıcı etkiden kurtulmanın, sağlıklı bir iletişim kurmanın ve beraberinde mutlu olmanın yolu ise dışsal kontrolden ve dışsal kontrolün bu yedi ölümcül alışkanlığından vazgeçmek ve direksiyonda olmanın sorumluluklarını da kabul etmektir (Glasser, 2001).

Seçim teorisi sayesinde insanlar daha isabetli ve ihtiyacı karşılayacak seçimler yapabilirler. Bu onların elinde olan bir seçimdir ve bu seçimleri ile mutlu olduklarını hayal ettikleri resim tablosuna daha yakın bir yaşam sürebilirler (Mason vd., 2009). Bunun mümkün olması sadece sorumluluğu almakla değil, seçimlerimizin nedenini ve nasıldığını da bilmekle olur (Akpınar ve Öz, 2013). Seçim teorisi hayatımıza yön veren şeyin seçimlerimiz olduğu ilkesine dayanır ve bu ilke on varsayım ile açıklanır (Glasser, 1999).

2.4. Seçim Teorisi Temel Varsayımları

Seçim teorisinin bazı varsayımları vardır. Bu varsayımlar bir nevi seçim teorisinin ilkeleri gibidir. Bu varsayımlar: Davranışlarını kontrol edebileceğimiz tek kişi yine kendimizdir, diğer insanlara yalnızca bilgi verebilir ve yine diğer insanlardan yalnızca bilgi alabiliriz, uzun süre devam eden psikolojik problemler ilişki problemidir,

ilişki problemleri bireylerin daimi problemidir. Geçmişe dönmek bugünkü gerçeklikteki bir ilişki problemi için ya tamamen faydasız veya çok az faydalıdır. Davranışlarımız genetik ile gelen beş temel ihtiyaçla yönlendirilir: hayatta kalma, sevmek, ait olma, özgürlük ve eğlence. Temel ihtiyaçlarımızı karşılamamanın yolu kalite dünyamızdaki resimlerin karşılanmasına bağlıdır. Hayatımız boyunca bütün davranışlarımız toplam davranıştır ve dört bileşenden oluşur: hareket etme, düşünme, hissetme ve fizyoloji. Seçim teorisinde toplam davranışlar eylem basamağında açıklanır. Örneğin, “Depresyona girmeyi seçiyorum.” veya “Depresyona girdim.” gibi ifadeler kullanılır. Bütün davranışlar toplam davranıştır, toplam davranışlarımızın seçimi bizim elimizdedir. Eylem ve düşünce bileşenlerine doğrudan müdahale edebiliriz. Duygular ve fizyolojimize ise eylemler ve düşünce üzerinden dolaylı olarak müdahale edebiliriz (Glasser, 1999).

2.5. Seçim Teorisinin İnsana Bakışı

Glasser ve Wubbolding insan doğasının iyi olduğu görüşünü savunur (Glasser ve Wubbolding, 1995). İnsan özünde iyidir ancak sağlıksız seçimler yapabilir. Sağlıklı seçim yapabilmek ise sağlıklı bir insan olmayı gerektirir. Gerçeklik terapisine göre sağlıklı insan, davranışlarının sorumluluğu ile yaşamının kontrolünü eline alabilen ve seçimlerinin sonuçları ile yüzleşebilen kişidir (Ivey vd., 1987). Sağlığı bozulmuş birey ise ihtiyaçlarını karşılayamayan, yanlış ve etkisiz yollarla karşılama girişimlerinde bulunan bireydir (Glasser, 2004). Glasser'a göre başarılı bir kimliğin göstergesi sorumluluktur. Birey davranışlarının sorumluluğunu alabiliyorsa başarılı bir kimlik sahibidir (Palancı, 2004).

2.6. Kalite Dünyası

Kalite dünyası bireyin temel ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayan kişi ve nesnelerin görüntülerinin depolandığı ve saklandığı zihinsel bir resim albümü, arzu ve istekler koleksiyonudur (Erbaş ve Kağnıcı, 2017; Glasser ve Wubbolding, 1995). Bu albüm doğuştan itibaren var olagelen bir resim albümdür ve bireyin fenomenolojik alanını oluşturur (Özdemir, 2022). Kalite dünyası, bireyin mutlu olduğu, doyuma ulaştığı ve yaşamak istediği ütopyik bir dünyadır. Ancak her bireyin kalite dünyası bir diğerdendir. Çünkü kalite dünyası bireyin ihtiyaçlarının karşılanması üzerine

kuruludur ve ihtiyaçların karşılanma yolları farklıdır (Corey, 2008). Kalite dnyamızıdaki resimlerde sevme ve ait olma ihtiyacını karşılayan resim bir çocukta anne ve babası iken, bir ergende büyük resim sevdiği kız olabilir. Kalite dünyası bireyin ihtiyaçlarını nasıl doyurabileceğinin bir yol haritasıdır. Temel ihtiyaçlar evrenseldir ve herkeste ortaktır ancak kalite dünyası bu ihtiyaçların kimler ve neler ile karşılandığı ile ilgilidir, bu nedenle kalite dünyası kardeşler, eşler ve arkadaşlar için dahi farklıdır, bireye özgüdür (Glasser, 1999). Bireyin ihtiyaçları karşılama oranları ve karşılama şekilleri sürekli bir değişim içerisindedir. Örneğin sevgi ve ait olma ihtiyacını 5 yaşındaki bir ocuk sadece ailede karşılayabiliyor iken, 6 yaşında okula başladığında bu ihtiyaın karşılandığı yer ve kişilere yenileri eklenebilecektir. Yahut mutlu evliliklerin zamanla anlaşmamak sebebiyle boşanmayla bitmesi sonucu eşlerin ihtiyaçlarının karşılanma şeklini, nesnesini ve kişilerini değiştirebileceği için kalite dünyasında da değişikliklere sebep olacaktır. Birey için mutluluk ve iyi oluş gerçek dünya ile kalite dünyaları arasındaki farkın ne kadar az olduğu ile tanımlanabilir. Bireyi davranışa iten huzursuzluk ve problem yaratan ise gerçek dünya ile kalite dünyaları arasındaki farkın açılması olarak tanımlanabilir.

2.7. Toplam Davranış

İnsan davranışı, sadece fizyoloji, sadece davranış veya sadece duygu-düşünce ile anlaşılamayacak, tek bir boyut ile açıklanamayacak, kadar kompleks bir yapıdır. İnsan davranışı çok boyutlu değerlendirilmelidir. Bireylerin bütün davranışları eylem, düşünme, hissetme ve fizyoloji olmak üzere birbiri ile ilişkili dört bileşenden oluşur (Glasser, 2001). Glasser bileşenler arasındaki ayrılmaz ilişkiyi araba metaforu ile anlatmıştır. Bu arabanın her bir tekerleği farklı bir bileşeni (eylem, düşünme, hissetme, fizyoloji), direksiyonu istekleri ve motoru temel ihtiyaçları temsil etmektedir. n sağ tekerlek eylemleri, n sol tekerlek düşünme, sağ arka tekerlek hissetme ve sol arka tekerlek fizyolojiyi temsil etmektedir.

Glasser'ın araba modelinde iki önemli nokta vardır. İlki n tekerleklere direksiyonu (istekler) evirmek suretiyle yn verilebileceği için arka tekerleklere göre daha fazla kontrol altında tutulabileceğidir. İkinisi ise n iki tekerlek nereye giderse arka tekerleklerin onu takip edeceği fikrinden yola çıkararak, duygular ve fizyolojinin düşünce ve hareketlerden etkileneceğidir (Glasser, 2002; Kaner, 1993).

2.8. Temel İhtiyaçlar

Bütün insanlar ortak beş temel gereksinim ile dünyaya gelirler. Bu beş temel gereksinim genetikdir ve dünyanın her yerinde, her yaşta, her cinsiyetten, her kültürden kişilerce ortaktır (Glasser, 2004). İhtiyaçların doyurulması bireyin rahatlamasını ve huzur bulmasını sağlar. Karşılanamaması ise huzursuzluk, rahatsızlık, acı hissine ve dolaylı olarak yıkıcı tepkilere sebep olabilir (Glasser, 1999). Bir ihtiyacın doyurulması bazen diğer ihtiyaçların da doyurulmasını sağlar. Örneğin, sevmeye ve ait olma ihtiyacının doyurulması esnasında bireyin sevdiği bir insanla olması aynı zamanda eğlence ihtiyacını da karşılayabilir. Bazen ise bir ihtiyacı karşılanması diğer ihtiyaçların karşılanmasını zorlaştırır. Örneğin sevmeye ve ait olma ihtiyacı güç ihtiyacının karşılanmasını güçleştirebilir veya sevmeye-ait olma ihtiyacını karşılamak için özgürlük ihtiyacından feragat etmek zorunda kalınabilir (Glasser, 2002). Bu beş temel ihtiyaç: hayatta kalma ihtiyacı, sevmeye ve ait olma ihtiyacı, güç ihtiyacı, özgürlük ihtiyacı ve eğlence ihtiyacıdır.

2.8.1. Hayatta kalma ihtiyacı

Temel ihtiyaçlardan ilkidir. Bütün insanlar hayatta kalabilmek adına bir çaba sarf ederler bu çaba genetik bir çabadır. Bilinçli ve bilinçsiz birçok farklı uğraş hayatta kalma ihtiyacını doyurabilmek adına yapılmaktadır. Yaşamın gerekliliği olan beslenme, nefes alma, güvende olma, hastalıklara direnme, uyuma, dinlenme, bedeni bir denge üzerinde tutma, sindirme, fiziksel rahatlık gibi bilinçli yapılmayan ve beslenmek için ekme-biçme, korunmak için inşaat ve kıyafet üretme, soy devamı için üreme gibi bilinçli ve daha kompleks davranışların hepsi hayatta kalma ihtiyacını doyurma girişimidir (Wubbolding, 2011). Bu ihtiyaç bireyi yaşamının devamı için dürtülemektedir. Hayatta kalma ihtiyacı, duyu sahibi bütün yaratıklarda ortak bir ihtiyaçtır. İnsanı diğer canlılardan ayıran ise hayatta kalmak ile yetinmemesi ve diğer dört psikolojik ihtiyacı hissetmesidir.

2.8.2. Sevmeye ve ait olma ihtiyacı

Sevmeye ve ait olma ihtiyacı diğerlerine kıyasla en önemli ihtiyaçlardan biridir. Çünkü diğer ihtiyaçların karşılanması için zemin oluşturma imkânı sunmaktadır (Aslan

ve Tunç, 2021). Bir birey eğlenmek için, özgürlüğünü hissetmek ve güç ihtiyacını karşılamak için de çoğu zaman diğer insanlara ihtiyaç duyacaktır. Bu nedenle bütün bireyler sevme ve ait olma ihtiyacı içerisindedirler (Glasser, 1999). İnsanlar sevgi söz konusu olduğunda vermektan çok alıcı rolünde bulunmayı isterler. Sevmek önemli olsa da daha öncelikli olan sevmektir. Ancak ilişki içerisinde olacağımız insanları düşündüğümüzde sevmenin iki yönlü olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. İhtiyaçlar arasında bir hiyerarşi yoktur ancak diğer ihtiyaçların doyurulmasında sevme ve ait olma ihtiyacının rolü büyüktür. Gerçeklik terapisinde danışan sorunun, hangi ihtiyacın karşılanamamasından kaynaklı olduğuna bakılmaksızın ilk fırsatta sevme ve ait olma ihtiyacı doyurulmaya çalışılmalıdır (Demir, 2021). Glasser'a göre bütün psikolojik sorunlar, temelinde ilişki sorunudur ve ilişki sorunları yaşamın bir parçasıdır (Glasser, 1999). Bireyin psikolojik sorunları incelendiğinde psikolojik ihtiyaçlarını yanlış yollardan karşılama veya karşılanamama problemi olduğu dolayısı ile ilişki problemi olduğu görülecektir. Antisosyal davranışlar dahi bir ilişki problemi olup, sevme ve ait olma ihtiyacının karşılanamaması ile ilişkilidir (Wubbolding, 2011).

Bireyin kendisi dışındaki diğer bireyler ile ilişki içerisinde olması, işbirliği yapması ve bir şeyler paylaşması ait olma ihtiyacının bir gerekliliğidir (Frey ve Wilhite, 2005). Sevme ve ait olma ihtiyacını karşılanması en zor ihtiyaçlardan biri yapanda işte budur, işbirliği içinde olacağı diğer insanların gerekliliğidir (Corey, 2008). Okullarda öğrencilerin sevme ve ait olma ihtiyacının karşılanabilmesi için: öğrencilerin adını öğrenme, öğrenciler arası iletişimi kuvvetlendirmek için etkinlikler yapma, grup etkinliklerini arttırma, öğrencilerin iletişim becerilerini kuvvetlendirmeye dair çalışmalar yapma gibi çeşitli çalışmalara yer verilebilir ve bu sayede öğrencilerin bu ihtiyacının karşılanmasına yardımcı olunabilir. Okulda seven ve sevilen öğrenci kendisini faydalı hissedecektir ve okuldan maksimum derecede faydalanabilecektir.

2.8.3. Güç ihtiyacı

Güç ihtiyacı insanı diğer canlılardan ayıran ayırıcı özelliklerden biridir. Diğer ihtiyaçlar insan ve birçok hayvan türü için de ortak özelliklerdir. Oyun oynama, eğlenme, özgürlük, sevme ve bir gruba ait hissetme birçok hayvan tarafından da ihtiyaç olarak hissedilebilir. Ancak söz konusu güç olduğunda bütün canlılar ya hayatta kalmak için ya da soyunun devamı için güce ihtiyaç duyarlar. İnsan ise çoğu zaman sadece güçlü olmak için güç ister. İnsan için paraya sahip olmak, statü sahibi olmak, güzel

olmak, eşyaya sahip olmak, tanınmak, takdir edilmek gibi konularda ihtiyaç bazlı bir sınır yoktur. İnsanlar hemen hemen her konuda ihtiyacından fazlasını güç uğruna ister. İhtiyacından fazlasına sahip olmanın verdiği haz amaçlanmaktadır. Bu anlamda güç neredeyse doyumsuz bir ihtiyaçtır denilebilir. Prestij elde etme, başarıma duygusu, çevrece tanınmış olma, cesur hissetme, değerli hissetme, diğer insanlarca sözünün dinlenilmesi, hükmetme, haklı çıkma, cezalandırma vs güç ihtiyacını doyurma çabasıdır (Yalçın, 2007). İnsanlar önemli ve değerli olduklarını hissetmek ve diğer insanlarca da değerli ve önemli olarak tanınmak isterler (Peterson, 2000). Bu ihtiyacın doyurulmuş olması bireyde öz saygıyı yükseltecektir (Glasser, 2004). Güç ihtiyacı çoğu zaman üstünlük kurma, kendini diğer insanlardan üstte tutacak davranışlara sebep olma gibi doyurulması olumsuz çağrışımlara sebep olabilmekte ise de güç iyi veya kötü değildir. Önemli olan bireyin gücü nasıl tanımladığı, nasıl kullandığı ve bu ihtiyacı nasıl doyurduğudur. Bütün herkes bu ihtiyacını farklı yollarla doyurabilir. Örneğin bir öğretmen başarılı öğrencileri ile kendini güçlü hissederken, bir zengin sahip olduğu mal varlığını dağıtarak kendini güçlü hissedebilir. Bazı kimseler ise sadece konuştuğunda dinlenilmesi ile güçlü hissedebilir. Genel anlamda ise bireyin hayatının kontrolünün elinde olduğunu hissetmesi birey için güç ihtiyacının doyumudur (Demir, 2021).

2.8.4. Özgürlük ihtiyacı

Birey ancak kendi hayatının kontrolünün yine kendi elinde olduğuna inandığında özgürlük ihtiyacını doyurabilir (Peterson, 2000). Bu ihtiyacı karşılayabilmenin en önemli göstergesi ise seçim yapabilmektir (Skeen, 2002). Özgürlüğün yegane düşmanı ise dış kontroldür. Birey özgür bir hayat isterken kendi seçimleri ile şekillenen, başkasını dayatması olmayan bir hayatı arzular. Özgür insan yapıcı ve yaratıcı gücü içinde taşır. Özgürlüğümüz başkalarını özgürlüğünü kısıtlamama kuralı çerçevesinde ne kadar sınırsız olursa yaratıcı gücümüzü kendimiz ve çevremiz için de o kadar çok kullanabiliriz. Seçim teorisinin merkezinde yer alan seçim ve sorumluluk fikri ile beslenen özgürlük ihtiyacı da sağlıklı bir psikolojik yapı için en az fizyolojik ihtiyaçlar kadar hayatidir.

2.8.5. Eğlence ihtiyacı

Diğer ihtiyaçlara nazaran doyurulması en kolay ihtiyaçtır (Aslan ve Tunç, 2021). Bunu sebebi bu ihtiyacı karşılama yolunun çok fazla olmasıdır. Bu ihtiyacı karşılarırken insanlar çok fazla engellenme ile karşılanmazlar (Glasser, 2002). Sevme ve ait olma ihtiyacının karşılanması için insanların birbirlerine gülümsemeleri gerekir, gülümsemek ise aynı zamanda eğlence ihtiyacının doyumunu sağlar (Aslan ve Tunç, 2021; Glasser, 1999). Glasser'a göre eğlenmeyi bıraktığımız gün öğrenmeyi de bırakmışız demektir. İnsanlar oynayarak ve eğlenerek öğrenirler. Örneğin aşık iki insan birbiri hakkında birçok şeyi normalden daha hızlı öğrenirler çünkü birlikte geçirdikleri süre aynı zamanda eğlendikleri bir zaman dilimidir. Okullarda da öğrencilerin birbirleri ile iyi geçinebilmelerinin ve hızlıca öğrenebilmelerinin en iyi yolu öğrencilerin okulda eğlenmeye başlamalarıdır (Glasser, 1999).

2.9. İlkokul Dönemi ve Okul Sosyal İklimi

Okulların öğrenciler ve öğretmenler tarafından benimsenmesi, öğrencilerin okullara kolay uyum sağlayabilmeleri ve okula dair motivasyonlarının yüksek olması okul başarısı, okulda iyi oluş ve okula devam için çok önemlidir. Günümüz okulları ile herhangi bir teması olan herkesin açıkça gözlemleyebileceği gibi okulların çoğunda temel sorunlar incelendiğinde temelde tam olarak öğrencilerin okula uyum sağlamakta güçlük çekmesi, okulda iyi hissetmemeleri ve okulu benimsemedikleri görülmektedir. Bununla beraber uyumsuz öğrenciler, okul terki, bağımlılıkla mücadele, zorbalık, şiddet, yıkıcı davranışlar ve istismar gibi problemler okul yöneticileri ve öğretmenleri akademik ilerlemeden daha fazla meşgul etmektedir. William Glasser, Ventura Kızlar Okulunda bütün bunları gözlemlediğinde sorunların kaynağına inmeyi başarmış ve öğrencilerin tüm bu davranışlarının temelinde okulların öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılamaktan ve kalite dünyalarına yerleşmekten ne kadar uzak olduğunu net bir şekilde ortaya koymuştur. Kısacası Glasser'a göre öğrenciler okullarda mutsuzdur (Glasser, 2000a).

İlkokul dönemi kişinin eğitim öğretim hayatının ilk basamağı, çocuğun sınıfa ve öğretmene karşı nasıl bir tavır takınacağı, nasıl bir öğrenci olacağına karar vereceği önemli bir dönüm noktasıdır. Bu dönemde öğrenciler nasıl davranacağı ve nasıl biri olacağına dair büyük bir kararsızlık içerisindeyler. Bu nedenle de öğrenciler arası problemlerli davranışlar, anlaşmazlık ve çatışmalar fazlaca olup yaşları büyüdükçe problemlerli davranışları azalma göstermektedir (Campbell, 2006; McCartney ve Phillips,

2011; Vandell vd., 2006). Okulun bu ilk döneminde okullar tarafından öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik verilecek her hizmet ve yönlendirme öğrencilerin bu dönüm noktasında sağlıklı bir yol seçebilmesi için oldukça önemlidir. Çünkü okul hayatına başlangıç olan ilkokulda sorunların tespit edilip, müdahalenin yapılması iyi bir akademik ve sosyal performansın ön şartıdır (Seven, 2011). Glasser'ın da dediği gibi öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak okullar ne kadar çabalarlarsa çabalasınlar başarısız olacaklardır. Bu nedenlerle ilkokul dönemi öğrencinin psikolojik ihtiyaçlarını bu yeni ortamda nasıl karşılayabileceğini öğrendiği ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak için bazı stratejiler geliştirdiği bir dönemdir. İlkokulda yapılacak her çalışma eğitim hayatı boyunca öğrencinin geleceğinin belirleyicisi olacaktır. Öğrencinin hayatında ilkokul döneminde eğitimin ve akademik başarının yeri ve önemi büyük olsa da, daha da önemli olan sağlıklı sosyal ilişkiler, topluma uyum, arkadaşlık ve iş birliği gibi becerilerin inşa edildiği bir dönem olmasıdır (Ladd, 1990; Ladd ve Price, 1987). Bu nedenlerle öğrencilerin sağlıklı bir ruh hali ve gelecekte sağlıklı sosyal ilişkileri için de psikolojik ihtiyaçlarının doyumu önem arz etmektedir.

Her ailenin çocuk yetiştirme tutumu farklıdır. Biri otoriter tutum sergilerken bir diğeri mükemmeliyetçi, bir diğeri tutarsız, demokratik veya aşırı hoşgörülü tutum sergileyebilmektedir. Farklı tutumlar ile yetiştirilen çocuklar psikolojik ihtiyaçlarını karşılayabilmek için birbirinden çok farklı stratejiler ve yollar izlemektedirler. Bütün hepsinin bir arada bulunduğu sınıflarda ise geliştirdikleri stratejiler çoğu zaman işe yaramayacak ve bunun için kendilerine yeni yollar arayışına gireceklerdir. Bunun yanı sıra Freud'un 'Bebek hazretleri' olarak tanımladığı yetiştirme tarzı ile büyütülen çocukların bir arada prens ve prenses olamadıkları bir sınıf ortamına girmeleri onların ihtiyaçlarını karşılamak için her şeyin hazır sunulmadığı, ihtiyaçlarını kendi çabaları ile karşılamak zorunda oldukları yeni ve zorlu bir ortamı ifade etmektedir (Freud, 2007). Bütün bu kargaşa ve alışma döneminde öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarını doğru ve sağlıklı yollardan karşılamaları önemlidir. Daha da önemlisi ise bundan sonraki okul hayatında psikolojik ihtiyaçlarını nasıl karşılayabileceğine dair sağlıklı yollar keşfetmesidir.

Glasser'a göre okullar ne kadar emek verseler de verdikleri emeklerin çoğu boşa gidecektir. Çünkü sorun ve semptom odaklı çalışılmaktadır. Esas yapılması gereken okullarımızı, hayatının kontrolünü eline almış ve ihtiyaçlarını sağlıklı karşılamayı öğrenmiş öğrencilerin olduğu kalite okullarına dönüştürmektir. Ancak bu şekilde bütün

sorunların temelini ve özünü oluşturan ilişki problemleri en aza indirilebilecektir. Semptom odaklı bir model yerine öğrencilere ihtiyaçlarının sağlıklı yollardan nasıl karşılayabileceklerinin öğretildiği bir eğitim modeli hem okulları hem de öğrencileri başarıya götürecektir.

2.10. İlkokul Döneminde Temel Psikolojik İhtiyaçlar

Psikolojik ihtiyaçlar her ırktan, her bölgeden, her kültürden ve her yaşta insan için ortak ihtiyaçlardır. Küçük yaşlardaki bir öğrencinin ihtiyaçları yetişkin bir insanınkinden farklı değildir. Bunun yanı sıra bir bebek doğduğu andan itibaren kalite dünyasında bir resim albümü vardır. Bu resim albümü sürekli değişim içerisindedir. Bu çerçevede ilkokul dönemini ele aldığımızda ise ihtiyaçların farklılaşmadığı bilinse de kalite dünyalarındaki resim albümlerinin hızlı bir değişim içerisinde olduğu bir dönemdir denilebilir. Evden uzaklaşma, arkadaşlık ilişkilerinin farklılaşması, yeni ortamındaki topluluğun beklentilerinin ve öğrencinin toplumdan beklentilerinin farklılaşması, eğitim ve akademik başarı gibi yeni kaygıların çocuğun hayatına girmesi gibi hızlı bir değişim içerisinde olduğu ilkokul döneminde öğrencinin ruh sağlığını koruması için bu yeni ortamında psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması büyük önem arz etmektedir. İlkokul dönemi, psikolojik ihtiyaçların yanlış yollardan doyurulmaya çalışılması riskinin de en yüksek olduğu dönemdir. İlkokul ile ilk defa bu kadar uzun süre evden uzaklaşılırken kalite dünyasına sevmeye ve ait olmaya dair yeni resimler girmektedir. Akademik beklentiler ile birçok öğrencinin ilk kez kendisini kanıtlayabileceği bir ortam oluşmakta, güç ihtiyacının doyurulmasına dair hırsı artmakta ve öğrenciyi farklı sağlıksız yollara sevk edebilmektedir. Özgürlük ihtiyacı için ise oldukça zorlu bir dönemdir denilebilir. Günümüz çocukları ailelerinde patron veya prens-prensesler olarak yetiştirilmekte, birçok aile sınır koymakta zorlanmakta, çocuklar ailelerin yeni küçük liderleri olarak yetişmektedirler. Buna karşın sınıf ortamında sınırlar ve kurallar ile karşılaşan öğrenci özgürlüğünü tehlike altına hissetmektedir. Her bir öğrencinin kendi seçimlerini direktmesinin ve dilediğini yapmasının mümkün olmadığı bu yeni ortamda öğrenci özgürlük ihtiyacını karşılamak için büyük enerji harcayacaktır. Arkadaşları ile eğlenme ihtiyacını karşılamak kolay olsa da öğrencinin hazırlıksız içine düştüğü bu ortamda yalnız hissettiği, depresif hissettiği zamanlar daha önceki yaşantılarına göre daha sık yaşanacak ve eğlence ihtiyacının karşılanması dahi zorlaşabilecektir. Bunun yanı sıra öğrenciler, eğlence

ihtiyacını ilişki halinde olduğu diğer öğrencilerle dalga geçerek, onlara gülerек karşılamaaya çalışma gibi yanlış yollara başvurabilmektedirler. Bütün bunları dikkate aldığımızda ilkökul döneminde psikolojik ihtiyaçların sağlıklı yollardan doyurulması çok büyük önem arz etmektedir. Yoksa bu çalkantılı kriz döneminde öğrenci bu ihtiyaçları yanlış yollardan doyurma girişimlerinde bulunabilecek bu durum öğrencinin sosyal uyumunu bozacaktır (Buluş ve Samur, 2017). Güç ihtiyacını karşılama girişimi, istenmeyen hırçın davranışlara dönüşebilecektir. Özgürlük ihtiyacını karşılamak için aile ve okul ile sorun yaşayıp çeşitli disiplin cezaları almasına sebep olabilecektir. Eğlence ihtiyacının doyurulması için zorbalığa, duygusal istismar yapmaya, ders esnası gibi uygun olmayan ortamlarda uygun olmayan davranışlar göstermesine sebep olabilecektir. Sevme ve ait olma ihtiyacının doyurulma isteği zarar verici birtakım akran ilişkilerinde bulunmasına sebep olabilecektir. İhtiyaçlarını sağlıklı yollardan karşılamayı öğrenen ve seçim kuramına dayalı çalışmalara alınan öğrencilerin okul terkini azalttığı, iyilik halinde ise yükselme olduğu görülmüştür (Erbaş ve Kağncı, 2017).

Okullarda öğrencilerin temel ihtiyaçlarının doyurulması için ortam oluşturulması, onlara gerekli alanın tanınması ve ihtiyaç doyumu için doğru kanalizе edilmesi öğrencilerin okula ait hissetmelerini sağlayacak, güçlü ve değerli hissettirecek, kısıtlanmışlık yerine özgür hissetmelerini ve mutlu olmalarını sağlayarak iyi oluşlarını arttıracaktır. Öğrencilerin temel ihtiyaçlarının okullar tarafından karşılanması öğrencinin okula dair motivasyonu ve iyi oluşunun anahtarı konumundadır. İhtiyaçlarının karşılanması noktasında desteklenen öğrencinin sorunlu yolları tercih etmesine gerek kalmayacağı için okul, stresli ve sorunlu bir dönem olmaktan çıkacaktır. Kısa vadede öğrenci için bu getirisinin yanı sıra öğrenci sağlıklı yolları öğrenecek ve bu durum bütün eğitim hayatını doğru yönetebilmesinin anahtarı olacaktır. İlkokulu sağlıklı ve sorunsuz bitiren her öğrenci okuldan maksimum verim alabilecek ve birikimli ilerleyen eğitim müfredatında bir sonraki üst öğrenim kurumuna daha hazırlıklı başlayabilecektir.

2.11. Temel Psikolojik İhtiyaçların Karşılınması ve Okul İklimi

Glasser'a göre çocukların temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için başvurduğu yöntemler ihtiyaçlarının karşılanmaması veya hem kendine hem de çevresine zarar vermesi ile sonuçlanabilmektedir. Bu tür durumlarda ihtiyacı karşılanmamış olan çocuk

ihtiyacın karşılanamamasından doğan huzursuzluğu giderebilmek için kendine zarar veren acı verici davranışlara yönelebilir (Glasser, 1999). Karşılanmayan bir ihtiyacın tatmini için şiddet içeren yöntemler tercih edilebilir ve bu ihtiyaç tatmininin doğru olmayan bir yoludur.

İlkokula geçen öğrencilerde anaokuluna göre kavga olaylarında artış olduğu görülür. Bunun nedeni yeni bir ortama girilmiş olması ve öğrencinin henüz ait olma ihtiyacını karşılayamamış olmasıdır. Aidiyet ihtiyacını karşılayamamış olmanın verdiği huzursuzluk ve kaygı ancak ihtiyacın doyumunu ile azalacak ve öğrenci okula bağlı ve kendini okula ait hissedecektir (Walter vd., 2008). Temel ihtiyaçların karşılanamaması veya yanlış karşılanma deneyimleri hayal kırıklığı, öfke, saldırganlık, yıkıcı davranışlar, akademik anlamda motivasyon kaybı, akademik gerileme ve ilişki problemlerine yol açar (Glasser, 2000a; Loyd, 2005). Glasser (1998)'a göre öğrencileri okula kazandırmanın ve okula devamına yönelik motivasyonlarını arttırmanın yolu onların okulda temel ihtiyaçlarının karşılandığından emin olmaktır.

Temel ihtiyaçların karşılanması aile sisteminde işlevlerin yerine getirilebilmesi için önem arz etmektedir (Buluş ve Samur, 2017). Okul sisteminde de temel ihtiyaçları karşılanan okul sistemi elemanlarının okul ile ilgili işlevlerini de daha iyi yerine getirebilecekleri öngörülmektedir. Okulda ihtiyaçlarını sağlıklı bir şekilde doyuran öğrenciler okul iklimi için sorun teşkil etmeyeceklerdir. Öğrencilerin öğretmenleri tarafından desteklenmesi ve takdir edilmesi antisosyal bir davranış örüntüsü yerine uyumlu bir davranış örüntüsü geliştirmelerini sağlayacaktır (Wubbolding, 2011).

2.12. İlgili Araştırmalar

Alanyazında psikolojik ihtiyaçlar konulu ölçekler taranmış ve incelenen ölçeklerden elde edilen bilgiler aşağıda ayrıntılı olarak işlenmiştir. İncelenen ölçeklerden bir kısmının genel ihtiyaç doyumunu ölçmeyip yalnızca spesifik bir ders veya etkinlik alanında ölçüm yaptığı görülmektedir. Bu ölçekler: Beden Eğitiminde Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği Vlachopoulos, Katartzi ve Kontou tarafından 2011 yılında geliştirilmiş, 2019 yılında Türkçeye uyarlama çalışması yapılmıştır. Öz belirleme kuramını temel alan ve üç faktörlü bir yapıdan oluşan ölçeğin amacı beden eğitimi derslerinde psikolojik ihtiyaç doyumunu ölçmektir (Turkay vd., 2019). Serbest Zaman Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği psikolojik ihtiyaçların serbest zaman motivasyonunu hangi düzeyde yordadığını ölçmeyi amaçlayan bu ölçek 2006 yılında

Vlachopoulos ve Mchailidou tarafından geliştirilmiş ve 2019 yılında Türkçe uyarlaması yapılmıştır. Öz belirleme kuramını temel alarak ortaya konulmuştur (Güneş, 2019). Sporda Psikolojik İhtiyaçlar Durum Ölçeği Bhavsar vd., tarafından 2020 yılında geliştirilmiştir ve aynı yıl Türkçe uyarlaması yapılmıştır. 6 alt boyuttan oluşan ölçek öz belirleme kuramını temel almış olup çalışmanın amacı sporcuların psikolojik açıklıklarını analiz etmektir (Bülbül ve Akyol, 2020). Uzaktan Eğitime Özgü Beden Eğitimi Dersi Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği, 2021 yılında geliştirilmiştir. Öz belirleme kuramını temel alan ve üç alt boyuttan oluşan çalışmanın amacı uzaktan eğitimle işlenen beden eğitimi derslerindeki psikolojik ihtiyaçları değerlendiren bir ölçek geliştirmektir (Ada, 2021). Buraya kadar incelenmiş olan psikolojik ihtiyaç ölçeklerinin tamamı öz belirleme kuramı temel alınarak geliştirilmiş olup yaş grubu olarak ortaokul, lise ve üniversite gruplarıyla çalışılmıştır.

İncelemeye devam edildiğinde, İhtiyaç Doyumu Ölçeği 1991 yılında Deci ve Ryan tarafından geliştirilmiş ve 2003 yılında Türkçeye uyarlanmıştır. Öz belirleme kuramının temel alındığı ölçek üç alt boyuttan oluşmaktadır (Cihangir-Çankaya ve Bacanlı, 2003). Temel psikolojik ihtiyaç ölçeği 2000 yılında Deci ve Ryan tarafından geliştirilmiş ve 2003 yılında Türkçeye uyarlanmıştır. Öz belirleme kuramının temel alındığı bu ölçek ihtiyaçları üç alt boyutta ele almıştır (Kesici vd., 2003). Ergen öğrencilerin okuldaki temel psikolojik ihtiyaçları ölçeği 2014 yılında Tian, Han ve Huebner tarafından geliştirilmiş ve 2016 yılında Türkçeye uyarlanmıştır. Çalışma lise öğrencileri ile gerçekleştirilmiş olup, öz belirleme kuramını temel almakta ve üç alt boyuttan oluşmaktadır (Özen, 2016). Psikolojik ihtiyaç doyumunda denge ölçeği 2012 yılında Sheldon ve Hilpert tarafından geliştirilmiş ve 2018 yılında Türkçeye uyarlanmıştır. Çalışma üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilmiş olup öz belirleme kuramını temel almakta ve üç alt boyuttan oluşmaktadır (Kardaş ve Yalçın, 2018). Temel psikolojik ihtiyaçlar ölçeği önceleri iş yerlerinde psikolojik ihtiyaçların doyumunu ölçmeyi amaçlayan ardından Gagne tarafından 2003 yılında iş yerinden yaşamın geneline uyarlanan ölçek, Durmaz tarafından matematik öğretimine uyarlanmıştır. Lise dönemi öğrenciler ile çalışılmış olan bu ölçek, öz belirleme kuramını temel almakta ve 3 alt boyuttan oluşmaktadır (Durmaz, 2012). İncelenen bu dört ölçeğin öz belirleme kuramı temel alınarak hazırlandığı ve lise/üniversite düzeyinde ölçüm yapmak için geliştirildiği görülmektedir. Yeni Psikolojik İhtiyaçları Değerlendirme Ölçeği 2000 yılında Heckert ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş ve

2008 yılında Kesici tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Üniversite öğrencileri ile çalışılan bu ölçek dört alt boyuttan oluşmaktadır (Kesici, 2008).

Seçim teorisi temel alınarak geliştirilen ölçekler incelendiğinde şöyledir: Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği, 2021 yılında geliştirilmiştir. çalışmanın amacı üniversite düzeyi öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının doyumunu belirlemektir. Seçim teorisi temel alınan bu çalışma 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Üniversite öğrencileri ile çalışılmıştır (Eşici, 2021). Üniversite Öğrencileri Temel İhtiyaçlar Ölçeği, üniversite öğrencilerinde psikolojik ihtiyaçların karşılanma düzeylerini belirleyebilen bir ölçek geliştirmeyi amaçlamaktadır. Seçim teorisi temel alınmış ve ölçek 5 alt boyut üzerine kurulmuştur (Türkdoğan, 2010). Öğrenci İhtiyaçları Anketi Beş Temel ihtiyacın Psikometrik Açından Sağlam Bir Ölçümü, bu çalışmada öğrencilerin ihtiyaçlarını ne kadar iyi karşıladıklarını ölçen bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır. 3. sınıf ve 8. sınıf arası öğrencileri kapsayan, 5 alt boyuttan oluşan ve seçim teorisini temel alan bir ölçektir.(Burns vd., 2006). İncelenen bu ölçeklerden ilk ikisinin üniversite düzeyinde ölçüm yaptıkları görülmektedir. Burns tarafından geliştirilen ölçekte ise yalnızca psikolojik ihtiyaçları değil beş temel ihtiyacı ölçtüğü ve 3. sınıf ile 8. sınıf arasında ölçüm yaptığı görülmektedir. Temel İhtiyaç Anketi 1995 yılında Harvey ve Retter tarafından geliştirilmiştir. Türkçe uyarlama çalışması bulunmayan bu ölçek ilkökul-ortaokul düzeyinde ölçüm yapmakta, seçim teorisini temel almakta ve dört alt boyuttan oluşmaktadır. Bu incelemeler sonrasında ilkökul düzeyi için geliştirilmiş, Türk kültürüne duyarlı, seçim teorisini temel alan ve okul temelli bir ölçeğin eksikliği görülmektedir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren-örneklem, ölçek geliştirme süreçleri, verilerin toplanması ve analizi hakkında bilgiler sunulacaktır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Okul temelli psikolojik ihtiyaç doyumu ölçeğinin geliştirilmesinin ve geçerlik, güvenirlik düzeylerinin belirlenmesinin hedeflediği bu çalışma nicel araştırma yöntemleri kullanılan bir ölçek geliştirme çalışmasıdır.

3.2. Evren ve Örneklem

Evren, araştırma ile elde edilen sonuçların yorumlanacağı ve geçerli olacağı büyük grup, örneklem ise veri toplamak için evrenden seçilen ve evreni temsil ettiği düşünülen onun sınırlı bir parçasıdır (Büyüköztürk vd., 2024). Araştırmanın evrenini Türkiye'de ilkökul çağındaki 9-10 yaş aralığı öğrenciler oluşturmaktadır. Alanyazın incelendiğinde örneklem sayısının madde sayısını dikkate alarak belirlenmesi gerektiği, örneklem sayısının, madde sayısının en az 5 katı olması gerektiği (Tavşancıl, 2010), 10 katı olması gerektiği (Nunnally, 1978) ve 15 katı olması gerektiği (Gorsuch, 2014) görüşleri hakimdir. Bu çalışmada uygulama formundaki madde sayısının 15 katı baz alınarak örneklem büyüklüğüne karar verilmiştir. Araştırmanın örneklemini ise uygun örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan ilkökul düzeyinde bir okul örneklem için seçilmiştir. Araştırmanın örneklemini 9-10 yaş aralığında, örgün eğitimine devam eden öğrencilerden oluşturmuştur. Açık uçlu sorularla veri toplamak üzere 20 öğrenciden veri toplanmıştır. Açıklayıcı faktör analizi yapılması için 271 ve doğrulayıcı faktör analizi için 186 öğrenciden veri toplanmıştır.

Tablo 1. Örneklem Gurubu Demografik Özellikleri.

		N	%
Cinsiyet	Kız	256	45.8
	Erkek	301	54.1
Sınıf Düzeyi	3	189	33.8
	4	368	66.1
Toplam		557	

Tablo 1’ de katılımcılara ait demografik özelliklere yer verilmiştir. Araştırmaya katılan ilkokul öğrencilerinin 256’sı kız (%45.8) ve 301’i erkektir (%54.1). Öğrencilerin sınıf düzeylerine baktığımızda 189’u 3.sınıfta (%33.9), 368’i 4.sınıfta (%66.1) öğrenim görmektedir.

3.3. Ölçek Geliştirme Süreçleri

Ölçek geliştirme sürecinde; literatür taraması, 20 kişilik öğrenci grubundan açık uçlu sorularla veri toplanması, sahada çalışan psikolojik danışmanlardan görüş alınması, madde havuzu oluşturulması ve ön çalışma yapılması, asıl uygulama ve analizlerin yapılması aşamaları izlenmiştir (Erkuş, 2012).

Tablo 2. Ölçek Hazırlama Adımları

1. Aşama	Problem durumu (neden, neyin ölçüleceğine karar verilmesi)
2. Aşama	Ölçülecek değişkenin kavramsal-kuramsal çerçevesinin çizilmesi
3. Aşama	Literatürü tarama
4. Aşama	Alan taraması
5. Aşama	Madde havuzunun oluşturulması
6. Aşama	Ölçek geliştirme tekniğine karar verilmesi
7. Aşama	Uzman görüşü alınması
8. Aşama	Ön çalışma yapılması
9. Aşama	Asıl uygulama için ölçeğin belirlenmesi
10. Aşama	Uygulama
11. Aşama	İstatistiksel analizler
12. Aşama	Ölçeğin son halini alması

İlgili tablo Psikolojide Ölçeme ve Ölçek Geliştirme kitabından uyarlanmıştır (Erkuş, 2012).

3.3.1. Literatürün taranması

Psikolojik ihtiyaçlar konulu yapılan bilimsel yayın literatürü ve ölçek geliştirme çalışmaları taranmıştır. İlkokul düzeyinde psikolojik ihtiyaç doyumu çalışmalarının olmadığı göze çarpmaktadır. Yapılan çalışmaların büyük bir çoğunluğu üniversite ve lise dönemi öğrencilerle çalışılmış iken az sayıda ortaokul grubu ile yapılan çalışmanın da mevcut olduğu görülmüştür. İlkokul düzeyinde ise hiçbir çalışmaya rastlanmamıştır.

Çalışmaların olmaması nedeniyle ilkokul düzeyinde psikolojik ihtiyaç doyumunu ölçen ölçekler incelenmiştir. Bu incelemelerde; Serbest Zaman Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği (Güneş, 2019), Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği (Eşici, 2021), Psikolojik İhtiyaç Doyumunda Denge Ölçeği (Kardaş ve Yalçın, 2018), Yeni Psikolojik İhtiyaçları Değerlendirme Ölçeği (Kesici, 2008) ve Üniversite Öğrencileri Temel İhtiyaçlar Ölçeği (Türkdoğan, 2010), Egzersizde Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği (Vlachopoulos ve Michailidou, 2006), İhtiyaç Doyumu Ölçeği (Cihangir-Çankaya ve Bacanlı, 2003), çalışmalarının üniversite düzeyinde çalışıldığı; Beden Eğitiminde Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği Uyarlama Çalışması (Turkay vd., 2019), Sporda Psikolojik İhtiyaçlar Durum Ölçeği (Bülbül ve Akyol, 2020), Ergen Öğrencilerin Okuldaki Temel Psikolojik İhtiyaçları (Özen, 2016), Türkçe Matematik Eğitimine Uyarlanan Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği (Durmaz, 2012), Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği (Kesici vd., 2003) çalışmalarının lise düzeyinde çalışıldığı; Uzaktan Eğitime Özgü Beden Eğitimi Dersi Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği (Ada, 2021), Temel Psikolojik İhtiyaçların Karşılanması ve Engellenmesi Ölçeği Kardeş İlişkileri Formunun (Kihtir, 2024) ortaokul düzeyinde çalışıldığı; Temel İhtiyaç Anketi (Harvey ve Retter, 1995) ve Öğrenci İhtiyaçları Anketinin (Burns vd., 2006) ilkokul ve ortaokul düzeyinde çalışıldığı görülmüştür. İlkokul düzeyine hitap eden yalnız iki ölçek olduğu bu ölçeklerin de uyarlama çalışmasının bulunmadığı görülmüştür. İlkokul düzeyinde psikolojik ihtiyaç doyumunu çalışmalarının olmaması ve bu alanda Türkçe bir ölçeğin bulunmaması nedeniyle ilkokul düzeyinde psikolojik ihtiyaç doyumunu ölçeği ihtiyacı hissedildiği görülmüştür.

3.3.2. Açık uçlu sorularla verilerin desteklenmesi

Madde yazımı aşamasında literatürde psikolojik ihtiyaçların doyumunu hususunda ilkokullar ile yapılan çalışmaların sınırlılığı nedeniyle öğrencilerle birebir görüşme yapılarak veri toplanması kararlaştırılmıştır. Ölçek sorularının yazımında madde havuzu oluşturulması aşamasında İlkokul 3. ve 4. sınıflardan 10'ar kişiye olmak üzere toplamda 20 öğrenciyle görüşme yapılarak veri toplanmıştır. Veri toplama yöntemi olarak derinlemesine ve zengin veri toplanması amacıyla yüzyüze, açık uçlu sorularla birebir görüşülen yapılandırılmamış görüşme yöntemi tercih edilmiştir (Tekin, 2010). Görüşmeler esnasında öğrencilerden alınan cevapların tekrar göstermesi ve yeni cevapların gelmediği anlaşıldığından her sınıf düzeyinde 10 kişi yeterli görülmüştür.

Öğrencilere "Okulda ne olsa sevdiğini hissederdin?", "Okulda ne olsa kendini güçlü, başarılı, gururlu hissederdin?" şeklinde 5 soru yöneltilerek cevapları alınmıştır. Bu cevaplar incelenmiş ve öğrencilerin okulda psikolojik ihtiyaç doyumuna yönelik bilgiler sentezlenmiştir. Veri toplanan 20 öğrenci, daha sonra ölçeğin uygulandığı örneklem grubuna dahil edilmemiştir. Öğrencilere sorulan açık uçlu soruların örnek maddeleri Ek6' da yer almaktadır.

3.3.3. Sahada çalışan psikolojik danışmanlardan görüş ve öneri alınması

Öğrencilerle yapılan çalışma sonrasında madde yazımına başlanmıştır. Madde yazımı aşamasında ve yazılan maddelerin revize edilmesi aşamasında ilkokulda görev yapmakta olan dört okul psikolojik danışmanı ile odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmede; öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının okulda nasıl karşılanabileceği ve dört psikolojik ihtiyacın karşılanmasına yönelik neler yapılabileceği tartışılmış ardından öğrencilerden açık uçlu sorularla toplanan veriler odak grup görüşmesinde tartışılarak madde haline dönüştürülmüştür. Öğrencilerden alınan cevaplar bir kişi tarafından okunarak herkesten bu cevabın madde yazımında karşılığının ne olabileceğine ilişkin öneriler alınmıştır. Bunların dışında öğrencilerin psikolojik ihtiyaç doyumunu ölçebilecek somut madde yazımı üzerine öneriler alınmıştır. İki kez gerçekleştirilen odak grup görüşmesinin ilkinde madde yazım önerileri ve öğrencilerden açık uçlu sorularla toplanan veriler analiz edilirken, ikincisinde madde havuzundaki maddelerin değerlendirilmesi ve revize edilmesi çalışması gerçekleştirilmiştir.

3.3.4. Madde havuzunun oluşturulması

Bu çalışmalar sonrasında elde edilen bilgiler ışığında araştırmacı tarafından 198 maddeden oluşan madde havuzu oluşturulmuştur. Ardından araştırmacının maddeleri sınıflandırması ve benzer maddelerin elenmesi yolu ile daha sonra ise tez danışmanı ile yapılan art arda dört farklı görüşme neticesinde, maddelerin benzer alana hizmet etmesi, amaca hizmet etmemesi, farklı amaçlara da hizmet etme ihtimali gibi sebeplerle eleme düzeltme yolu ile madde havuzu 90 soruya düşürülmüştür. Uzman görüşü alınması sonrasında en az iki uzman tarafından ret alan maddeler elenerek madde sayısı 37'ye düşürülmüştür. Ön çalışma sonrası ise çalışmayan veya anlaşılmayan maddeler tespit

edilerek madde sayısı 16'ya düşürülmüştür. Asıl uygulama sonrasında anaizler gerçekleştirilmiş ve 16 maddelik nihai forma karar verilmiştir.

Tablo 3. Madde havuzu oluşturulma süreci.

Süreç	Madde Sayısı
Araştırmacı tarafından madde yazımı	198
Tez danışmanı ve araştırmacı tarafından maddelerin düzeltilmesi ve/veya çıkarılması	90
Uzman görüşü alınması	37
Uzman görüşünden geçen maddelerin araştırmacı ev danışman tarafından değerlendirilmesi	33
Ön Çalışma	33
Ön Çalışma sonrası madde düzeltme ve/veya çıkartma	16
Asıl uygulama	16
Faktör analizleri sonrası ölçeğin son haline karar verilmesi	16

Tablo 3'te görüldüğü üzere ölçeğin oluşmasındaki süreçte madde yazımı, maddelerin elenmesi, ön çalışma, asıl uygulama ve madde analizleri süreci izlenmiştir.

3.3.5. Uzman görüşü alınması

Elde edilen 90 soruluk madde havuzu, alanda görev yapmakta olan iki sınıf öğretmeni ve alanında uzman üç araştırmacı tarafından incelenmiştir. Uzman ekibin her birinden görüş alma yolu ile değerlendirilmiş ve her biri tarafından onay alınan maddeler ön çalışma ölçek maddesi olarak kesinleştirilmiştir. Uzman görüşü iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada yazılan maddelerin öğrenciler tarafından anlaşılıp anlaşılamayacağına, bilmedikleri kelimelerin olup olmayacağına dair incelemelerde bulunmaları için iki sınıf öğretmeninden görüş alınmış ve gerekli revizeler yapılmıştır. İkinci aşamada soruların literatüre uygunluğu ve ölçek maddesi olarak uygunluğu bakımından incelenmek üzere üç araştırmacının uzman görüşüne başvurulmuştur. Üç uzman tarafından onay almış maddeler kabul edilmiş, iki uzman tarafından onay alıp biri tarafından ret veya düzeltme alan maddeler revize edilmesi mümkün ise revize edilerek kabul edilmiş, en az iki uzman tarafından onay alamayan maddeler ise madde havuzundan çıkartılmıştır. Elde edilen 33 maddelik nihai ölçek oluşturulmuş ve ön çalışma için hazır hale getirilmiştir.

3.3.6. Ön çalışma uygulaması yapılması

Ön çalışma için hazırlanan 33 maddelik form 35 ilkokul öğrencisine uygulanarak sonrasında birebir görüşme ile soruları anlamakta zorlanıp zorlanmadıkları, ne anladıkları, anlam karmaşası, anlaşılmayan kelimeler vs. bakımından görüşme yoluyla veri toplanmıştır. Bu aşamada her bir uygulama okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık odasında birebir uygulanmıştır. Elde edilen dönütler sonrasında anlaşılmayan kısımlar revize edilerek ve ön çalışma verilerinin analizi sonrası çalışmayan maddeler çıkarılarak 16 maddelik formun son hali elde edilmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında "Kişisel Bilgiler Formu" ve "Okul Temelli Psikolojik İhtiyaç Doyumu Ölçeği" uygulanmıştır. Ölçeklerin uygulanması araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir.

3.4.1. Kişisel bilgiler formu

Araştırmada kullanılacak açıklayıcı değişkenlere dair veri elde edebilmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgiler Formu" kullanılmıştır. Kişisel Bilgiler Formu öğrencilerin cinsiyetleri, okulu, sınıf düzeyleri, takma ad gibi sorulardan oluşmaktadır.

3.4.2. Okul temelli psikolojik ihtiyaç doyumu ölçeği

Okullarda, öğrencilerin psikolojik ihtiyaç doyum düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilmesi planlanan Okul Temelli Psikolojik İhtiyaç Doyumu Ölçeği için ilgili alanyazın taranmış, iki adet ilkokul düzeyi ölçeğe ulaşılmıştır (Burns vd., 2006; Harvey ve Retter, 1995). Ancak ilgili iki ölçeğin de Türkçe çevirisi veya uyarılma çalışmasına rastlanmamıştır. Kolay uygulanabilir ve anlaşılabilir, Türkiye'ye örneklemine uygun Türkçe bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ölçeğin 5'li likert türden (1= kesinlikle katılmıyorum, 2= katılmıyorum, 3= kararsızım, 4= katılıyorum, 5= kesinlikle katılıyorum) bir ölçek olması planlanmıştır.

3.5. Verilerin Toplanması

Ön çalışma için elde edilen ölçek kişisel bilgiler formunun da eklenmesi ile 35 öğrenciye uygulanmıştır. Uygulama esnasında zorlanılan sorular, anlaşılmayan yerler, yanlış anlaşılan maddeler, öğrencilerin dikkatini dağıtan kısımlar ve anlamakta zorlanıp soru sorma gereği duyulan maddeler tespit edilmiştir. Tespit edilen sorunlar ölçekte revize edilmiştir. Ön çalışma verileri analiz edilerek ölçeğin son haline karar verilmiştir. Ardından kişisel bilgiler formu ile birlikte Okul Temelli Psikolojik İhtiyaç Doyumu Ölçeği Formunun son hali 2023-2024 eğitim öğretim yılında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan bir ilkokulda araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Uygulama aşamasında öğrencilerden takma ad yazmaları istenmiş daha sonra 36 öğrenciye tekrar ulaşılarak test tekrar test güvenilirliği için form tekrar uygulanmıştır. Belirlenen okulda araştırma hakkında detaylı bilgi verilerek gönüllülük vurgulanmıştır. Etik kurul onayı için Hasan Kalyoncu Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Başkanlığına başvurulmuş ve gerekli etik kurul onayı alınmıştır. Etik kurul onayı Ek3, Milli Eğitim Araştırma Uygulama İzni Ek4 ve Veli Onam Formu Ek7'de yer almaktadır.

3.6. Verilerin Analizi

35 öğrenciden veri toplanarak ön çalışma gerçekleştirilmiş, ölçek alınan notlara, zorlanmalara ve anlaşılmama gibi durumlara dayanarak revize edilmiştir. Asıl uygulamada ise 557 gönüllü öğrenciden elde edilen verilerin toplanmasının ardından bütün veriler araştırmacı tarafından incelenmiş hiç işaretleme yapılmamış, karalanmış veya yalnızca ilk birkaç maddenin cevaplanmış olduğu formlar ve sınıf öğretmenlerinden elde edilen bilgilerle okuma-yazması olmayan veya zayıf olup okuduğunu anlamakta zorlanan öğrenciler tespit edilerek bu öğrencilerden elde edilen formlar veri setinden çıkartılmıştır. Kalan 460 formdan elde edilen veriler üzerinde gerçekleştirilecek analizlerin etkilenmemeleri için kayıp değerler ve uç değerler incelenmiştir (Çokluk vd., 2012). Bu inceleme sonrası boş bırakılan maddeler, birden fazla şıkkın işaretlendiği maddeler olduğu görülmüştür. Bu verilerin %5'ten büyük olduğu durumlarda analizlere dahil edilmemiş 3 veri daha bu nedenlerle veri setinden çıkartılmıştır. Geriye kalan 457 verinin analize uygun olduğuna karar verilmiştir. Örneklemin büyüklüğüne madde sayısının 15 katı alınarak karar verilmiştir. 457 veri afa ve dfa analizlerinde kullanılan verilerin toplamıdır. Örneklem büyüklüğünün faktör

analizine uygun olup olmadığı Kaiser Meyer Olkin (KMO) değeri hesaplanarak incelenmiş ve örneklemin $KMO=.89 > .60$ yeterli olduğu görülmüştür. Araştırmanın analizinde SPSS 26 kullanılmıştır. Araştırma grubunun özelliklerinin betimlenmesi için betimsel istatistik analizleri yapılmıştır. Elde edilen verilerin normalliği için çarpıklık (-2, 2) ve basıklık (-2, +2) değerleri incelenmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğini kanıtlamak için varimax dik döndürme ile maksimum olasılık analizi kullanılarak Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır, analizde faktör yükleri minimum .38 olarak belirlenmiştir (Büyüköztürk vd., 2024). Ölçek güvenirliğinin ölçülmesi ve iç tutarlılığının ölçülmesi için cronbach alpha katsayısı hesaplanmıştır. Madde-toplam test korelasyonları incelenmiş ve ölçeğin kararlılığını ölçmek için test tekrar test yöntemi kullanılmış, ayrıca yapının doğruluğunun testi için Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Elde edilen verilerin anlamlılığı .05 düzeyinde test edilmiştir.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde Okul Temelli Psikolojik İhtiyaç Doyumu Ölçeğinin geliştirilmesi sürecine ve geçerlik, güvenirlik ölçümlerine dair analizler, analizler sonrası elde edilen bulgular ve verilerin betimsel istatistiklerine yer verilmiştir.

4.1. Betimsel İstatistikler

16 madde 457 form üzerinde gerçekleştirilen betimsel istatistik analizi sonrasında veri setlerinin mod, medyan ve aritmetik ortalamaları, standart sapmaları, çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Bunun yanı sıra histogram grafikleri incelenmiştir. Betimsel istatistik değerleri tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Veri Dosyası Betimsel İstatistik Verileri.

	N	Mod	Aritmetik Ortalama	Medyan	SS	Çarpıklık	Basıklık
M1	457	4	3.41	4	1.16	-.42	-.61
M2	457	5	4.13	4	1.10	-1.39	1.31
M3	457	5	4.09	5	1.22	-1.36	.83
M4	457	5	3.72	4	1.30	-.83	-.40
M5	457	4	3.48	4	1.16	-.49	-.50
M6	457	5	4.09	5	1.24	-1.38	.87
M7	457	5	3.83	4	1.17	-.86	-.04
M8	457	5	4.01	4	1.12	-1.15	.68
M9	457	4	3.12	3	1.32	-.21	-1.05
M10	457	5	4.21	5	1.16	-1.56	1.55
M11	457	5	4.22	5	1.20	-1.50	1.13
M12	457	5	4.20	5	1.13	-1.51	1.50
M13	457	3	3.36	3	1.29	-.38	-.87
M14	457	5	4.34	5	1.17	-1.83	2.23
M15	457	5	3.98	4	1.19	-1.07	.26
M16	457	5	4.01	4	1.17	-1.13	.47

Tablo 4 incelendiğinde verilerin mod, medyan ve aritmetik ortalama değerlerinin birbirine yakın olduğu, çarpıklık, basıklık değerlerinin -2, +2 arasında değiştiği dikkate alınarak normal dağılım gösterdiklerine karar verilmiştir (George ve Mallery, 1999;

Leech vd., 2013). Verilerin normalliği analizler için uygun olduğu anlamı taşımaktadır. Verilerin normal dağılım gösterdiği belirlendikten sonra faktör analizlerine geçilmiştir.

4.2. Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA)

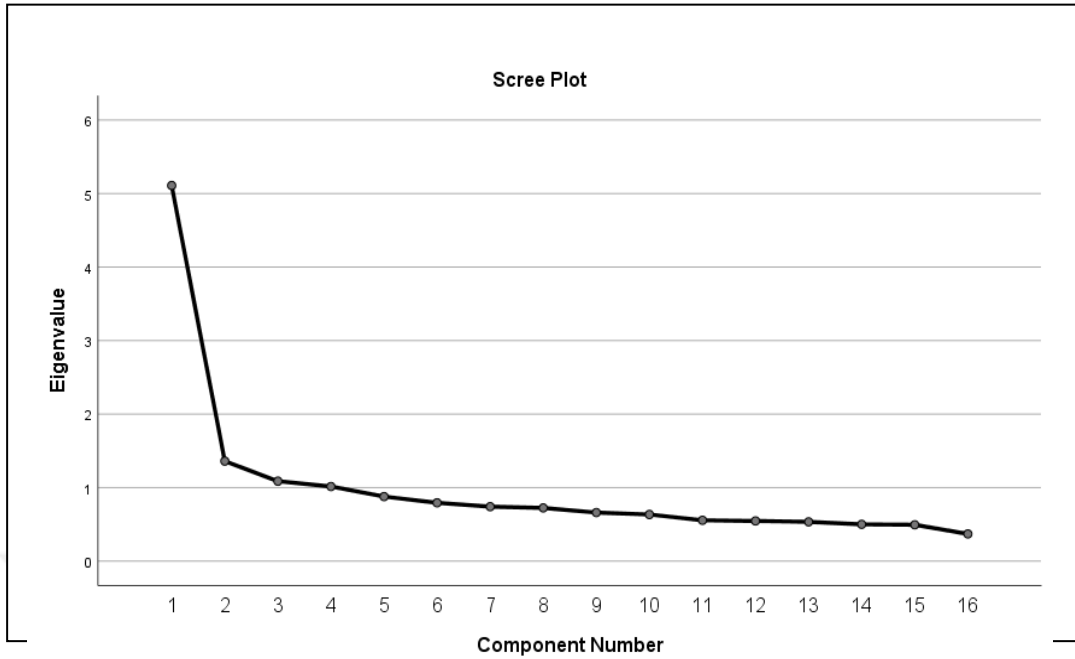
Açımlayıcı Faktör Analizi değişkenler arası ilişkileri kullanarak faktör bulma işlemidir (Büyüköztürk, 2024). Analiz yapılırken döndürme işlemi olarak varimax dik döndürme yöntemi tercih edilmiştir. Faktörler belirlenirken; öz değerlerinin 1 veya 1'den yüksek olması, maddelerin ilgili faktördeki yük değerlerinin .30 ya da daha yüksek olması, verileri matrisinin uygunluğu için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerinin .60'tan yüksek olması, Bartlett Sphericity testi sonucu ki kare istatistiğinin anlamlı çıkması (Büyüköztürk, 2024) gibi ölçütler dikkate alınmıştır. Veri matrisinin analize uygunluğunun testi için Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett Sphericity testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett Sphericity Testi Sonuçları.

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy		.896
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1064.
		264
	Df	120
	Sig.	.000

Tablo 5 incelendiğinde KMO değeri .89 olarak bulunmuştur. KMO değerinin 1'e yakın olursa mükemmel, .80'lerde çok iyi, .70 ve .60'larda olması vasattır (Tavşancıl, 2010) olarak değerlendirildiği gibi .50'nin üzerinde olmasının yeterlidir (Kalaycı, 2010) değerlendirilmesi de bulunmaktadır. .89 ile KMO değeri mükemmel olarak değerlendirilebilir. Bartlett Sphericity testi sonucu ki kare .00 bulunmuştur. Veri matrisinin analize uygun olduğu görülmüştür ve tek faktörlü bir yapı girilerek analiz gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda faktör öz değeri 1 ve 1'den yüksek olan dört faktör olduğu görülmüş, Öz değerler incelendiğinde ilk değerin 5.1 olduğu görülmüştür. Sonrasında sırası ile öz değerlerin 1.3, 1.0 ve 1.0 ile bu faktörlerin zayıf olduğu ve tüm gruplar için çizgi grafiği (scree plot) incelemesinde de birinci faktörden sonra yüksek ivmeli bir düşüş olduğu, tek faktörlü yapının belirginleştiği görülmüştür. Scree plot grafiği şekil 1'de yer almaktadır.

Şekil 1. Scree Plot Sonuçları.

Scree plot grafiği incelendiğinde birinci faktörden sonra yüksek ivmeli bir düşüş olduğu görülmektedir. Scree plot grafiği de incelenerek tek faktörlü yapıya karar verilmiştir. Tek faktörlü yapıya ilişkin faktör öz değeri tablosu tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Ölçeğin Faktörlerine Yönelik Özdeğer ve Varyans Değerleri.

Faktörler	Özdeğer	Varyans Yüzdesi	Toplam Varyans
1	5.109	31.932	31.932

Tablo 6 incelendiğinde tek faktörlü ölçeğin, toplam varyansın % 31.93'ünü açıkladığı görülmektedir. Ölçek 16 maddeden oluşmaktadır. Tek faktörlü ölçeklerde açıklanan varyans %30 ve üzeri iken, çok faktörlü ölçeklerde bunun daha yüksek olması gerekir (Büyüköztürk, 2024). Ölçek varyansı %31.93 olduğu için açıklanan varyansın yeterli olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra ölçeğin yapı geçerliği için scree plot grafiği (Şekil 1) incelenmiştir. Bu değerlere ve scree plot incelemesine bakılarak ölçeğin yapı geçerliğinin sağlandığı söylenebilir. Yapıya karar verildikten sonra ölçeğe ait maddelerin faktör yük değerlerine bakılmıştır. Bu değerler tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Ölçek Maddelerine İlişkin Faktör Yük Değerleri (Rotated Component Matrix).

Maddeler	Faktör
Madde2	.694

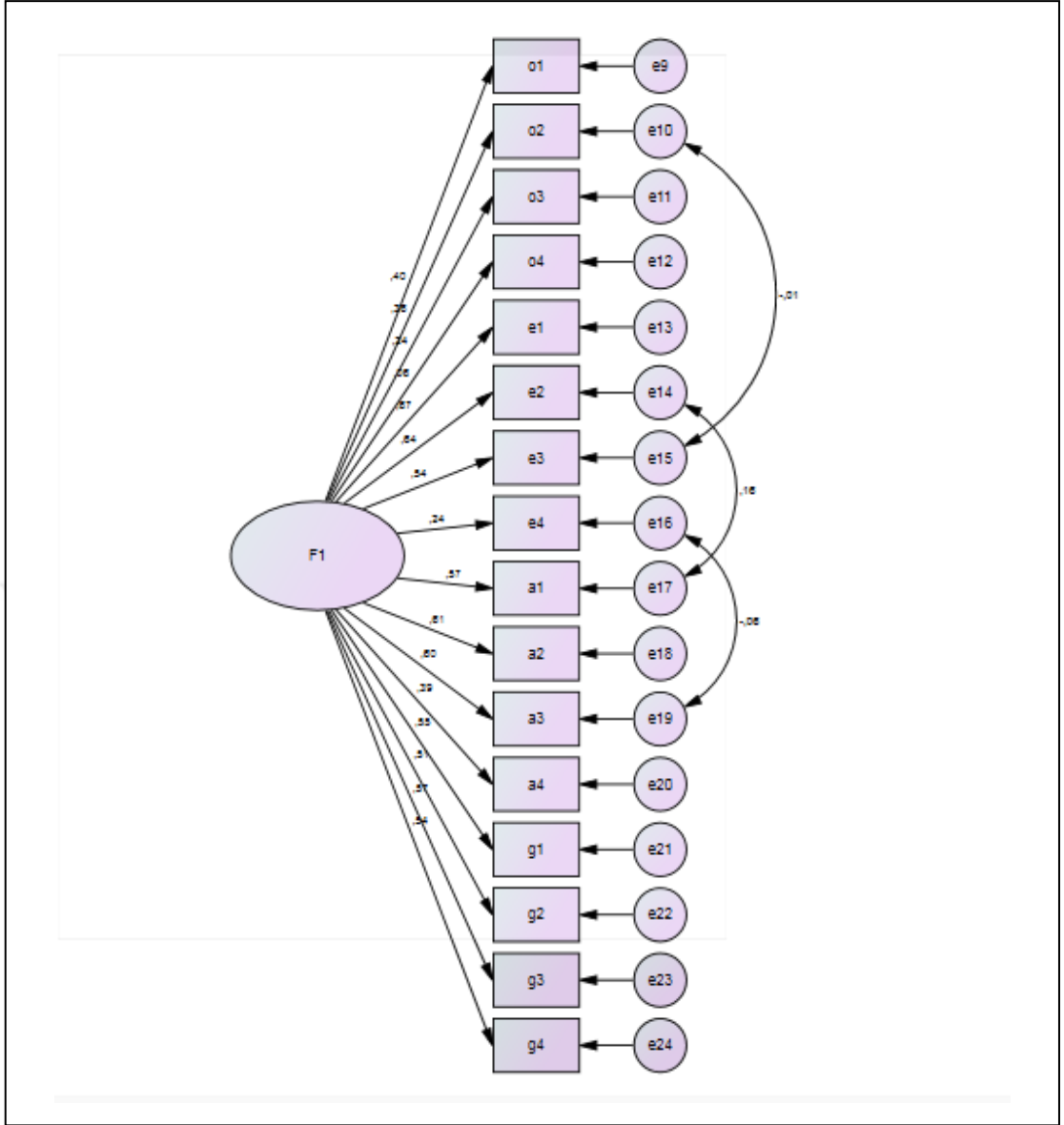
Madde10	.656
Madde7	.651
Madde14	.631
Madde16	.628
Madde6	.620
Madde15	.609
Madde11	.605
Madde8	.575
Madde12	.538
Madde4	.522
Madde3	.517
Madde13	.449
Madde1	.444
Madde5	.408
Madde9	.367

Tablo 7'de Okul Temelli Psikolojik İhtiyaç Doyumu Ölçeğinin Açımlayıcı Faktör Analizi sonucuna göre elde edilen faktör yükleri gösterilmektedir. Faktör yüklerinin yeterli olarak görülen .30 değerinin üzerinde olduğu görülmektedir (Büyüköztürk, 2024). Maddelere ilişkin faktör yük değerlerinin .36 ile .69 arasında değiştiği görülmektedir.

4.3. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) ile tespit edilen tek faktörlü yapının doğruluğunu test etmek amacıyla (Büyüköztürk, 2024) 186 kişilik örnekleme Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmış, DFA uyum indeksleri hesaplanmıştır. Modele ilişkin modifikasyon önerileri dikkate alınarak, yapısal mantığa uygun m5 ve m10 maddelerinin, m6 ve m3 maddelerinin ve m14 ve m11 maddelerinin bağlanmasına karar verilmiştir. DFA sonucunda elde edilen tek faktörlü model için path diyagramı ve modifikasyon görseli Şekil 2'de sunulmuştur.

Şekil 2. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonucu Path Diagramı.

Şekil 2'de okul temelli psikolojik ihtiyaç doyumu ölçeğine ait doğrulayıcı faktör analizi sonuçları sunulmuştur. Elde edilen grafiksel yapıya göre okul temelli psikolojik ihtiyaç doyumu ölçeğindeki tüm maddelerin standardize yük değerlerinin pozitif olduğu görülmektedir.

Doğrulayıcı faktör analizi uyum indeks değerleri tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. OTPİDÖ'ne dair DFA Uyum İndeks Değerleri.

χ^2/df	CFI	TLI	GFI	AGFI	RMSEA
1.79	.93	.92	.89	.85	.06

Tablo 8'de Okul Temelli Psikolojik İhtiyaç Doyumu Ölçeğine ait DFA bulguları uyum indeks değerleri incelendiğinde χ^2/df değerinin 2'nin altında olması iyi bir uyum olduğunu göstermektedir. CFI (.93), GFI (.89) ve TLI (.92) değerlerinin .90 ve üzeri olması , AGFI (.85) değerinin .85 ve üzeri olması kabul edilebilir bir uyum olduğunu gösterir (Hu ve Bentler, 1999; Marsh vd., 1988). RMSEA (.06) değerinin .05 ile .08 arasında olması kabul edilebilir uyum olduğunu gösterir (Kline, 2023). Bu bulgular ışığında χ^2 , CFI, TLI, GFI, AGFI ve RMSEA uyum indeks değerlerinin iyi/kabul edilebilir uyuma işaret ettiği, modelin veriye uygun olduğu görülmektedir.

4.4. Verilerin Kuramsal Alt Yapıda Test Edilmesi

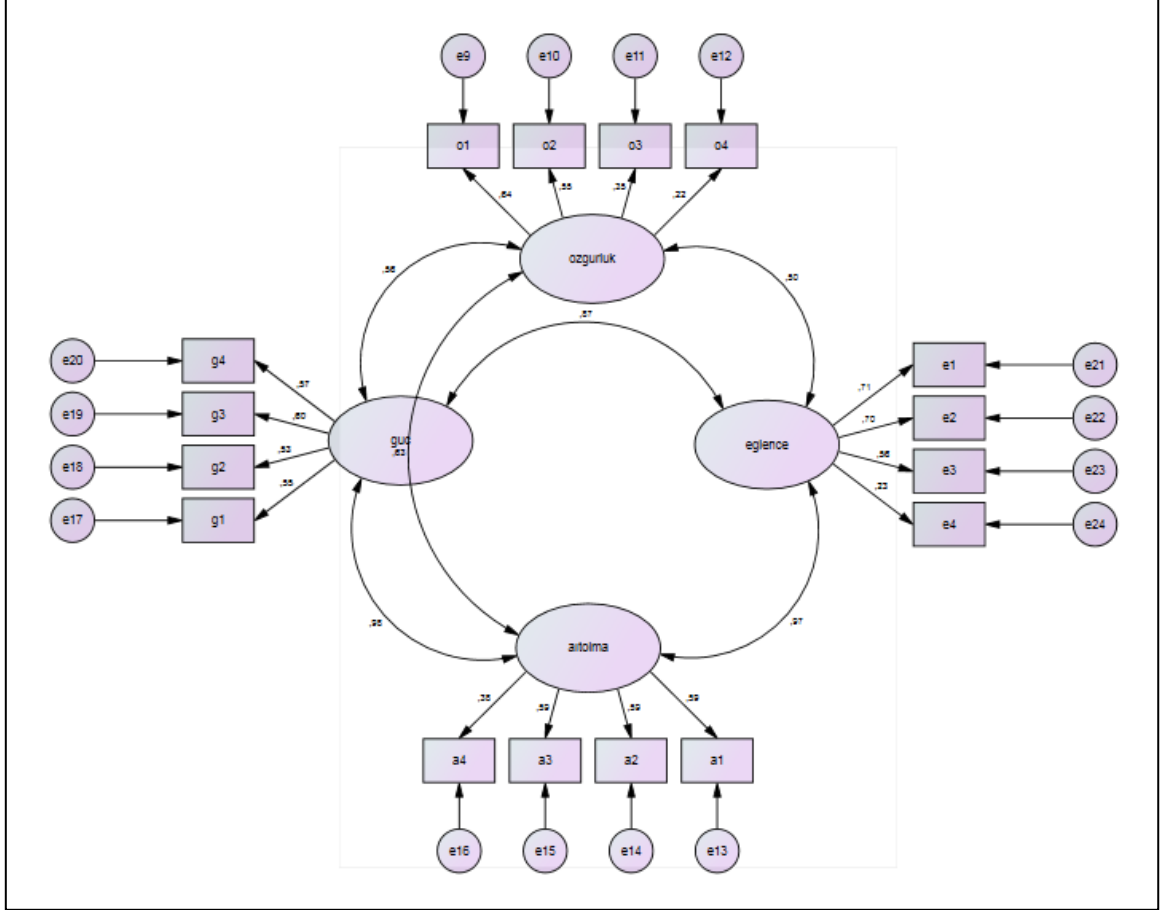
Bu çalışmada okul temelli psikolojik ihtiyaç doyumu ölçeği tek faktörlü olarak belirlenmiştir. Faktör analizleri gerçekleştirilmiş yapı geçerliğinin sağlandığı ve uyum indeks değerlerinin iyi uyuma işaret ettiği görülmüştür. Ancak ilköğretim düzeyi öğrenciler için öngörülen tek faktörlü yapının mantıksal olarak desteklenmesi amaçlanarak veri setinin seçim teorisine uygunluğunun test edilmesi kararlaştırılmıştır. Toplanan verilerin temel alınan kuramın dört faktörlü yapısında nasıl bir sonuç vereceğinin görülmesi için dört faktörlü (sevme-ait olma, güç, özgürlük ve eğlence) doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucu tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. OTPİDÖ'ne dair Dört Faktörlü Yapı DFA uyum indeks değerleri.

χ^2/df	CFI	TLI	GFI	AGFI	RMSEA
2.11	.91	.89	.88	.83	.07

Tablo 9'da dört faktörlü yapının test edilmesinde DFA bulguları uyum indeks değerleri incelendiğinde χ^2/df değerinin 2 ve 3 değerleri ile bu değerlerin arasında bir değer alması, CFI, GFI ve TLI değerleri için .90 ve üzeri bir değer almaları, AGFI değerinin .85 ve üzerinde bir değer alması, RMSEA değerinin .05 ile .08 arasında bir değer alması kabul edilebilir bir uyuma işaret eder (Hu ve Bentler, 1999; Marsh vd., 1988; Sürücü vd., 2021; Uzun vd., 2010). CFI değerinin .91, RMSEA değerinin .07 çıkması kabul edilebilir bir uyumu gösterir. TLI değerinin .89 ve GFI değerinin .88 ve AGFI değerinin .83 değerleri ile kabul edilebilir değerlerin altında değer aldığı

görülmektedir. Bu bulgular ışığında X^2 , CFI, TLI, GFI, AGFI ve RMSEA uyum indeks değerlerinin kabul edilebilir uyuma işaret ettiği, modelin veriye uygun olduğu yorumlanabilir. DFA sonucunda elde edilen dört faktörlü model için path diyagramı şekil 3'de sunulmuştur.

Şekil 3. Dört Faktörlü Doğrulayıcı Faktör Analizi Path Diagramı

Şekil 3 incelendiğinde faktörler arası korelasyon dikkat çekmektedir. Bu korelasyon incelendiğinde ait olma ile güç arasında .98, eğlence ile ait olma arasında .96, eğlence ile güç arasında .92, özgürlük ile ait olma arasında .79, güç ile özgürlük arasında .78, özgürlük ile eğlence arasında .65 korelasyon olduğu görülmektedir. Faktörler arası korelasyonun yüksek çıkması aslında faktörlerin benzer hatta aynı şeyi ölçtüğü varsayımını desteklemektedir. Korelasyon katsayılarının 1'e yakın, .80 ve üzerinde çıkması çoklu bağlantı (collinearity) problemi olduğunu göstermektedir (Orhunbilge, 2002). Dört faktörlü DFA analizi sonucunda veri setinin dört faktörlü yapıyı desteklemesine rağmen çoklu bağlantı sorunu olduğu ve bu ölçeğin tek faktörlü bir yapıya daha uygun olduğu görülmüştür. İlkokul düzeyinde öğrencilerin ihtiyaçları

yeterince ayırt edemeyebileceği, kalite dünyalarındaki resimlerin her bir ihtiyacın karşılığı olacak şekilde yeterince açık ve net olamayabileceği düşünüldüğünde ilkökul düzeyi öğrenciler için tek faktörlü psikolojik ihtiyaç ölçeği yapısının uygun olduğu söylenebilir.

4.5. İç Tutarlılık (Cronbach Alpha)

Tek faktörlü yapının belirlenmesinin ardından ölçeğin güvenirlik analizleri incelenmiştir. Ölçeğin güvenirliği bir faktörü paylaşan güvenilir maddelerden oluşması ile ölçülür (İş ve Summak, 2021). Bir faktörde yer alan maddelerin birbirleri ile uyum derecesi 0 ile +1 arasında değer alan α katsayısı ile belirlenir. α değerinin +1'e yakınlığına göre maddeler arasındaki uyumun yüksek olduğu yorumunda bulunulabilir. Elde edilen ölçeğin istenilen yapıyı ölçme kabiliyetinin test edilmesi için ölçek Cronbach Alpha yöntemi ile test edilmiştir.

Tablo 10. Ölçek güvenirlik (Cronbach's Alpha (α)) analiz sonuçları.

Faktör	Madde sayısı	Cronbach's Alpha (α)
Psikolojik İhtiyaç Doyumu	16	.89

Tablo 10 incelendiğinde ölçeğin Cronbach's Alpha değerinin .89 olması güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir. Bu sonuca bakarak ölçeğe verilen cevapların tutarlılık gösterdiği ve kullanılabilir olduğu söylenebilir.

4.6. Test Tekrar Test Güvenirlik Analizi

Ölçeğin tutarlı ölçümler yapma yeterliliğini ölçmek amacıyla test tekrar test yöntemi kullanılabilir. Bu yöntemde aynı gruba iki farklı zaman diliminde aynı test uygulanarak bu iki uygulama arasındaki korelasyon katsayısına bakılır. Bu katsayı -1 ile +1 arasında değişen değerler alırken, +1'e ne kadar yakınsa ölçeğin o kadar güvenilir olduğu yorumunda bulunulur. Üç farklı sınıfın öğrencileri ile uygulanan ilk test sonrasında üzerinden iki hafta geçmesi beklenmiş ve iki hafta sonrasında aynı test tekrar uygulanmıştır. İki test arasındaki süre iyi ayarlanmalıdır, ölçülen özelliğe ve yaş düzeyine göre bu zaman dilimi iki hafta olarak belirlenmiştir.(Tekin, 2010). Uygulanan testin normalliği incelenmiş ve analizler için uygun hale getirildikten sonra pearson

correlation katsayısı incelenmiştir. Tekrar test çalışma grubu 17 kız ve 19 erkek öğrenciden oluşmaktadır.

Tablo 11. Test Tekrar Test Güvenirlik Analiz Sonuçları.

Korelasyon		Tekrar Test
İlk Test	r	.82
	p	.000
	N	36

Tablo 11 incelendiğinde Test Tekrar Test Korelasyon katsayısı .82 olarak bulunmuş ve bu korelasyon katsayısı .000 düzeyinde manidar bulunmuştur. Tekrar test analiz sonucu yüksek güvenirlilik aralığında (.82) bulunmaktadır.

4.7. Madde Toplam Test Korelasyonu

Ölçek maddelerinden alınan puanlar ile ölçek toplam puanı arasındaki ilişkiyi açıklamak üzere (Büyüköztürk, 2024) madde-toplam puan korelasyon katsayısı incelenmiştir. Madde-toplam korelasyonunun yüksek ve pozitif olması, maddelerin benzer davranışları örneklediğini gösterir ve ölçeğin iç tutarlılığının yüksek olduğunu gösterir (Büyüköztürk, 2024). Ölçekte yer alan her bir maddenin ölçeğin tamamı ile tutarlı olduğunu söyleyebilmek için .30 ve üzeri korelasyon katsayısına sahip olması istenilmektedir. Bununla birlikte .20 ve .30 arasında kalan maddelerin de ölçeğe dahil edilebileceği veya düzeltilerek kullanılabilirliği söylenebilir (Büyüköztürk, 2024). Tablo 12'de ölçeğe dahil edilmesine karar verilen 16 maddeye ilişkin madde-toplam korelasyon katsayıları verilmiştir.

Tablo 12. Ölçeğe ilişkin madde-toplam korelasyon katsayıları.

Madde	Madde Toplam Test Korelasyonları
1. madde	.46*
2. madde	.71*
3. madde	.62*
4. madde	.60*
5. madde	.46*
6. madde	.65*
7. madde	.61*

8. madde	.58*
9. madde	.44*
10. madde	.68*
11. madde	.68*
12. madde	.58*
13. madde	.47*
14. madde	.71*
15. madde	.66*
16. madde	.69*

---

* *p<.01 r=Pearson korelasyon katsayısı.

Tablo 12 incelendiğinde Okul Temelli Psikolojik İhtiyaç Doyumu Ölçeğindeki her bir maddeye ilişkin madde-toplam korelasyon katsayılarının .44 ile .71 arasında olduğu görülmektedir. Madde toplam korelasyonu .30 ve daha yüksek çıkması ayırt edici olduğunu gösterir (Büyüköztürk vd., 2024). Madde toplam korelasyon katsayısının .30'un altında çıkması ise o maddede bir sorun olduğu anlamı taşıyabilir (Şencan, 2005). Madde toplam korelasyon katsayılarının .30 değerinden yüksek çıkması sebebiyle, maddelerin ölçeğin bütünü ile tutarlı olduğu, iç tutarlılığı sağladığı ve ölçeği cevaplayan katılımcıları iyi derecede ayırt ettiği söylenebilir.

5. TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde Okul Temelli Psikolojik İhtiyaç Doyumu Ölçeğinin Geliştirilmesi çalışmasında ulaşılan bulgulara ilişkin alanyazın çerçevesinde tartışmaya yer verilecektir.

Bu araştırma ile, ilkokul düzeyi öğrencilerin psikolojik ihtiyaç doyum düzeylerini ölçmeye yönelik güvenilir ve geçerli bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonrasında öğrencilerin okulda psikolojik ihtiyaç doyum düzeylerini ölçen bir ölçek ortaya konularak alanyazına hizmet etmesi istenilmektedir. İlkokul düzeyinde bir ölçek geliştirilmek istenme sebebi okullarda psikolojik ihtiyaç doyumunu sağlanamayan öğrencileri, ilkokulda tespit ederek öğrencinin kalite dünyasına (Glasser, 1999) okulu yerleştirmek istenilmesidir. İlkokul döneminde okul ile iyi ilişkiler kuran, okulda ihtiyaçlarını doyurarak mutlu olan, kalite dünyasına okulu ve okula dair şeyleri yerleştiren öğrenci okulu sevecek ve kendini okula ait hissedecek, kendini okulda güçlü hissedecek, özgür hissedecek ve okulda eğlenebilecektir. Okulda sadece bedenen değil zihnen ve ruhen de var olan öğrenciler ile okullar kalite okulu olabilme yoluna girecektirler.

İlkokul döneminde psikolojik ihtiyaçların doyumunu ölçen iki ölçek bulunmaktadır. Harvey ve Retter tarafından geliştirilen Temel İhtiyaçlar Anketi ilkokul ve ortaokul düzeyinde ölçüm yapmaktadır. 1995 yılında geliştirilmiştir ve Türkçe uyarlaması yoktur. Seçim teorisini temel alan bu ölçek dört alt faktörden oluşmaktadır (Harvey ve Retter, 1995). Diğer ölçek ise Burns tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçeğin de Türkçe uyarlaması bulunmamaktadır. Seçim teorisini temel alan bu ölçek 5 alt boyuttan oluşmaktadır (Burns vd., 2006). Bu nedenle ilkokul döneminde psikolojik ihtiyaç doyumunu araştıran çalışmalar sınırlı sayıdadır. Türk kültüründe, Türkiye'deki ilkokul öğrencilerinin düzeyine uygun olarak geliştirilmiş, seçim teorisi temel alınan, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış bir ölçeğin geliştirilmesi ile alanyazındaki bu boşluğu gidereceği düşünülmektedir. Ölçeğin geliştirilmesinde temel alınan kuram seçim teorisi olsa da yapının kurulması ve test edilmesi aşamalarında ölçeğin tek boyutluluk gösterdiği ve tek boyutluluğu desteklediği görülmüştür. Yapının kurulması ve test edilmesi aşamalarında açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmış her iki analizde de tek faktörlü yapı belirginleşmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi yöntemi ile kuramsal alt yapının test edilmesi çalışması yukarıda verilmiştir. Bu yapıda çoklu bağlantı problemi ile bu yaş grubunda faktörlerin ayrışmadığı görülmüştür. Benzer

çalışmaların literatürde var olduğu ve geliştirilen ölçeğin dayandırılan kuramdan farklılık gösterebileceği görülmüştür (Dilek, 2021; Güner, 2013; Ogelman ve Özyürek, 2021). Elde edilen ölçeğin literatürle örtüşmekle birlikte, aynı yapıyı ölçen değişkenleri bir araya getirerek az sayıda faktörle ölçmeyi gerçekleştirme işlevini yerine getirdiği görülmektedir (Büyüköztürk, 2024). Psikolojik ihtiyaç kuramları incelendiğinde Adler'in kuramlarında 11 ihtiyaçtan, Murray'ın 20 temel ihtiyaçtan (Murray, 1938), McClelland'ın üç ihtiyaçtan (McClelland, 1987), Ryan ve Deci'nin üç ihtiyaçtan (Ryan ve Deci, 2020), Maslow'un beş ihtiyaçtan (Maslow, 1970) ve Glasser'ın dört psikolojik ihtiyaçtan (Glasser, 1999) bahsettiği görülmektedir. Bütün bu kuramlardaki farklılıklar doğrunun tek olmadığını, sosyal bilimlerde birden fazla doğru olabileceğini göstermektedir. İlkokul düzeyinde öğrencilerden toplanan verilerin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonrası ilkokul düzeyi öğrencilerin psikolojik ihtiyaçları tek boyut olarak algıladıkları görülmüştür. Glasser'ın da bir ihtiyacın doyurulurken aynı anda başka bir ihtiyacın da doyurulabileceğini ifade etmesi (Glasser, 1999) bireylerin zihinlerinde ihtiyaçların ortak bir karşılığı olabileceği düşüncesini desteklediğini göstermektedir. Bir durum veya davranışın bireyde bir ihtiyacın doyumu olup olmayacağı veya hangi ihtiyacın doyumu olabileceği o bireyin kalite dünyasındaki karşılığına bağlıdır. Her bireyin kalite dünyası, yaşantıları, deneyimleri, inançları ve düşünceleri neticesinde birbirinden farklılaşır (Murdock, 2012; Wubbolding, 2017). Bir olayın veya durumun hangi ihtiyacı karşılayacağı bu sebepten dolayı farklılık taşır. Ölçek çalışması öncesi açık uçlu sorularla veri toplanması aşamasında öğrencilerin bütün sorulara verdiği cevapların benzerlik göstermesi de bu bilgiyi doğrulamaktadır. İlkokul öğrencilerinde psikolojik ihtiyaç doyumunu tek bir faktör olarak ele almak bu bakımdan uygun olacaktır.

5.1. Ölçeğin Geçerliğine Yönelik Bulguların Tartışılması

Okul Temelli Psikolojik İhtiyaç Doyumu Ölçeğinin kapsam geçerliğini sağlaması için ulusal ve uluslararası literatür taraması yapılmış, öğrencilerden açık uçlu sorular yardımı ile veri toplanmış, alanda çalışan deneyimli psikolojik danışmanlarla madde yazımı ve madde değerlendirme süreçlerinde odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiş, madde havuzu alanda uzman 3 araştırmacının uzman görüşüne sunulmuş, uzman görüşü sonrası dil ve anlatım yönünden uygunluğunun kontrolü için alanda uzman bir araştırmacı tarafından incelenmiş, maddelerin ilkokul düzeyine

uygunluğu deneyimli iki sınıf 6đretmeni tarafından değerlendirilmiş ve tez danışmanı ile her bir aşamada toplamda d6rt kez toplantılar gerçekleştirilerek maddelerin değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu alışmalar sonrasında 6leğin kapsam geçerliğini sağladığı s6ylenebilir.

6leğin yapı geçerliği için Açımlayıcı Fakt6r Analizi yapılmış analiz sonrası tek fakt6rl6 psikolojik ihtiyaç doyumunu 6leğine karar verilmiştir. Maddelerin belirlenmesinde .30 fakt6r y6k değerini baz alınmıştır (B6y6k6zt6rk, 2024). 6lek maddelerindeki fakt6r y6k değerlerinin .36 ile .69 arasında olduğu g6r6lm6řt6r. 6lek maddelerinin yapıyı orta ve y6ksek derecede 6lt6đ6 s6ylenebilir (Kline, 2014). Açımlayıcı Fakt6r Analizi sonrası 16 maddelik tek fakt6rl6 yapının doğruluğunu test etmek maksadıyla doğrulayıcı fakt6r analizi yapılmıştır. Uyum indeks değerleri $\chi^2/df=1.79$, CFI=.93, TLI=.92, GFI=.89, AGFI=.85, RMSEA=.06 ile kabul edilebilir ve iyi uyum indeks değerlerine sahip olduğu s6ylenebilir.

5.2. 6leğin G6venirliğine Y6nelik Bulguların Tartışılması

6leğin g6venirliğini test etmek için Cranbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Yapılan analiz sonucunda iç tutarlılık katsayısının .89 ile y6ksek g6venirliğe işaret ettiği g6r6lm6řt6r. Bu değer benzer veya sık kullanılan diğer 6leklerde iç tutarlılık katsayısı .92, .82, .83, .90 çıkmıştır. (Burns vd., 2006; Cihangir-ankaya ve Bacanlı, 2003; Kesici vd., 2003; Osmanoğlu ve Kaya, 2022). 6leğin tutarlı 6l6mler yapma yeterliğini 6lmek için yapılan test tekrar test g6venirlik analizinde .82 ile y6ksek g6venirlikte olduğu g6r6lm6řt6r. Benzer 6leklerde test tekrar test tutarlılığının .96, .89 ve .66-.91 aralığında olduğu g6r6lm6řt6r (Burns vd., 2006; Cihangir-ankaya ve Bacanlı, 2003; Eşici, 2021). 6lekteki maddeler ve 6lek arasındaki ilişkiyi açıklamak dolayısıyla iç tutarlılık hakkında bilgi toplamak için yapılan madde toplam test korelasyonu sonucunda .44 ile .71 arasında elde edilen değerler maddeler ile 6leğin b6t6n6n6n tutarlı 6l6mler yaptđını g6stermiştir. Burns'un 6leğinde madde toplam test korelasyonu .49 ile .76 arasındadır (Burns vd., 2006).

5.3. 6leğin Alanyazına Katkılarının Tartışılması

Psikolojik ihtiyaç doymu ile ilgili alanyazın taranmıştır. Yapılan taramada psikolojik ihtiyaç doymu ile çalışılan konular gruplara ayrılarak incelenmiştir. Bu alışmalar, lise ve ergen grubunda yapılan çalışmalar, üniversite grubunda yapılan çalışmalar, yetişkin grubunda yapılan çalışmalar şeklinde tasnif edilerek incelenmiştir. Yapılan incelemelerde psikolojik ihtiyaç doymu konusunun en fazla yetişkin grubunda çalışıldığı daha sonra üniversite ve lise şeklinde sıralandığı görölmüştür. Ortaokul düzeyinde sınırlı sayıda çalışma mevcut iken (Kaya, 2018) ilkokul düzeyinde çalışmaya rastlanmamıştır. Bu alışma ile geliştirilen ölçek en az çalışılan gruba yönelik olarak geliştirilmiştir. İlgili çalışmalarda en fazla kullanılan iki ölçme aracından biri, Deci ve Ryan tarafından 2000 yılında geliştirilen ve Kesici, Üre, Bozgeyikli ve Sünböl (2003) tarafından Türkçeye uyarlanan Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeğidir (Kesici vd., 2003). Diğerisi ise Deci ve Ryan tarafından 1991 yılında geliştirilen, Cihangir-ankaya ve Bacanlı tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan İhtiyaç Doymu Ölçeğidir (Cihangir-ankaya ve Bacanlı, 2003). Her iki ölçekte üniversite grubu ile çalışılmış ve öz-belirleme kuramını temel almaktadır. Bu çalışmada ise ilkokul düzeyi seçilmiş, seçim teorisi temel alınmış ve okul temelli bir ölçek geliştirilmiştir. Bu ölçekler haricinde sıklıkla kullanılan diğer iki ölçekler şöyledir: Heckert vd. tarafından geliştirilip Kesici (2008) tarafından Türkçeye uyarlanan Yeni Psikolojik İhtiyaç Değerlendirme Ölçeği (Kesici, 2008), Sheldon ve Hilpert tarafından geliştirilip (Sheldon ve Hilpert, 2012) Kardeş ve Yalçın tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan Psikolojik İhtiyaç Doymu (Kardeş ve Yalçın, 2018) ölçeği, Eşici tarafından geliştirilen Psikolojik ihtiyaçlar Ölçeği (Eşici, 2021). Göröldüğü üzere kullanılan ölçekler üniversite düzeyi için geliştirilmiş ölçekler olup yetişkinler ve lise grubu için de kullanıldığı olmuştur. Daha isabetli sonuçlar için kullanılan ölçeğin ilgili yaş grubuna uygulanması daha doğru bir yaklaşımdır. Türkçe ve daha düşük yaş grupları için geliştirilen bir ölçeğe ise rastlanmamıştır. Kullanılabilecek bir ölçeğin olmaması nedeniyle bu düzey için yapılan çalışmaların da sınırlı kaldığı söylenebilir. Yapılan alışma ile alandaki bu eksikliğin giderileceği ve yapılacak çalışmaların önünü açacağı öngörölmektedir. Psikolojik ihtiyaç ölçümü yapan ölçeklerle ilgili alanyazın tarama sonuçları şu şekilde tasnif edilmiştir: Yurt içinde ve yurt dışında geliştirilen 29 adet psikolojik ihtiyaç doymunu ölçen ölçeğe ulaşılmıştır. Bunlardan 11 tanesinin seçim teorisini, 17 tanesinin öz belirleme kuramını, 1 tanesinin de öğrenilmiş gereksinimler kuramını temel aldığı görölmüştür. Bu alışma ile de bilim çevresince genel kabul gördüğü anlaşılan seçim teorisi temelli bir ölçek geliştirilmiştir. İncelenen ölçeklerden bir kısmının genel ihtiyaç

doyumunu ölçmediği, yalnızca belirli bir derste, belirli bir anda veya belirli bir grubun ihtiyaç doyum düzeylerini ölçtüğü görülmüştür (Ada, 2021; Bülbül ve Akyol, 2020; W. Glasser ve Glasser, 2010; Güleç, 2024; Karaman ve Arslan, 2023; Kihtir, 2024; LaFond, 1999; Sarı vd., 2011; Turkay vd., 2019; Ünver vd., 2022; Vlachopoulos ve Michailidou, 2006). Bu ölçekler genel ihtiyaç doyumunu düzeyini vermeyip yalnızca özel ve ilgili olduğu alanda bilgi vereceği için bu çalışmada giderilmesi amaçlanan boşluğu doldurmayacaktır. Yapılan çalışma ile eksikliği giderilmesi amaçlanan boşluk ilkökul düzeyinde okulda genel ihtiyaç doyumunun ölçülebilmesidir. Genel ihtiyaç doyumunu düzeyini inceleyen ölçeklerden büyük bir kısmının üniversite ve yetişkin grubunda ölçüm yapmak için geliştirildiği görülmüştür (Abi, 2021; Brown ve Swenson, 2005; Cao vd., 2013; Cihangir-Çankaya ve Bacanlı, 2003; Eşici, 2021; Huffstetler vd., 2004; Kardaş ve Yalçın, 2018; Kesici, 2008; Osmanoglu ve Kaya, 2022; Peterson, 2008; Şimşir vd., 2020; Türkdoğan, 2010; Yıldırım, 2024). Lise ve ortaokul düzeyinde ölçüm yapabilen ölçek sayısı diğer gruplara göre ciddi oranda az olup yalnızca üç ölçeğe rastlanmıştır (Durmaz, 2012; İkinci, 2003; Özen, 2016). Hedef kitlenin yaşı düştükçe ölçek sayısının azaldığı dikkat çekmektedir. İlkokul ve ortaokul düzeyinde ise ölçüm yapan yalnızca iki ölçeğe rastlanmış olup bunların da uyarlama çalışmalarının yapılmamış olduğu, ölçüm yaptığı grup olarak ilkökul ve ortaokul gruplarının her ikisinde de ölçüm yaptığı görülmüştür. İlgili her iki ölçeğin de seçim teorisini temel aldığı görülmektedir (Burns vd., 2006; Harvey ve Retter, 1995). Psikolojik ihtiyaç doyumunu ölçeklerinin büyük çoğunluğunun öz belirleme kuramını temel aldığı görülürken küçük yaş gruplarında seçim teorisinin tercih edilmiş olması bu çalışma için de bir dayanak oluşturmaktadır. Seçim teorisinin okullardaki başarısından, öğrencilerle çalışma alanının geniş olmasından ve okullarda geliştirilmiş olmasından literatür bölümünde bahsedilmiştir. Bunlar dikkate alındığında seçim teorisine dayanan ilkökul düzeyi ölçeklerin araştırmacıların hizmetine sunulması faydalı olacaktır. İlkokul düzeyinde psikolojik ihtiyaç konusunun ulusal yayın literatüründe çalışılmamış olması bu düzeyde ölçüm yapan ölçek eksikliğine dayandırılabilir. İlkokul düzeyinde yalnızca iki ölçek olması ve bunların da uyarlama çalışmasının yapılmamış olması bu görüşü desteklemektedir. Küçük yaşta okulda ihtiyaç doyumunu sağlayabilen öğrenci okulda mutlu olması, akademik ilerlemesinin önünün açılması ve okul sosyal iklimini olumlu etkilenmesi bakımından bir adım öne geçecektir. İncelenen ölçeklerden yalnızca iki tanesinin okulda psikolojik ihtiyaç doyumuna odaklandığı, okul temelli ölçüm yaptığı görülmektedir (Burns vd., 2006; Özen, 2016). Bu çalışma ile literatürdeki okul temelli

ölçüm yapan ölçek sayısının zenginleştirilmesine katkı sunulacağı, okulda psikolojik ihtiyaç doyum düzeylerinin ne olduğu sorusunun cevabının alınmasına katkı sunulacağı düşünülmektedir. Öğrenci okulu kalite dünyasına hiç almamış ancak ailede ve diğer sosyal ortamlarında ihtiyaç doyumunu sağlıyor olabilir. Bu nedenle yalnızca okul temelli bir ölçek bize okulda doyum sağlayıp sağlamadığı bilgisini verebilecektir. İlkokulda öğrencilerin psikolojik ihtiyaç doyumunu ölçen bir ölçeğin şu sebeplerle mühim olduğu düşünülmektedir: İlkokul, öğrencilerin okul ile ilk tanıştığı yıllardır, bu süreçte okul ile kurulacak ilişkiler bütün eğitim hayatını etkileyebilecektir. İlkokulda kaybedilen bir öğrencinin, bir daha eğitim sistemine adaptasyonu çok zor olabilir. Birikimli ilerleyen müfredatta kaçırılacak herhangi bir yılın sonraki yılları etkileyeceği düşünüldüğünde okuma yazma, sayılar gibi ilk bilgilerin öğrenildiği bir dönemde kaçırılacak dersler öğrencinin başarısını ciddi anlamda etkileyebilir. Okulda ihtiyacını karşılayamayan öğrencinin bu ihtiyacını yanlış yollardan karşılama girişimleri okul sosyal iklimine zarar verebilir. Okulda sosyal ilişki kurmada güçlük çeken bir öğrencinin bir daha kalite dünyasında okula dair çok az şey bulunacak, bu durum öğrenciyi okuldan uzaklaştıracaktır. Özetle, geliştirilen bu ölçek ile Türkçe, seçim teorisi temelli, okulda ihtiyaç doyumunu ölçen ve ilkokul düzeyinde ölçüm yapabilen bir ölçeğin eksikliğinin giderilmesi amaçlanmıştır.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu kısımda Okul Temelli Psikolojik İhtiyaç Doyumu Ölçeğinden elde edilen bulgular ışığında ulaşılmış olan sonuçlara yer verilecektir. Araştırmacılar ve uygulayıcılar için tavsiye edilen öneriler de bu kısımda sonuçlar kısmından sonra yer alacaktır.

6.1 Sonuçlar

Bu çalışma ile, ilkokul düzeyinde psikolojik ihtiyaç doyumunu ölçen, okul temelli bir ölçek geliştirilerek alanındaki çalışmalara katkı sağlanmaya çalışılmış, özgün bir ölçek literatüre kazandırılmıştır. Bu amaçla Okul Temelli Psikolojik İhtiyaç Doyumu Ölçeği geliştirilmiş, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Kapsam geçerliğinin sağlanması için, açık uçlu sorularla öğrencilerden veri toplanmış, alanda çalışan psikolojik danışmanlarla odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiş, ilkokulda çalışan sınıf öğretmenlerinden görüş, öneri ve dönütler alınmış ve alanda uzman araştırmacılarından uzman görüşü alınmıştır. Bu çalışma ve dönütlerle ölçeğin kapsam geçerliği sağlanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğinin sağlanması için AFA ve DFA yapılmıştır. AFA sonrası tek faktörlü 16 maddelik yapı elde edilmiştir. Modelin doğrulanması için DFA yapılmış ve yapı doğrulanmıştır. Bu şekilde yapı geçerliği sağlanmıştır. Güvenirlik analizleri kapsamında iç tutarlılık katsayısı, test tekrar test yöntemi ve madde toplam test korelasyonlarına bakılmıştır. Güvenirlik analizleri sonrasında ölçeğin güvenilir olduğu belirlenmiştir. Geçerlik ve güvenirliği kanıtlanan Okul Temelli Psikolojik İhtiyaç Doyumu Ölçeği, okul psikolojik danışmanları, ilkokul öğretmen ve yöneticileri ile ilkokulda psikolojik ihtiyaç doyumunu ile ilgili çalışma yürütecek olan araştırmacıların hizmetine sunulmuştur.

Okul Temelli Psikolojik İhtiyaç Doyumu Ölçeği öğrencilerin psikolojik ihtiyaç doyumunu düzeylerini ölçmeye yönelik tek faktör ve 16 maddeden oluşmaktadır. Ölçek seçim teorisi temel alınarak hazırlanmış ve okul temelli, okulda ihtiyaç doyumuna yönelik, olarak geliştirilmiştir. Ölçekte en düşük puan 16, en yüksek puan 80 olup, puan arttıkça ihtiyaç doyum düzeyi artmaktadır.

6.2 Öneriler

6.2.1. Araştırmacılar için öneriler

Okul Temelli Psikolojik İhtiyaç Doyumu Ölçeği ilkokul grubu öğrenciler için geliştirilmiştir. Lise ve ortaokulda, geliştirilen bu ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği sınanabilir. Üniversite, lise ve ortaokul öğrencileri için literatürde okul temelli bir ölçeğin eksikliği görölmektedir. Bu eğitim düzeyinde eğitim gören öğrenciler için okul temelli psikolojik ihtiyaç doyumu ölçeği geliştirilebilir. Okulda ihtiyaç doyumuna etkisi olacağı öngörölen okulların fiziki tasarımı öğrencilerin psikolojik ihtiyaç doyumunu etkilemekte midir? sorusu araştırılabilir.

Eğitim sistemi için ciddi bir sorun oluşturan davranış problemi gösteren öğrencilerin okulda psikolojik ihtiyaç doyum düzeyleri araştırılabilir. Bu öğrencilerin tespiti sonrası diğer öğrencilerin psikolojik ihtiyaç doyum düzeyleri ile karşılaştırılabilir. Eğitimde sorun olarak görölen bir başka durum ise eğitim sistemine entegrasyonu istenilen mülteci öğrenciler ve kaynaştırma öğrencileridir. Bu öğrencilerin entegrasyonu ve kaynaştırılması çalışmalarının önündeki en büyük engellerden biri okulda psikolojik ihtiyaç doyumunu sağlayamamaları olabilir. Bu öğrencilerden okuma ve okuduğunu anlamada sorun yaşamayanlara bu ölçek uygulanarak psikolojik ihtiyaç doyumunu düzeyleri araştırılabilir.

İl veya ilçe bünyesindeki belirli bir örneklem üzerinde uygulanarak, okulda psikolojik ihtiyaç doyumunu sağlayan öğrenciler ile psikolojik ihtiyaç doyumunu sağlayamayan veya daha az doyum sağlayan öğrencilerin akademik başarıları karşılaştırılabilir.

Araştırmaya örneklem oluşturan ilkokul Güneydoğu Anadolu Bölgesinden seçilmiştir. Ölçek başka bölgelerde yer alan ilkokul düzeyi okullarda sınanabilir.

6.2.2. Uygulayıcılar için öneriler

İlkokul düzeyi okullarda öğrencilerin psikolojik ihtiyaç doyum düzeyini ölçmek isteyen okul psikolojik danışmanları, Okul Temelli Psikolojik İhtiyaç Doyumu Ölçeğini kullanabilir. Daha geniş çaplı bir araştırma yapılmak istenilirse İl veya İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri yetki bölgelerindeki tüm ilkokullarda bu ölçeği uygulayarak hangi okullarda öğrencilerin psikolojik ihtiyaç doyumunu sağlayabildikleri ve hangi okullarda öğrencilerin psikolojik ihtiyaç doyumunu sağlayamadıkları belirlenebilir.

Okul psikolojik danışmanları okul yönetimi ile işbirliği yaparak okul iklimini düzeltmek, okul sorunlarını en aza indirmek ve öğrencilerin akademik başarılarına odaklanmalarını sağlamak amacıyla yapacakları çalışmaların ilk adımı olarak öğrencilerin okulda psikolojik ihtiyaç doyum düzeylerini ölçebilir ve ardından okul sistemi olarak bu ihtiyaçların karşılanmasında daha fazla ne kadar rol alabilecekleri tartışılabilir. Bu çalışma önleyici rehberlik hizmetleri olarak okulların faydasına sunulmuştur.

Öğrencilerin psikolojik ihtiyaç doyumunu hakkında farkındalık sağlamak isteyen okullarca uygulanabilir. Uygulayıcıların; okuma yazma bilmeyen, okuduğunu anlamayan veya anlamakta zorlanan, harf yutarak okuyan ve işaretleme bilmeyen öğrencileri, sonuçların güvenilirliği için çalışmanın dışında tutmaları önerilmektedir. Bunun yanı sıra Likert tipi işaretlemeyi anlayamayan öğrenciler olabileceği ihtimali ve katılıyorum-katılmıyorum sıralamasını aceleyle yanlış okuma ihtimali üzerine öğrencilerin önceden bir örnek soru ile süreci anlamaları sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Abi, M. (2021). *Temel Psikolojik İhtiyaçların Tatmini Ve Öfke Ölçeği* [Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü].
<https://toad.halileksi.net/olcek/temel-psikolojik-ihtiyaclarin-tatmini-ve-ofke-olcegi/>
- Ada, E. N. D. (2021). Uzaktan Eğitime Özgü Beden Eğitimi Dersi Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Türkiye Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 1-9.
- Adler, A. (2013). *Understanding human nature (Psychology revivals)* (1. bs). Routledge.
<https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203438831/understanding-human-nature-psychology-revivals-alfred-adler>
- Akpınar, O. (2013). Gerçeklik terapisi: Özellikler, temel kavramlar, tedavi, uygulama ve değerlendirme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(43), 1-22.
- Akpınar, O., & Öz, F. S. (2013). Gerçeklik Terapisi: Özellikler, Temel Kavramlar, Tedavi, Uygulama ve Değerlendirme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(43), Article 43. <https://dergipark.org.tr/en/pub/esosder/issue/6157/82746>
- Aktaş, E. (2018). *Abraham Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramına Göre Günümüzde Kadına Yönelik Tüketim Analizi* [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aktepe, V. (2005). Eğitimde Bireyi Tanımının Önemi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 15-24.
- Altıntaş, E., & Gültekin, M. (2005). *Psikolojik Danışma Kuramları*. Alfa Aktürel Yayınları.

- Aslan, S., & Erhan, T. (2021). Akademik Erteleme Davranışını Azaltmaya Yönelik Gerçeklik Terapisine Dayalı Grup Rehberliği Programının Etkisi. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16, 291-314.
- Aslan, S., & Tunç, E. (2021). Akademik Erteleme Davranışını Azaltmaya Yönelik Gerçeklik Terapisine Dayalı Grup Rehberliği Programının Etkisi. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16, 291-314.
- Berber Çelik, Ç., & Odacı, H. (2018). Psycho-educational group intervention based on reality therapy to cope with academic procrastination. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, 36, 220-233.
- Bozkurt, İ., & Bozkurt, Ö. (2022). COVID-19 Kısıtlamaları Sürecinde Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Medya Bağımlılığı ve Temel Psikolojik İhtiyaçlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Bağımlılık Dergisi*, 23(2), Article 2. <https://doi.org/10.51982/bagimli.987234>
- Brown, T., & Swenson, S. (2005). Identifying Basic Needs: The Contextual Needs Assessment. *International Journal of reality therapy*, 24(2).
- Buluş, M., & Samur, A. Ö. (2017). Beş-altı Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyumunu Yordamada Ebeveyn Benlik Saygısı, Temel İhtiyaçları ve Öz Yeterliğin Rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(41), 105-119.
- Burns, M. K., Vance, D., Szadokierski, I., & Stockwell, C. (2006). Student Needs Survey: A Psychometrically Sound Measure of the Five Basic Needs. *International Journal of Reality Therapy*, 25(2).
- Bülbül, A., & Akyol, G. (2020). Sporda Psikolojik İhtiyaçlar Durum Ölçeği (SPİDÖ): Türkçe Uyarlaması, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 31(4), 163-173. <https://dergipark.org.tr/en/pub/sbd/issue/59704/782132>

- Büyüköztürk, Ş. (2024). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (31. bs). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2024). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Campbell, S. B. (2006). *Maladjustment in Preschool Children: A Developmental Psychopathology Perspective*. Blackwell Yayıncılık.
<https://psycnet.apa.org/record/2006-04286-018>
- Cao, H., Jiang, J., Oh, L.-B., Li, H., Liao, X., & Chen, Z. (2013). A Maslow's hierarchy of needs analysis of social networking services continuance. *Journal of Service Management*, 24(2), 170-190.
<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/09564231311323953/full/html>
- Cihangir-Çankaya, Z., & Bacanlı, H. (2003). İhtiyaç Doyum Ölçeği Uyarlama Çalışması. VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde sunulan bildiri. İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Clifton, D. (2011). "Minding Up" With Choice Theory in a Rapidly Changing 21st Century. *International Journal of Choice Theory and Reality Therapy*, 30(2), 17.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları* (T. Ergene, Çev.). Mentis yayıncılık.
- Çalık, T., Özbay, Y., Özer, A., Kurt, T., & Kandemir, M. (2009). İlköğretim okulu öğrencilerinin zorbalık statülerinin okul iklimi, prososyal davranışlar, temel ihtiyaçlar ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 60(60), 555-576.

- Çivitçi, A. (2012). Üniversite öğrencilerinde genel yaşam doyumu ve psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişkiler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 321-336.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları* (C. 2). Pegem Akademi Ankara.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The " what " and " why " of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological inquiry*, 11(4), 227-268.
- Demir, Ö. O. (2021). *Seçim Teorisi Temelli Uygulamalarla Psikolojik Danışman Adaylarının Akademik Motivasyon ve Öznel İyi Oluşlarının Geliştirilmesi: Bir Eylem Araştırması*. Hasan Kalyoncu Üniversitesi.
- Deniz, İ. (2017). *Gerçeklik terapisine dayalı psikoeğitim programının geliştirilmesi ve etkililiğinin değerlendirilmesi* [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dilek, H. (2021). *Eğitim Değeri Algısı Ölçeğinin psikometrik özelliklerinin Klasik Test Kuramı ve Madde Tepki Kuramına göre incelenmesi* [Master's Thesis, Hasan Kalyoncu Üniversitesi].
<https://openaccess.hku.edu.tr/xmlui/handle/20.500.11782/3757>
- Doruk, E. K., & Savaş, S. (2021). *Kuram ve Uygulamalarla İkna*. Eğitim Yayınevi.
- Durdukoca, Ş. F. (2023). Okul Dışı Öğrenme Ortamları ve Faaliyetlerine Yönelik Temel Eğitim Öğretmen Adaylarının Görüşleri ve Yeterlik Algıları. *EKEV Akademi Dergisi*, 93, 421-442.

- Durmaz, M. (2012). *Ortaöğretim öğrencilerinin (10. Sınıf) temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmışlık düzeyleri, motivasyon ve matematik kaygısı arasındaki ilişkilerin belirlenmesi* [Master's Thesis]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dursun, A. (2020). *Ergenlerin problemleri internet kullanımını azaltmaya yönelik gerçeklik terapisi temelli psiko-eğitim programının etkililiği* [Doktora]. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dursun, A., & Çapan, B. E. (2018). Ergenlerde dijital oyun bağımlılığı ve psikolojik ihtiyaçlar. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 128-140.
- Duru, E. (2008). Yalnızlığı yordamada sosyal destek ve sosyal bağlılığın rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*.
- Entwisle, D. R., & Alexander, K. L. (1998). Facilitating the transition to first grade: The nature of transition and research on factors affecting it. *The Elementary school journal*, 98(4), 351-364.
<https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/461901>
- Erbaş, M., & Kağnıcı, Y. (2017). Seçim Kuramına Dayalı Psikoeğitim Programının Ergenlerin Riskli Davranışları ve İyi Hali Üzerinde Etkisinin İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(64-Ek Sayı), 1594-1615.
- Erbay, F. (2017). Müzelerin Eğitim ve Tasarım Atolyelerinde İnfomal Eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 239-253.
- Erkan, S. (2011). Farklı sosyoekonomik düzeydeki ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin okula hazır bulunuşluklarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(40), 186-197.
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/87360>
- Erkuş, A. (2012). *Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme*. Ankara Pegem Akademi Yayınları. <https://depo.pegem.net/9786053643111.pdf>

- Eşici, H. (2007). *İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyi ile zorba davranışları arasındaki ilişki* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Eşici, H. (2014). *Romantik ilişki kalitesinin erken dönem uyumsuz şemalar, bağlanma ve psikolojik ihtiyaçlar açısından incelenmesi* [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi Ankara.
- Eşici, H. (2021). Beliren Yetişkinlik Dönemindeki Bireyler İçin Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25(2), 443-454.
- Freud, S. (2007). *Narsisizm Üzerine bir Giriş* (1. bs). Oda Yayınları.
- Frey, L. M., & Wilhite, K. (2005). Our five basic needs: Application for understanding the function of behavior. *Intervention in School and Clinic*, 40(3), 156-160.
- George, D., & Mallery, P. (1999). *SPSS for windows step by step: A simple guide and reference* (C. 44). Contemporary Psychology.
- Glasser, N., & Glasser, W. (1989). *Control theory in the practice of reality therapy: Case studies*. Harper Collins Publishers.
- Glasser, W. (1990). *The quality school: Managing students without coercion*. ERIC.
- Glasser, W. (1996). Then and Now. The Theory of Choice. *Teachers; Practitioners*, 25(3), 20-22.
- Glasser, W. (1999). *Kişisel özgürlüğün psikolojisi: Seçim teorisi* (M. İzmirli, Çev.). Hayat Yayıncılık.
- Glasser, W. (2000a). *Counseling with Choice Theory, The New Reality Therapy*. Harper Collins.
- Glasser, W. (2000b). *Kaliteli eğitimde öğretmen*. Beyaz Yayınları İstanbul.

- Glasser, W. (2001). *Counseling with choice theory: The new reality therapy*. Harper Collins.
- Glasser, W. (2002). *Unhappy teenagers: A way for parents and teachers to reach them*. Harper Collins.
- Glasser, W. (2003a). Kisisel özgürlüğün psikolojisi: Seçim teorisi. Çev. Müge İzmirlî). *Istanbul: Hayat Yayıncılık*.
- Glasser, W. (2003b). *Warning: Psychiatry can be hazardous to your mental health*. HarperCollins Publishers.
- Glasser, W. (2004). A new vision for counseling. *The Family Journal*, 12(4), 339-341.
- Glasser, W., & Glasser, C. (2010). *Getting together and staying together: Solving the mystery of marriage*. Harper Collins.
- Glasser, W., & Wubbolding, R. (1995). Reality Therapy. *Current psychotherapies (5th ed., pp. 293-321)*. Itasca, IL: FE Preacock Publishers, Inc.
- Gorsuch, R. L. (2014). *Factor Analysis: Classic Edition (2. bs)*. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781315735740>
- Guthrie, J. T. (2004). Classroom contexts for engaged reading: An overview. *Motivating reading comprehension*, 1-24.
<https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781410610126-1/classroom-contexts-engaged-reading-overview-john-guthrie>
- Güleç, S. (2024). İş Yaşamında Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları. *EKEV Akademi Dergisi*, 97, Article 97. <https://doi.org/10.17753/sosekev.1373087>
- Gündoğdu, R., & Yavuzer, Y. (2012). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öznel iyi oluş ve psikolojik ihtiyaçlarının demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23.

- Güner, O. (2013). *10-16 yaş çocuk ve ergenler için erken dönem uyumsuz şema ölçekler takımı (Çeşöt) 'nın geçerlik, güvenirlik ve norm çalışması* [Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi (Turkey).
- Güneş, G. (2019). *Namık Kemal Üniversiteleri öğrencilerinde serbest zaman motivasyonunun ve temel psikolojik ihtiyaçların çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* [Master's Thesis]. Namık Kemal Üniversitesi.
- Harvey, V. S., & Retter, K. (1995). The development of the Basic Needs Survey. *Journal of Reality Therapy*. <https://psycnet.apa.org/record/1996-18720-001>
- Herzberg, F. I. (1966). *Work and the nature of man*. World.
- Hu, L., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10705519909540118>
- Huffstetler, B. C., Mims, S. H., & Thompson, C. L. (2004). Getting Together and Staying Together: Testing the Compatibility of the Need-Strength Profile and the Basic Needs Inventory. *International Journal of Reality Therapy*, 23(2).
- Ivey, A. E., Ivey, M. B., & Simek-Downing, L. (1987). *Counseling and psychotherapy: Integrating skills, theory, and practice*. Prentice-Hall, Inc.
- İkinci, M. (2003). Ergenlerde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi ile başa çıkma davranışları arasındaki ilişki. *Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- İş, E., & Summak, M. S. (2021). Okul Müdürlerinin, Okul Temelli Denetim Yaklaşımlarını Belirlemeye Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(40), 2500-2529.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/opus/issue/62701/862427>

- Jones, V., & Jones, L. (2015). *Comprehensive classroom management: Creating communities of support and solving problems, enhanced Pearson eText with updated loose-leaf version–access card package*. Pearson.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (C. 5). Asil Yayın Dağıtım Ankara, Turkey.
- Kaner, S. (1993). Kontrol Kurami (Control Theory) Ve Gerçeklik Terapisi (Reality Therapy). *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 26(2), 569-585.
- Karaarslan, G. (2011). *Fostering pre-service science teachers self determined motivation toward environment through satisfaction of three basic psychological needs* [Master's Thesis]. Middle East Technical University.
- Karaçay, G. (2021). *Kariyer Karar Verme Grup Rehberliği programının kariyer karar verme güçlüklerine ve temel ihtiyaçlara etkisi* [Master's Thesis]. Hasan Kalyoncu Üniversitesi.
- Karaman, H. B., & Arslan, C. (2023). Evli Bireyler için Temel Psikolojik İhtiyaçların Doyumu Ölçeği. *Social Mentality And Researcher Thinkers Journal (Smart Journal)*, 9(73), 4076-4083.
https://smartofjournal.com/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=70834
- Kardaş, F., & Yalçın, İ. (2018). Psikolojik ihtiyaç doyumunda denge ölçeği: Türkçe uyarlama çalışması. *Cukurova University Faculty of Education Journal*, 47(2), 357-383. <https://dergipark.org.tr/en/pub/cuefd/article/408515>
- Katrancı, M. (2015). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin kitap okuma motivasyonlarının incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(2), 49-62.
<https://www.anadiliegitimi.com/tr/download/article-file/14922>

- Kaya, D. (2018). Ortaokul öğrencilerinin matematiğe yönelik temel psikolojik ihtiyaçlarının incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 15-30. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/429967>
- Kesici, Ş. (2008). Yeni Psikolojik İhtiyaç Değerlendirme Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması: Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 493-500. <https://dergipark.org.tr/en/pub/susbed/issue/61796/924293>
- Kesici, Ş., Üre, Ö., Bozgeyikli, H., & Sünbül, A. M. (2003). Temel psikolojik ihtiyaçlar ölçeğinin geçerlik ve güvenirliği. *VII. Ulusal PDR Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, Malatya*, 85.
- Kıhtır, A. B. (2024). *Kardeş uygulamaları ve kardeş ilişkisindeki temel psikolojik ihtiyaç tatmini ölçeklerinin türkçe uyarlaması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi* [Yüksek Lisans]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Kline, P. (2014). *An easy guide to factor analysis*. Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781315788135/easy-guide-factor-analysis-paul-kline>
- Kline, R. B. (2023). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford publications. <https://books.google.com/books?hl=tr&lr=&id=t2CvEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=Principles+and+practice+of+structural+equation+modeling:+issues+and+practical+considerations&ots=sWSI-8e1cN&sig=ACGogHknRcHONPAXBQMtoH6jVm0>
- Ladd, G. W. (1990). Having friends, keeping friends, making friends, and being liked by peers in the classroom: Predictors of children's early school adjustment? *Child development*, 61(4), 1081-1100.

<https://srcd.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-8624.1990.tb02843.x>

Ladd, G. W., & Price, J. M. (1987). Predicting children's social and school adjustment following the transition from preschool to kindergarten. *Child development*, 1168-1189. <https://www.jstor.org/stable/1130613>

LaFond, B. A. G. (1999). *Glasser's reality therapy approach to relationships: Validation of a Choice Theory Basic Needs Scale*. St. Mary's University (Texas).

Leech, N., Barrett, K., & Morgan, G. A. (2013). *SPSS for intermediate statistics: Use and interpretation*. Routledge.
<https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781410616739/spss-intermediate-statistics-nancy-leech-karen-barrett-george-morgan>

Loyd, B. D. (2005). *The effects of choice theory/reality therapy principles on high school students' perception of needs satisfaction and behavioral change* [PhD Thesis]. Walden University.

Margetts, K. (2003). Children bring more to school than their backpacks: Starting school down under. *European Early Childhood Education Research Journal*, 11(sup1), 5-14.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1350293X.2003.12016701>

Marsh, H. W., Balla, J. R., & McDonald, R. P. (1988). Goodness-of-fit indexes in confirmatory factor analysis: The effect of sample size. *Psychological bulletin*, 103(3), 391. <https://psycnet.apa.org/record/1989-14212-001>

Maslow, A. (1970). *Motivation and Personality: Second Edition*. New York: Harper.

- Mason, D., Palmer, C., Duba, D., & Jill, D. (2009). Using reality therapy in schools: Its potential impact on the effectiveness of the ASCA national model. *International journal of reality therapy*, 29(2), 5.
- McCartney, K., & Phillips, D. (2011). *The Blackwell handbook of early childhood development*. John Wiley & Sons.
https://books.google.com/books?hl=tr&lr=&id=Pyo4-oFllqgC&oi=fnd&pg=PA1988&dq=Blackwell+handbook+of+early+childhood+development&ots=TZ4Yvw4xSx&sig=VWzSQV_KgyJ6r41pf7g18QmBk0k
- McClelland, D. C. (1987). *Human Motivation*. CUP Archive.
- McLachlan, S., & Hagger, M. S. (2010). Effects of an autonomy-supportive intervention on tutor behaviors in a higher education context. *Teaching and Teacher Education*, 26(5), 1204-1210.
- Meb Maarif Modeli. (2024).
<https://www.google.com/search?q=meb+maarif+modeli&oq=meb+maarif&aqs=chrome.0.0i512j69i57j0i512l8.3019j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8>
- Murdock, N. L. (2012). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları*. Nobel Akademi Yayıncılık.
- Murray, H. A. (with Osmania University & Digital Library Of India). (1938). *Explorations In Personality*. Oxford University Press.
<http://archive.org/details/explorationsinpe031973mbp>
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric Theory*. McGraw-Hill.
- Ogelman, H. G., & Özyürek, A. (2021). Anne-Baba Tutum Ölçekleri (4-12 Yaş): Geliştirilmesi, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 7(1), 1-16. <https://dergipark.org.tr/en/pub/uebt/article/847581>

- Oktay, A., & Unutkan, Ö. P. (2003). İlköğretime hazır oluş ve okul öncesi eğitimle ilköğretimin karşılaştırılması. *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.*
- Orhunbilge, N. (2002). *Uygulamalı regresyon ve korelasyon analizi.* Nobel Akademi Yayıncılık.
- Osmanoğlu, D. E., & Kaya, H. İ. (2022). Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeğinin Geliştirilmesi: Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması. *e-Kafkas Journal of Educational Research*, 9(3), 1086-1104. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2101181>
- Ozbay, Y., & Palancı, M. (2005). Mediative role of coping and parental attitudes on the relationship between personality and social anxiety. *psycnet.apa.org.*
- Örgü, E. (2019). *Lise Öğrencilerinde Riskli Davranışların Temel İhtiyaçlar İle İlişkisinin İncelenmesi* [Yüksek Lisans]. Eskişehir Anadolu Üniversitesi.
- Özdemir, M. B. (2022). Gerçeklik Terapisi Açısından Gelecek Günler Filminin Analizi. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 6(12), 93-110.
- Özen, S. (2016). *Ergen öğrencilerin okuldaki Temel Psikolojik İhtiyaçları Ölçeğinin Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları* [Master's Thesis]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özmen, A. (2004). *Seçim kuramına ve gerçeklik terapisine dayalı öfkeyle başa çıkma eğitim programının ve etkileşim grubu uygulamasının üniversite öğrencilerinin öfkeyle başa çıkma becerileri üzerindeki etkisi.*
- Palancı, M. (2004). Üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı problemlerini açıklama ve gidermeye yönelik gerçeklik terapisine oryantasyonlu bir yardım modelinin geliştirilmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Peterson, A. V. (2000). Choice Theory and Reality Therapy. *TCA Journal*, 28(1), 41-49.
<https://doi.org/10.1080/15564223.2000.12034563>
- Peterson, A. V. (2008). Pete's pathogram: Pathway to success. *US: Action Printing*.
- Prochaska, J. O., & Norcross, J. C. (2018). *Systems of psychotherapy: A transtheoretical analysis*. Oxford University Press.
<https://books.google.com/books?hl=tr&lr=&id=hu9IDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=System+of+psychotherapy+prochaska&ots=7MmUsEPYSn&sig=S4aUbTgIRB9G0VpRtlL9eda6-YQ>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). *Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness*. Guilford Publications.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2020). Intrinsic and extrinsic motivation from a self-determination theory perspective: Definitions, theory, practices, and future directions. *Contemporary educational psychology*, 61, 101860.
- Sarı, İ., Yenigün, Ö., Altıncı, E. E., & Öztürk, A. (2011). Temel Psikolojik İhtiyaçların Tatmininin Genel Öz Yeterlik ve Sürekli Kaygı Üzerine Etkisi (Sakarya Üniversitesi Spor Yöneticiliği Bölümü Örneği). *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4, 149-156.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/spormetre/article/500083>
- Seven, S. (2011). Okula uyum öğretmen değerlendirme ölçeği'nin geliştirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 29-42.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/tebd/issue/26101/275006>
- Sharf, R. S. (2015). *Theories of psychotherapy & counseling: Concepts and cases*. Cengage Learning.
- Sheldon, K. M., & Hilpert, J. C. (2012). *The balanced measure of psychological needs (BMPN) scale: An alternative domain general measure of need satisfaction (C.*

- 36). Motivation and Emotion. <http://link.springer.com/10.1007/s11031-012-9279-4>
- Skeen, J. W. (2002). Choice Theory, Value Ethics, and the Sixth Need. *International Journal of Reality Therapy*, 22(1).
- Sürücü, L., Şeşen, H., & Maslakçı, A. (2021). *SPSS, AMOS ve PROCESS macro ile ilişkisel, aracı/düzenleyici ve yapısal eşitlik modellemesi uygulamalı analizler* (C. 1). Detay Yayıncılık.
- Şencan, H. (2005). Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik, Seçkin Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A. Ş., Ankara.
- Şimşir, Z., Arslan, C., & Dilmaç, B. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Temel İhtiyaçlarının Doyumu Ölçeğinin (ÜÖTİDÖ) Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18(2), 940-955.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/tebd/article/704554>
- Tanrıkulu, T. (2013). *Siber zorbalıkla ilgili değişkenlerin incelenmesi ve gerçeklik terapisi yönelimli bir müdahale programının siber zorbaca davranışlar üzerindeki etkisi*.
- Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Nobel Akademi Yayıncılık.
- Tekin, H. (2010). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Yargı Yayınevi.
- Tian, L., Han, M., & Huebner, E. S. (2014). Preliminary development of the adolescent students' basic psychological needs at school scale. *Journal of adolescence*, 37(3), 257-267.
- Turkay, H., Mumcu, H. E., Çeviker, A., Güngöz, E., & Kurtuluş, Ö. (2019). Beden eğitiminde temel psikolojik ihtiyaçlar ölçeğinin türkçeye uyarlanması. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(2), 1135-1155.

- Türkdoğan, T. (2010). *Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin öznel iyi oluş düzeyini yordamadaki rolü* [Master's Thesis]. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkdoğan, T. (2015). Gerçeklik terapisi temelli müdahalelerin okullardaki etkililiği: İlkokul ve ortaokul öğrencilerine yönelik bir inceleme. *Ege Eğitim Dergisi*, 16(1), 81-105. <https://dergipark.org.tr/en/pub/eggeefd/article/67444>
- Uygarer, G. (2019). Çocuk ve Ergenlerde Siber Zorbalıkla Başa Çıkma Gerçeklik Terapisinin Etkililiğinin İncelenmesi. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 9(53), 297-315. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tpdrd/issue/46427/583229>
- Uzun, N. B., Gelbal, S., & Öğretmen, T. (2010). TIMSS-R Fen Başarısı ve Duyuşsal Özellikler Arasındaki İlişkinin Modellenmesi ve Modelin Cinsiyetler Bakımından Karşılaştırılması. *Kastamonu Education Journal*, 18(2), 531-544. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kefdergi/issue/49063/626008>
- Ünver, Ş., Yılmaz, M., Atan, T., Çankaya, S., & Savucu, Y. (2022). Sporda Psikolojik İhtiyaçlar Durumu Ölçeği (SPİDÖ): Türkçe Uyarlaması, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 75-88. <https://dergipark.org.tr/en/pub/omuspd/article/1075274>
- Vandell, D. L., Nenide, L., & Van Winkle, S. J. (2006). Peer Relationships in Early Childhood. İçinde *Blackwell handbook of early childhood development*. Blackwell Publishing Ltd. <https://psycnet.apa.org/record/2006-04286-022>
- Vlachopoulos, S. P., & Michailidou, S. (2006). Development and initial validation of a measure of autonomy, competence, and relatedness in exercise: The Basic Psychological Needs in Exercise Scale. *Measurement in physical education and exercise science*, 10(3), 179-201.

- Walsh, P. R. (2011). Creating a “values” chain for sustainable development in developing nations: Where Maslow meets Porter. *Environment, Development and Sustainability*, 13, 789-805.
- Walter, S. M., Lambie, G. W., & Ngazimbi, E. E. (2008). A choice theory counseling group succeeds with middle school students who displayed disciplinary problems. *Middle School Journal*, 40(2), 4-12.
- Wubbolding, R. E. (2011). *Reality therapy*. American Psychological Association.
- Wubbolding, R. E. (2017). *Reality therapy and self-evaluation: The key to client change*. John Wiley & Sons.
- Yalçın, A. F. (2007). Başarı kimliği geliştirme programının etkililiği [The examination of the effectiveness of success identity development program]. *Unpublished doctoral dissertation*. Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, Ankara.
- Yeşilyaprak, B. (2012). *Eğitimde rehberlik hizmetleri (20. Basım)*. Nobel.
- Yıldırım, Ü. A. (2024). Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği-Revize Formu: Bir Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Afyon Kocatepe University Journal of Social Sciences/Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(2).
- Yılmaz, M. (2023). Coğrafya öğretmenlerinin öğrenci merkezli öğretimi destekleyen öğretim yöntemlerini kullanımı: 9. sınıf örneği. *International Journal of Geography and Geography Education*, 50, 63-81.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/igge/article/1312244>

EKLER

EK-1 Kişisel Bilgiler Formu.

KİŞİSEL BİLGİLER FORMU

Değerli Katılımcı,

Bu çalışmada sizden iki bölümden oluşan soruları cevaplamanız istenmektedir. İlk bölümde katılımcıların özelliklerini tanımlayabilmek amacıyla özel olmayan bazı kişisel bilgiler istenmektedir. İkinci bölümde ise okul yaşantılarınıza ilişkin 16 sorudan oluşan 5 şıklı bir ölçeği cevaplamanız beklenmektedir. Formdaki soruların yanlış veya doğru cevabı yoktur. Elde edilen veriler ölçek geliştirme aşamasında bazı istatistiksel bilgilere ulaşmada kullanılacaktır. Formda sizden ad-soyad bilgileriniz istenmeyecek olup dilediğiniz zaman katılımdan çekilebilirsiniz. Ancak formu dikkatli ve eksiksiz doldurmanız araştırmadan elde edilecek verilerin güvenilirliği için önemlidir. Çalışmaya verdiğiniz destek için teşekkür ederim.

*Ölçek ile alakalı detaylı bilgi almak ve soru sormak için mail adresimden iletişime geçebilirsiniz.

Araştırmacı: Aladdin DÜNDAR

Danışman: Dr. Öğr.Üyesi Özgür Osman

DEMİR

e-mail:.....

KİŞİSEL BİLGİLER

Cinsiyetiniz	:	Kız ☐	Erkek ☐
Yaşınız	:		
Okul	:		
Sınıf / Şube	:		
Takma Ad	:		

Teşekkür Ederiz

EK-2 Okul Temelli Psikolojik İhtiyaç Doyumu Ölçeği

Değerli Öğrenciler, Aşağıdaki sorular sizin okul hakkındaki görüşlerinizi ölçen bir ölçeğin sorularıdır. Buradaki amaç sizi değerlendirmek veya bir not vermek değildir. İhtenlikle ve boş bırakmadan doldurmanız önemlidir. İsim-soyisim bilgisi vermek zorunlu değildir. Bu formu doldurmak gönüllülük içermektedir. Her türlü soru için mail adresimden ulaşabilirsiniz. Katkılarınız için teşekkürler.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katlıyorum	Kesinlikle Katlıyorum
Araştırmacı: Aladdin DÜNDAR e-mail:					
1. Okulumda, duygu ve düşüncelerimi rahatça söyleyebilirim.					
2. Okulum, neşe kaynaklarımdan biridir.					
3. Okulum benim ikinci evim gibidir.					
4. Okulum, bana cesaret verir.					
5. Okulumda beni ilgilendiren durumlarda düşüncelerim sorulur.					
6.					
7.					
8.					
9.					
10.					
11.					
12.					
13.					
14.					
15.					
16.					

EK-3 Etik Kurul İzni.

Evrak Tarih ve Sayısı: 09.01.2024-49384

 HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ	T.C. HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARARLARI
TOPLANTI TARİHİ 03.01.2024	TOPLANTI NO 2024-1

Sayı :E-97105791-050.04-49384
Konu :Etik Kurul Hk.

Çalışmanın Türü	Yüksek Lisans Tezi
Konu	Anket Uygulama
Başlık	"Okul Temelli Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeğinin Geliştirilmesi"
Yürütücü / Danışman	Dr. Özgür Osman DEMİR.
Yazar	Aladdin DÜNDAR.
Karar	Olumlu

Prof. Dr Mehmet Lütfi YOLA
Etik Kurul Başkanı

Prof.Dr. Muhammet Fatih HASOĞLU
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Bülent Bahri KÜÇÜKERDOĞAN
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Enver BOZKURT
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Kezban BAYRAMLAR
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Mahmut Serhat YENİCE
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Mazlum ÇELİK
Etik Kurul Üyesi

Ek:Aladdin DÜNDAR, Özgür Osman DEMİR EKBF.

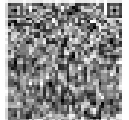
Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: *HSNFZCSAF*

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/sbd/sic-5999&id=HSNFZCSAF&s=49384>

Adres:Hasan Kalyoncu Üniversitesi Havatları Yolu Üzari E. Kes. Şahinbey / Gaziantep
Telefon:0 (342) 211 8080 / 1400/1402 Faks:0 (342) 211 80 81
e-Posta:info@hku.edu.tr Web:www.hku.edu.tr
Kep Adresi:hasan.kalyoncu.univ@hs01.kep.tr

Bilgi için: Merve BİLGİN
Uygun: Merve

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK-4 Milli Eğitim Ölçek Uygulama İzni.

HKU Ünv - Evrak Tarih ve Sayısı: 16.05.2024-57239

T.C.
ŞANLIURFA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-26292541-44-102397138
Konu : Araştırma, Uygulama ve Anket İzni
(Aladdin DÜNDAR)

16.05.2024

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : a)17.07.2023 tarihli ve 79871462 sayılı Valilik Makam Onayı.
b) Hasan Kalyoncu Üniversitesi Rektörlüğünün 09.05.2024 tarihli ve 56733 (DYS:101995622) sayılı yazısı.

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, yüksek lisans öğrencisi Aladdin DÜNDAR tarafından tutanakta belirtilen konu ile ilgili araştırma izni hakkındaki ilgi (b) yazısı ve ilgi (a)'da belirtilen Valilik Makam Onayı ile oluşturulan komisyon tarafından incelenmiştir.

İlgilinin çalışmasının Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21/01/2020 tarih ve 2020/2 sayılı genelgede belirtilen hususlar çerçevesinde uygulanabileceği ekte gönderilen komisyon tutanağı ile onaylanmıştır. Denetimleri ilgili okul, ilçe milli eğitim müdürlükleri tarafından gerçekleştirilmek üzere derslerin aksatılmaması kaydıyla, araştırmanın ayrıca öğrenci, veli ve/veya öğretmenlerden alınacak izin ve gönüllük esasları çerçevesinde 2023-2024 eğitim öğretim yılı bahar dönemi süresince, tutanakta belirtilen ilimizde Karaköprü ilçesinde yer alan Toki Battani İlkokulu'nda eğitim gören 3 ve 4. sınıf öğrencilerine yönelik araştırma, uygulama ve anket çalışması yapılması hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini arz/rica ederim.

Asım SULTANOĞLU
İl Millî Eğitim Müdürü

EK:

1-Komisyon Tutanağı (1 sayfa)

2-Anket (2 Sayfa)

Dağıtım:

Gereği:

Karaköprü İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne

Bilgi:

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Rektörlüğüne
(Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü)

İle belge gövdesi elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Erişim/İzleme Mahallesi Çarşamba Sokak No:14
İlçemiz/Şanlıurfa
Telefon No : 0 (414) 280 63 37
E-Posta: irtisaj@sbm.gov.tr
Kapı Adresi : mehg@ilce.kap.tr

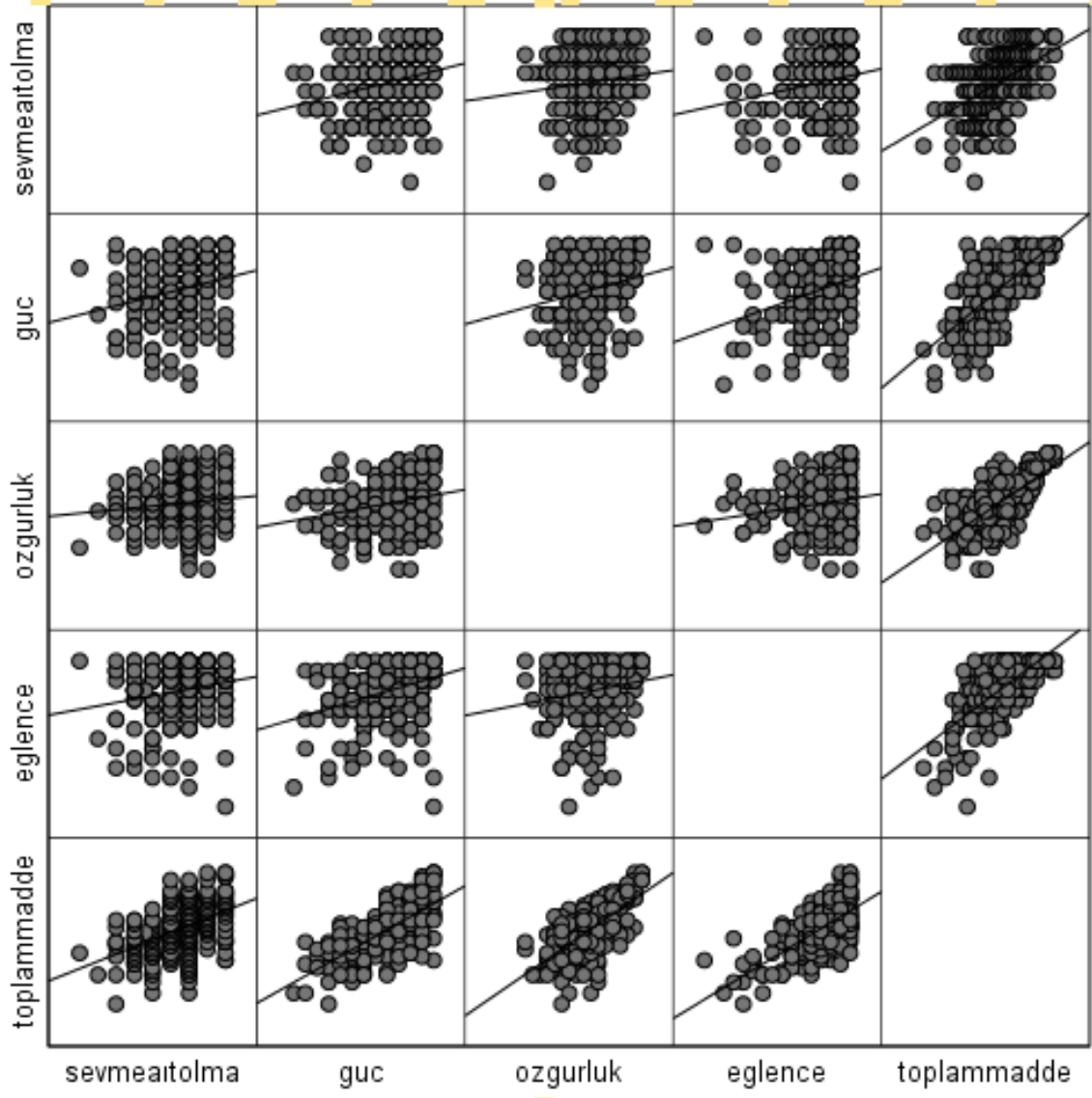
Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meh-ibya>
Bilgi için: AR-GE
Ünvan : İlçe İlimsalari
İnternet Adresi : <https://sanliurfa.meb.gov.tr/> Faks:4142806399

Bu evrak gövdesi elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://resimlari.meb.gov.tr> adresinde; d3b7-6752-3db3-4c89-83b7 kodu ile kayıt edilmiştir.

Ön İzleme Bu evrak elektronik imzalıdır.

İkinolı caltır <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5888&eD=B3F8PAK8V3&e8=67238>

EK-5 Saçılma Diyagramları.

EK-6 Nitel Veri Toplama Formu.

Değerli katılımcı aşağıdaki cevaplamanız istenilen soruları okulunuzun size sunduğu imkanları düşünerek cevaplamanız beklenmektedir. Okulunuzun yöneticileri, öğretmenleri ve diğer bütün çalışanlarının neler yaparlarsa sevildiğinizi, ait olduğunuzu, özgür olduğunuzu, güçlü olduğunuzu ve eğlendiğinizi hissederdiniz. Yöneltilen soruları siz kendinizi ve sizin okulunuzu düşünerek cevaplayınız. Her soruyu mümkünse 3 açıklama, örnekle cevaplayınız.

1. SORU: Okulunuzda ne olsa sevildiğinizi hissedersiniz?

- 1.
- 2.
- 3.

3. SORU: Okulunuzda ne olsa kendinizi **güçlü/başarılı/gururlu** hissedersiniz?

- 1.
- 2.
- 3.

EK-7 Veli Onam Formu.

EK 2

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, “Okul Temelli Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği” adıyla, 01.10.2023 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Lise öğrencilerinde psikolojik ihtiyaçların doyurulma düzeyini ölçen bir ölçek geliştirmek hedeflenmektedir.

Araştırma Uygulaması: Anket şeklindedir.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuzla hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Aladdin Dünder

İletişim bilgileri : 05342469451

*Velisi bulunduğum ..... sınıfı ..... numaralı öğrencisi .....
.....'in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.
(Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).*

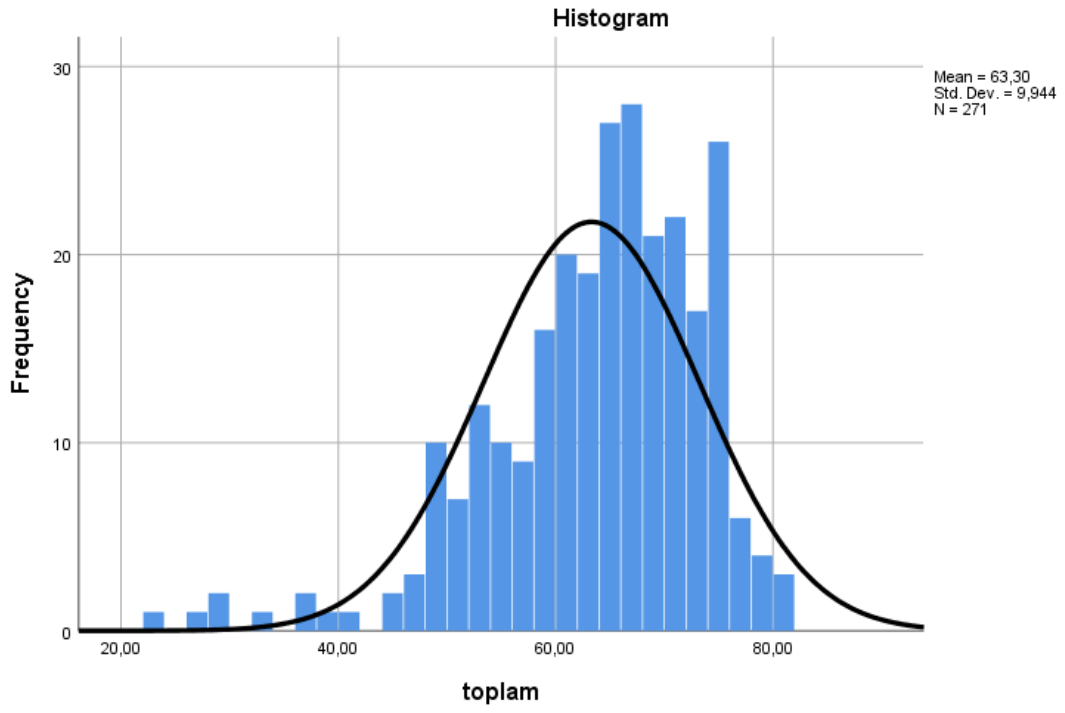
.../.../.....

İsim-Soyisim İmza:

Veli Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

EK-8 Normalliğin incelenmesine dair faktör histogram grafiği.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Aladdin DÜNDAR
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti

Derece	Adı	Bitirme Yılı
Üniversite	: Sakarya Üniversitesi	2014
Yüksek Lisans	: Hasan Kalyoncu Üniversitesi	
Doktora	:	

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2014-2023	Milli Eğitim Bakanlığı	Psikolojik Danışman

UZMANLIK ALANI

Psikolojik Danışman

YABANCI DİLLER

İngilizce

BELİRTMEK İSTEĞİNİZ DİĞER ÖZELLİKLER

YAYINLAR

Dündar, A., ve Demir, Ö. O. (2023). *Okul Temelli Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeğinin Geliştirilmesi*. 15. Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Kongresi, Gaziantep.